NĂZUINȚI

IOAN ADAM

NĂZUINȚI

POVESTIRI

BUCUREȘTI

—

«MINERVA», INSTITUT DE
ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ
BULEVARDUL ACADEMIEI, 3
1907

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE
ŞI EDITURĂ «MINERVA»

HATMANUL HOTNOG

I

Cetaşii ţineau tot drumul Siretului. Zangănitul armelor, amestecat în stranutarile cailor obosiţi, treziau liniştea senina a nopţei.

Malul din spre ţinutul Tecuciului se înalţà gol, înăsprit de solzii stâncilor ce-l sprijiniau. Sus înegrià sprânceana codrului întîns.

Calea se lungià de partea Putnei. Hatmanul Hotnog din capul cetei, ajuns de somn, se sprijinise cu cotul în oblâncul de dinainte, lăsând calul să mearga în voe. Stelele aprinse înrourau desvăluirea larga a coprinsului curat, cu picături tremurate de scânteere. Prin ploaea de strălucire, se rostogolià în salt domol, capul de mort al lunei luminate. Razele săgetate din tărie, se

frângeau în valurile leneşe ale Siretului, scăpărând ţănduri de foc.

Pe culmea malului stâncos, din rariştea codrului adormit, s'arată prin senin o umbra şovăelnică de femee. Lumina părului ei galben, curs în unde de aur învăluit, îi înecà umerii şi braţele în revărsare.

— Alistar...

Cetaşii tresar şi cu ei tresare şi noaptea solemnă. Claritatea se tae de două braţe întinse. Umbra s'avântă în golul ameţitor deschis de înălţimea prăpăstioasă a malului aspru.

— Alistar...

Unda de aur a părului revărsat, vâlvataind pe urma trupului greu, fâlfâe o clipă în bătaea lunei ca o zbucnire de raze aprinse. — Plescăitul plin al Siretului despicat, înfioară liniştea albă a nopţei cuminţi.

Hatmanul dase de mult drumul şoimului năvalnic, în spre înghiţirea lacomă a apei. Când s'ajungă şi ceilalţi voinici la râu, Hotnog întorceà calul prin desvăluirea leneşă a valurilor, aducând un trup adormit în braţe.

— Ai ajuns la timp?

— Din mila Domnului...

Hainele muiate se topiau pe formele virgine ale înecatei, conturând'o ca pe o statue de marmoră. Părul ud cădeà pe după grumazul calului, într'o curgere încâlcită de aur sleit.

— Alistar...

Numele acesta scapă printre buzele ei subţiri, ca o îngânare dulce abea şoptită.

II.

Din albiturile curate ale patului de abanos, îi răsăriă trupul fecioresc ca o floare gingaşe de lalea în desfacere. Hatmanul stà la căpătâiu netezindu-i blând obrajii păliţi. Domniţa se siliă să surâdă din risipa galbenă a părului ei de mătase aurită.

Te simţi bine Irino?

O, mulţămesc...

— Irino, ce gând duşman te-a îndemnat la moarte?

Pe faţa bolnavei trece o umbră tristă şi închide ochii ca dinaintea unei prăpastii.

Spune, te rog...

Fruntea palidă i se-ncreţeşte atunci de un gând hotărât :

Sunt fata spătăresei lui Ioniţă. Tata-i dus în lume. Eram singură cu mama. Turcii ne-au călcat casa şi am rămas pe drumuri. La o săptămână mama moare... Ce mai eram eu bună pe lume...

Hotnog se luminează ca de-o deslegare. Indata însă cade din nou răpus în tristeţa. Domniţa aţipià senin in revărsarea buclelor ei de lumină, răsarind tot mai frageda din ninsoarea proaspătă a albiturilor. Hatmanul se îmblânzeşte din nou ca un copil cuminţit.

— Dar' ce-i cu Alistar ?

Domniţa sare ca stropita cu foc, răzimându-se în podul palmei drepte şi se-ntorceà aprinsă din curgerea risipită a parului ei de mătase galbenă.

— Am spus ceva de el ?

— I-ai şoptit numele adesea...

Domniţa se-nfrânează cu seninătate şi lasându-se domol pe perină şi-afundă ceafa în strălucirea amestecată a buclelor.

— E fratele meu, prăpădit şi el în lume...

Hotnog, curmat de fericire, îşi pleaca

fruntea pe brațul gol al domniței, îngânând prin lăcrămare.

De-ai ști cât îmi ești de draga !...

III.

La picioarele dealului de paduri erà castelul Hotnogului. — Soarele căzut la asfinţit, lăsà valea tot mai în noptare.

Sună buciumul de bătae. Cetaşii gatiţi, își zanganesc armele la poartă, nerăbdatori sa le vie hatmanul.

După o îndelunga ratacire prin potecile parcului vechiu, se lasa amândoi pe un trunchiu cioplit de stejar.

— Am să te port în suflet ca pe un îndemn de îmbărbătare...

Şi eu ramân singura !

Domniţa-și răzimase obosit capul de umărul înzeuat al hatmanului.

Tu m'ai redat vieţei...

Tu m'ai facut să înţeleg rostul vieţei...

— I-aşa de bine sa traieşti !

Cât de fără noimă îmi părea vieaţa înainte; tu mi-ai luminat'o ca pe o noapte grea...

Buciumul de bătae suna din nou.

Ma duc.,.

Când se întorceau grabiţi spre oaste, domniţa zăreşte prin înserare, într'o afundătură lungă de dealuri, ruina neagră a unui castel părăsit. Apucă de braţ pe hatman şi-l ţine locului.

Ce-i acolo?

Hotnog se posomorăşte:

Nu mă întrebà...

— Te rog...

— Irino... e mai mult o legendă, venita din întunericul trecutului. Noi, tot neamul, am fost ostaşii domnilor, — firi aspre şi războinice. Incă de sub Ştefan Vodă străbunii mei erau hotnogi şi din cinstea lor se trage numile şi hătmănia mea. De mult, acolo erà locuinţa străbunilor mei. Unul pleacă la bătălie, aşà cum mă duc eu, şi-şi lasa domniţa acasă singură, cum rămâi tu acum. Intr'un târziu din noapte, străbunul se întoarce acasă frânt in luptă... Colo găseşte lumină şi pe domniţă in braţele altuia. — A pus cetaşii de au zidit în pripă uşile şi ferestrele castelului închizând pe trădători acolo ca-n mormânt...

Ingrozitor!

— Noaptea, se zice că s'aud gemete înlauntru. Vezi tu e un păcat greu pe neamul nostru, n'a fost nimene, până la mine, fericit cu dragostea. Eu nu m'am însurat, ca să curm odată blestemul acesta negru, dar ai răsărit tu în calea mea anevoioasă, ca să mă împaci cu soarta duşmană...

Doamne!

Rămâi în sama cerului...

Sună buciumnl de bătae.

Hotnog grăbià pasul prin noapte, batându-şi zingănitor spada de pulpă. Domniţa rămasă în întuneric, s'apleacă cu spaima pe urma hatmanului.

IV.

Hărţuelile nu se mai terminau. Lupta erà îndărătnică. Moldovenii se furau tot mai înapoi; într'o noapte dau pân'sub dealurile Putnei. Pe hatmanul Hotnog îl ajunge dor de casă. Suftetul îi erà frământat de îndoeli şi pe sub ochi îi năluciau felurite viziuni.

Intr'o sară încalecă singur şi pleaca vajnic să-şi vadă dorul.

Din întuneric zareşte de departe o îngânare de lumina la iatacul domniţei.

Erà mezul nopţei. Prin inimă i-a trecut o sagetare de foc.

Leaga calul afara, sare zidurile ca o pisică salbatica, şi s'apropie de geamul înroşit.

I-au pocnit tâmplele, sau aude şoapte înlauntru ?

Gura strâmba a soartei duşmanoase îi rânjeşte din apasarea neagră a nopţii. Işi prinde spada cu mânile, ca şi cum s'ar agaţà de un prieten mântuitor.

A gemut dė turbare?

Implânta dinţii în buza de jos şi se înfrâneaza. Cunoaşte el o intrare tainica ş'un coridor necunoscut de nimeni, care dă în iatacul domniţei. Pe acolo a intrat moartea şirului de femei din neamu lui. Uşa e mascată de un tablou mare: un leu trufaş, în gura caruia se sbate o porumbiţă însângerată.

A trecut prin coridorul misterios ca o nalucă.

Deschide uşa şi-n locul tabloului se încadreaza el, sprijinind vârful spadei în duşameaua de stejar.

Indrăgostiţii n'aud nimic.

Irina cu părul curs în valuri de raze aurite, stă tristă în jilţul de mătase. Alistar îngenuchiat la picioarele ei, plânge vorbe de căinţă:

— Tata m'a târât cu sila în Polonia; credeà că însurându-mă cu nepoata regelui, aşi ajunge la domnie.

Vai...

— I-am lăsat pe toţi acolo ş'am alergat la tine, lumina ochilor mei.

E târziu...

Sprijinindu-şi palmele în braţele jilţului, domniţa priveşte extatic în sus.

— Sa nu mai trăim noi bucuriile de demult?

Nu mai sunt a mea... am minţit destul odata... Tu rămâi pentru hatman fratele meu perdut în lume. Nu mai am nici mama, nici casă, rămân numai cu durerea mea, văduvă de iubire, cu sufletul în paragina...

Să mă duc?

Irina tresare, sfărmându-şi privirea fulgerată în ochii umezi ai lui Alistar.

Nu...

— Lasă-mă atunci sa-ţi culeg mierea de pe buzele tale înflorite...

Alistar întinde braţele ca după o îndurare. Domniţa închide ochii învinsă şi când să-şi plece gura aprinsă, hatmanul scapă un gemăt de fiară împuşcată. Mai iute ca un gând rău, lasă spada lui grea să cadă în braţele întinse ale amantului, zăngănind pe duşamea între două ciumpuri de mâni sgârcite în sânge.

Ştiu eu cine să-ţi culeagă de pe buze mierea, nu-i nevoe de trântori străini...

Alistar rostogolit pe spate, scapă din retezăturile braţelor ţâşnituri improşcate de sânge. — Irina leşinase în jilţul de mătase.

Hatmanul ridică spada, apasă cu vârful ei într'o încheetură neobservată din duşameaua înroşită şi se lasă în jos un oblon larg, care pătează lumina din iatac c'o gură de întuneric.

Ştii că aici e mormântul tuturor pângăritorilor neamului nostru...

Inpunge apoi inima lui Alistar, dându-l în groapă ca pe un şearpe strivit.

Prăbuşeşte în gura lacomă patul de abanos şi toate podoabele din jur.

— Să rămâe numai ea, floarea mea parfumată...

In ochii hatmanului jucau scânteerile ne-

buniei. — Dupa ce închide oblonul tainic, îngenuche lângă jilţ.

— Mierea de pe buzele tale, cât trebue sa fie de dulce, am s'o culeg în faguri albi de lumină...

Ii desprinde hainele de pe trup, rupe cămaşa străvezie de-o lasă goală, şi-i aşează valurile mătăsoase de păr, în curgere încâlcită de raze aurite.

— De ce nu mi-ai spus ca eşti floare? floarea soarelui!... floare cu petalele de aur şi cu mirosul din raiu... Am să duc lui Dumnezeu mierea de pe buzele tale...

Se ridică sărit din minţi şi aleargă apucat afară în prisaca albinelor.

Iea un stup mare şi-l aduce în iatacul domniţei adormite. Albinele dau de lumina şi prind a ieşì pe vrană, bâzâind în spre jilţul înecat de părul Irinei.

Hotnog râde stupid.

— O, mierea de pe buzele tale!..

Şi ieşind din iatac, închide uşa, pândind deafară prin gura cheei.

— Alistar...

Trei zile s'a zbătut domniţa în roiul de albine. Plângeà în sfâşieri de ţipete dure-

roase, pe când hatmanul Hotnog se plimbà prin sala lungă a castelului, gemând şi râzind, fară să se lase o clipă odihnei. Din când în când se plecà în dreptul uşei iatacului şi privià înlăuntru prin gura încuetoarei.

Când slabiau albinele dintr'un stup alergà de aduceà alt roiu.

Din slugi nu îndrăznià nimeni sa întrebe ce se petrece în castelul blestemat.

A treia noapte hatmanul adoarme pe o laiţa din sală răpus de truda.

— Hotnog...

Numele lui i-a tresărit în urechi ca o osândă. Sare ş'ascultă atent în noapte. Afara erà o mânie de vreme, uragan şi ploae potopoasă. Din iatac nu s'aude nimica.

— M'a chemat?

Apucă întărâtat capătul aprins de lumânare şi pătrunde la domniţă.

Acolo întuneric şi muţenie. Pipăe trupul,— trupul rece... S'apleacă cu lumina spre jilţ... De buzele subţiri ale Irinei atârnau câteva albine moarte.

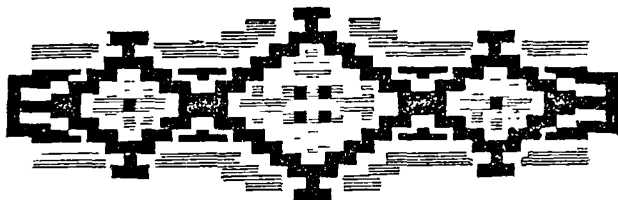
Hatmanul scàpă lumânarea jos şi rămâne momâe în întuneric, — dar deodată îi tre-

sare o amintire îndepărtată în neorânduiala gândurilor.

Aleargă afară în noaptea vijelioasă şi stăpâneşte mânia din coprins cu strigătele lui:

— Hei... cetaşi şi tu hărgăţime, aduceţi talgere de argint să culegem fagurii de lumină...

CAPTIV

Vae victis!..

Opriţi-vă lacrimi...

Rotunjindu-şi cerbicea gâtului pleşuv, vulturul înlănţuit cercà să prindă în cârligul pliscului său ştirbit, veriga ce-i îmbrăţişà piciorul. Coaja moale a ciocului se curmà de îmbucătura ferului rece, iar inelile atinse zuruiau într'o prevestire urîtă, înduioşind sufletele.

— Sărmanul prizonier!..

Înrăutăţiţii îl zădărau cu bastoanele; unii se strâmbau la el înjurios.—Vulturul robit îşi scuturà aripile despreţuitor şi îngropându-şi gâtul gol în cenuşa penelor boţite, rămâneà prostit şi nepăsător, tulburându-şi apele ochilor în aţipire.

— Loviţi...

Un copil îl păleşte în plisc c'o sbură- tură de prund. Obiditul încătuşat îşi aprinde luminile obosite şi se uită tâmpit la batjo- coritor, desfăcându-şi uşor ciocul într'o tre- murare sfidătoare.

— Loviţi...

Îşi suceşte gâtul pleşuv, ascuns în ce- nuşa penelor sale boţite şi caută nătâng prin zăbrelele cuştei spre largul cerului în- seninat.

Il adulmecă legănarea golului...

Rămâne cu privirea dusă, dornică, — stâncă înăsprită înfruntând bătaea ploaei, bătrân abătut ce aşteaptă, sgribulit în sarica lui veche, venirea unui fecior înstrăinat.

Sus, departe, e sborul slobod...

— Nenorocitul captiv !..

Tresărind, rotunjeşte iar cerbicea gâtului pleşuv şi cearcă să prindă în cârligul plis- cului său ruginit, veriga ce-i înlănţue pi-

ciorul. Coaja moale a ciocului se curmă de îmbucătura ferului rece, iar inelile atinse zurue într'o prevestire întristătoare, înduioşind sufletele ca o amintire urâtă. — Ce poate malul umezit, în faţa detunăturilor turbate ale valurilor în furie!..

— Stingeţi-vă lacrimi în orbite, ca să nu-mi ardeţi obrajii în rostogolirea voastră...

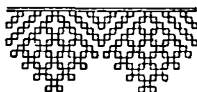
Nevolnic în faţa împrejurărilor duşmane, tristul încătuşat îşi îngroapă desnădăjduit gâtul gol în cenuşa penelor ciufulite şi rămâne prostit şi nepăsător, tulburându-şi apele ochilor în pirotire.

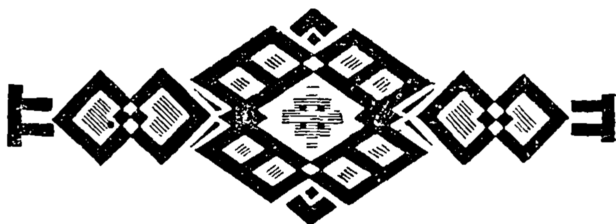
— Loviţi...

Un lăstun trece ca o săgeată neagră pe dinaintea prizonierului, aruncând un ţipăt din treacăt. — Vulturul robit sare înviorat din moliciunea aţipireĭ şi se-ndreaptă în lungul cuştei pe urma prăzei. Gheboşit, întinsese gâtul pleşuv înainte şi făcând o săritură pornită, dă să-şi desfacă umbra aripelor. Penele uscate, mătăsoase, se îndoaie de o-

prirea gratiilor, pocnind sec, desnădăjduitor. Lanţul clătinat zurue într'un blestăm de afurisenie, înduioşând sufletele ca o povestire tristă.

— Stingeţi-vă lacrimi...

UN VIS
(MIHAI VITEAZUL)

Mihai înaintà triumfător în spre Suceava. Boerii şi oastea de ţară părăsise cu toţii pe Moghilă-Vodă şi urmau pe domnul cel nou ca pe un arhanghel trimis.

Mihai venise cu război şi a găsit în loc de vrăjmaşi, inimi deschise. Armele întinse la luptă au căzut şi fraţii s'au recunoscut; duşmanii de altădată s'au ruşinat şi au plâns de rătăcirea lor.

Irimia părăsit năzuise înspre Hotin, cu Polonii care-i mai rămăsese.

Mihai înaintà triumfător în spre Suceava...

Moldovenii îl întâmpinau pretutindeni ca pe un oaspete aşteptat. Fusese ca o trezire presimţită. Gânduri nebănuite au încolţit laolaltă şi o ideie mare erà să înfloriască.

Mihai înaintà triumfator... şi-n zare, Suceava cu bisericile ei multe se înpurpurà de asfinţitul soarelui.

Pârcălabul cetăţei aduce cheile şi clopotele s'aud de departe ca un îndemn. Armurile zângăniau în atingere, iar caii strănutau obosiţi. Erà o răcoare proaspătă în sara aceea de Mai. Mihai îşi jucà calul strunit, privind înainte ca la o minune. Hatmanii şi boerii veniţi, făceau un alai strălucit.

— Ei, Udreo! la ce te gândeşti?

Spătarul se întoarce zimbind:

La Alba-Iulia, doamne...

— Nu-i aşa?—pretutindeni de-ai noştri...

Clopotele s'aud tot mai aproape şi Suceava se desfăşoară larg pe toată culmea. Asfinţitul gonit se mai ţineà par'cá numai de vârful turelelor celor multe. Răcoarea şi sara umpluse tot cuprinsul.

. . . .

Târgoveţii, cu mic şi mare, se ţineau pe alături, strigând bună venire învingătorilor. Ostaşii obosiţi de drum împânziau oraşul. Noaptea căzuse deabinelea. Prin întuneric albiau clădirile mari. Erau râsete, bucurie şi îndrumări.

— Colo... e biserica Sfântului Gheorghe...

— Aha... dania lui Bogdan...

— Dar sus de tot?

— Biserica Mirăuţilor...

Intre o glumă ş'o indicare, boerii din Suceava poftiau la gazdă pe oaspeţii munteni.

Mihai tăcut şi mândru mergeà înainte. Drumul cotià pe sub nişte ziduri înegrite. Mihai opreşte calul nedumerit. Pârcălabul cetăţei strânge iute pintenii şi se opreşte tocmai lângă Vodă:

— Curţile domneşti, luminate...

— Părăsite, de când cu scaunul domnesc la Iaşi...

— Nu tocmai... Sunt îmbrăcate ca şi înainte... Moghilă venià adesea aici.

— Da, da... Să fie aproape de polonii lui...

— Le-a meremitisit ca din vechime.

— Mânèm aici, atunci...

Mihai asmuţă calul şi tovarăşii mai de aproape îl urmează.

. . . .

Curţile erau multe şi trufaşe. Scările de piatră duceau la cerdacuri sculptate frumos în stejar. Domnul tăcut şi trist dă roată cu calul printre cuhnele pustii şi înconjoară pe

din dosul palatului mohorât. Paragina dimprejur aduce aminte din alte timpuri. Troscotul şi spinii năpustise până sub trepte.

Rămăsese cu toţii amuţiţi.

Pârcălabul sucise cu greu cheea în uşa de sus. A perit un moment în lăuntru ş'apoi s'a arătat din nou în prag, ţinând în mână o lumânare de ceară aprinsă.

Mihai descalică şi ridică mişcat scările. Ceilalţi boeri îl calcă din urmă şi ei.

Salele erau cufundate în întuneric. Duşameaua amorţită trosnià de călcăturile grele. Armurile zângăniau înăduşit. Răsuflările ţinute pregătiau par'că o taină. Simbolul erà sfânt. Destinele unui neam risipit se întâlniau într'un mănunchiu... Mihai se opreşte un moment covârşit şi în înfiorarea măreaţă a unei tresăriri, strânge cu amândouă mânile mănunchiul spadei lui agere.

*
* *

Ajuns de osteneala luptelor ş'a drumului, Mihai adormise ca dus. Il prinsese somnul între gânduri amestecate. Din harţul acela l-a biruit ideia cea nouă.

Un neam întreg îl îmbărbătà.

Noaptea trecuse ca o clipă. Un vis mare l-a amăgit tot somnul. A doua zi a tresărit în aşternut ca ars de o flacără. Erà înăduşit şi-l dureà capul. Soarele cald de dimineaţă îi străbătià prin storul de mătase ca o împroşcare de foc. Caută ameţit împrejur. Odaea erà largă şi din păreţi îi zimbiau Muşatinii, strălucitori în armure şi cadre scumpe. Duce mâna la frunte şi-şi şterge broboanele de sudoare. Visul nu-i perise încă bine din ochi, îi nălucià în lumină. Gândurile îi erau grele de atâta îndrăzneală. Mihai s'apucă cu dreapta de speteaza patului de abanos, se trage în spre geam şi cu stânga fereşte storul. Jos în curte vede pe Udrea, care da ordine. Domnul îi bate în crucea geamului şi zimbindu-i prietenos, îi face semn să vie. Udrea se închină fericit şi se îndreaptă în spre scările cele mari.

Mihai l-a întîmpinat voios:

— Cum e somnul la Suceava?

— Dulce, măria-ta.

— Eu... să vezi... am dormit şi n'am dormit. Am închis ochii aici, ca să-i deschid în vis...

— Apoi... somnul fară vise...

— Dar ce vis... Uite mă dor tâmplele... Un vis scump, Udreo... Un vis nou...

— Aşa-i noaptea, poznaşă...

— S'auzi şi să nu crezi... Se faceà par'ca într'o poiană. Da, codrul erà vechiu şi singur... Acolo erà o masă de stejar în patru muchi... La cele două capete... aşa faţă în făţă... stăteà raposatul nostru, întru cinstita pomenire, domnul Mircea-Bătrânul, şi marele voevod Ştefan al Moldovei... Vorbiau nu ştiu ce în şopot... Intre ei, la marginea de la deal, erà Ion-Vodă Corvinul. El sta plecat pe masă şi ferecà un paloş uriaş... De la vale erà un scaun liber. Când am dat cu ochii de dânşii, am rămas uimit în gura poenii... Corvin ma vede... şi-mi face semn să stau cu ei. — Nu, şezi frate... că fraţi suntem doară, de un sânge... Ştefan-Vodă râde şi-mi întinde mâna de m'apasă pe umăr, grăindu-mi la urmă, blând : — Noi am fost nişte fermecaţi, noi pe atunci... vorbiam într'o limbă, aveam o lege şi frăţia o căutam la străini. Mircea al nostru da trist din cap şi-mi neteziă mâna stângă cu dreapta lui uscată... Mă

uitam şi nu credeam ochilor... Corvin dacă găteşte paloşul cel grozav, îl hurue pe masă în spre mine: Apucă-l Mihai dacă eşti vrednic. Aici sunt ferecate săbiile noastre a tustrei. Ştefan şi cu Mircea mă priviau îngrijoraţi. Eu mă întind, apuc paloşul cu putere şi-l sucesc aşa pe deasupra lor... — Eşti de ai noştrii... Şi Corvin trece de la masă şi vine la mine: — Vezi ceva în înaltul cerului?.. Eu mă uit după degetul lui în sus. E drept c'atârnà o coroană de argint de podeaua cerului. Se ţineà numai într'un lănţişor... —Ţinteşte-o şi desprinde-o... e norocul Românilor... Eu mă întorc în lături să-mi fac loc şi când s'asvârlu... nu ştiu cum să clatină coroana că dă în bătaea soarelui... Au scăpărat razele în jocul acela sclipitor, de mi-au luat ochii. Atunci dau să mă scutur şi-n oţărârea mea, mă trezesc ici cu toată dimineaţa caldă năvălită în casă...

— Hahaha.

— Nu ştiu ce să cred!..

— Ori cum e un semn bun.

— Dar coroana... coroana... Şi ce bine îmi venià şi cât de uşor mi se păreà paloşul... De isbiam, o desprindeam...

— E timp măria-ta... A lăsat Dumnezeu s'o smulgi pe semne aevea...

— Ce vis Udreo, ce vis!..

Spătarul care-şi oprise ochii pe peretele de la căpătâiul domnului surâde cu înţeles:

— Nici nu s'ar fi putut altfel măria-ta...

— De ce?

— N'ai văzut pe cine ai la cap?..

Mihai se ridică într'o mână şi priveşte înmărmurit la cadrul aurit din perete:

— Ştefan...

— Nu uità doamne... c'ai dormit în cuibarul vulturilor moldoveni...

COSTEA...

Noaptea de vara păleşte de-o înourare neaşteptată. Cuprinsul dă să cada într'o apăsare umedă. Indepărtarea muta năvălise de pretutindeni în valuri încinse de întuneric. Numai curtea boerească cu fereştile aprinse, îşi desvălià zidurile din noaptea sdrenţuită...

Costea, hargat de pripas, dar hoţ de meşteşug, aşternuse sumanul în livadă şi se uità dintr'o rână la curtea luminată, pândind'o ca pe-o prada. Picase într'un înserat la boerul acesta, mai mult ca să s'ascundă de-o urmărire, după ce călcase pe un hangiu. — N'ar fi întârziat mult cu slujitul, că nu erà om de treabă, dar îl muşcase de inimă altele: Intr'o zi l-a bătut stăpânul din nimica

şi l-a făcut... strică mâncare şi neam de calic... Şi ceilalţi hargaţi l-au râs şi i-au scos poreclă... De atunci aşteaptă şi rabdă — vorba ceea: un an al stăpânului ş'o zi a slugei...

Noaptea asta îi da brânci. Pândià din întuneric, pe când gândurile i se încrucişiau în sbatere.

— Auzi, eu neam de calic!..

Şi pipăindu-şi brâul, strânge cu putere mănunchiul cuţitului. In aşteprare şi nehotărâre, mintea i se împrăştie pe departe:

S'a trezit de mic, cioban la tată-su, apoi scutar la un mocan bogat. Ori când, voinic şi dorit, frumos şi cinstit. Armata l-a stricat din treburile lui, dar a făcut'o uşor, c'a fost ordonanţă. La liberare a intrat fecior în casă. Aici sgomot: bărbaţi temători şi cucoane nervoase, care-l scuipau şi certau... A stat şi gardist o săptămână, dar s'a amestecat într'o tâlhărie cu nişte borfaşi proşti, ş'a trebuit să fugă din oraş ruşinat... De aici a hoţit singur...

Prinde a picurà de sus. Costea se alege obosit de pe drumurile minţei, scuturându-se într'o destindere de uşurare.

Noaptea înnecà totul. Singure ferestrele curţei se oglindiau în întuneric, ca nişte sclipiri de platoşe.

— Costeo...

La strigătul stăpânului sare iute, anină sumanul într'un umăr ş'o iea înainte repede, plecându-se pe sub ramuri. Prin întuneric îşi pipăià plăselele cuţitului ascuns în brâu.

— Poruncă, cucoane.

— Mâine în zori plecăm s'aducem Domniţa de la şcoală.

— Am înţăles...

O clipă s'a gândit să dea năvală după boer în casă şi să-l facă grămadă într'un ungher, dar vestea cu domniţa aceasta necunoscută, l-a încurcat ca o presimţire moleşitoare. S'a îndreptat în spre grajd ameţit. Auzise atâta din slugi că, boerul acesta ursuz şi burlac, aveà o singură fată tristă şi ofticoasă, care învaţă la călugăriţe la Iaşi...

Noaptea a adormit târziu şi greu şi a visat că i-a omorât pe-amândoi, când se-ntorceau prin pădurea de la Strunga...

Cleo erà înaltă şi slaba, puţina în talie şi cu apucături obosite. Suflà geru de cum se plecà oleacă şi pe buzele-i subţiri şi albe înfiorau păreri de rău. Trecea prin odăi abătută; rătăcià printre muncitori neluătoare în seamă, — se perdeà prin holde singură şi tristă...

Odată a ajuns până în şes, departe... Herghelia erà înconjurată de hargaţi cu arcane în mână. Boerul strigà de călare să se prindă doi sirepi neînvăţaţi. Nimeni nu se puteà apropià. Costea aruncă funia şi prinde un şoim pintenog. E un timp de goană şi învalmaşeală. Calul se ridică în două picioare şi nechiaza sălbatec. Costea îl trage la el şi sprinten s'aruncă şi-l prinde de nări. Un strănut puternic, însângerat, şi asvârlituri de copite. Costea îi duce o mână în coamă. Calul se smunceşte încordat, se trage înapoi, dar robit la urmă, se lasă în genunchi, tremurând îmblânzit.

— Bravo Costeo.

De departe, Cleo sbucnise din înmărmurire, într'o adevărată înviorare de bucurie, bătând nestăpânit din palme.

Sara erà liniştita şi împrejurimile se ştergeau în adormirea luminei.

Costea se trântise nacăjit la radacina unui nuc din livada şi se uità cu amărăciune în spre curtea tăcută. Numai ştià cum să-şi amagiască zilele cu hargăţia.—Un amestec greoiu de oboseală şi aşteptare neînţeleasa, îl făceau să şovăe în hotarârea lui...

Pe cararea din fund foşneşte un mers uşor de femee. Costea tresare şi se ridica într'un cot. Cleo se întorceà grabită dintr'o plimbare lunga. Treceà sprintena şi trista, făra sa iea nimic în seamă.

— Buna sara, domniţa.

— A!

Costea se ridicase ca o umbra în urma ei, potrivindu-şi sumanul între umere şi învârtind pălăria în mâni.

— D-ta erai?

— Ce, v'aţi speriat?...

— Da!...

Şi Cleo îşi apasa mâna stânga pe piept, iar cu dreapta s'apuca prietenos de braţul lui Costea ca de un sprijin drag. In vocea ei înecată de răsuflare, erau întonări dulci, ş'o încredere de soră regăsită. Costea s'a

încurcat între gânduri... Intr'aceiaşi aprindere a minţii şi-a închipuit-o gâtuită şi siluita... şi stapâna bună şi mare care-i porunceşte şi el îi saruta mâna sfios.

— Te-am vazut azi Costeo, când ai prins mânzocul cel neînvăţat, cât de voinic şi frumos eşti tu, măi...

— Eraţi pe acolo?

— Ce bine să fii aşa sanatos, şi cât de mândru şi stapân trebue sa te simţi, când eşti tare şi frumos?...

— Aşa socotiţi d-v....

— Eu sunt...

O tusă seaca o înăduşă, şi Cleo îşi opreşte sguduirea pieptului cu apăsarea mânilor. In resfirarea degetelor încordate, dă peste un trandafir prins deasupra sânului stâng. Il desprinde iute şi-l întinde hoţului:

— Ţine-l... de ce sá se vestejiască pe o ruina?—viaţa-i a voastră, a câmpului tânăr, ş'a celor voinici...

— Ce să fac eu cu floarea...

— Bună sara...

Pe când întunericul ascundeà fata în coborârea cărării, Costea prostit şi umilit,

scăpase palaria jos, şi se uità după domniţă ca după o nalucire...

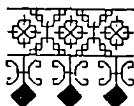
Târziu de tot, în dricul lunei, Costea s'a desmeticit din amestecul simţurilor, ş'atunci s'a pălit cu pumnul în tâmplă, scârşnind între măsele un strigat pornit.

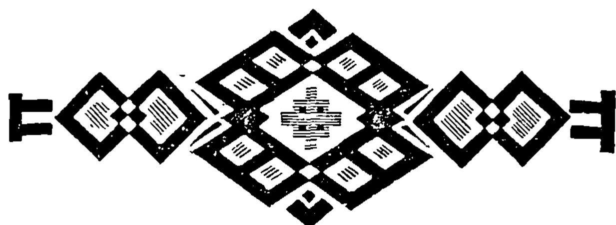
— Timp perdut pentru o floare!...

Se smuceşte ca nebun ş'o iea la vale, trece portiţa în ogradă şi s'apropie ruşinat de pridvorul curţii. — In lumina lunei se vedeau toate ca ziua. Costea îngenunche pe scara de sus, pune trandafirul dăruit pe prag, şi cu ciuda criminalului care ucide, împlântă cuţitul şi-l lasă acolo.

— Hai inimă, să te-ascult şi pe tine odata!...

S'a dus pripit la grajd, a deslegat pintenogul cel neînvăţat, i-a pus frâul, şi ieşind afară în largul luminat al nopţei, l-a încalecat fără de şea, şi i-a dat pinteni în spre Prut...

TARE

Stau sub umbra stejarului de la cotitura drumului . . .

Trunchiul crescut în noduri şi vânjos, sparge faţa pământului şi sprijinindu-se cu îndăratnicie în rădacinile lui trainice, înfruntă trufaş împrejurarile duşmane. Crengile din spre cale i-s darmate, rupte de trecători. Numai de partea şesului i-a rămas streaşina ocrotitoare, aplecată trist asupra colacului unei fântâni, unde-şi plânge dânsul doina amarăciunelor sale. . .

Pare un urieaş bătut, cu pletele rupte şi încâlcite, ce-şi boceşte nenorocul, soarta vrăşmaşa, umplând fântâna cu lacrimile lui de desnadejde.

Ţesăturile lui sunt îmbuibate de seva: clocoteşte vieaţa în el. Trupul îi ramâne dârz,

înţăpenit locului cu temeinicie. Soarele îi arde fruntea desgolita, dogorindu-l în focul razelor.

Caruţele în goana lor neghioaba, îl ating cu capătul osiilor şi-i rup nemilos din carne... Da el nu se dă, sângera tăcut, îşi îneaca gemătul în murmurul frunzelor, închizându-şi rana într'o umflatura neteda.

Şi duce traiul înainte, sufera supus tot greul...

Din măduva lui neatinsa, sănatoasa, sbucnesc vlăstari frageţi, ce rasbat cu îndrăsniala scoarţa sgrunțuroasă, de se avântă uşurei în largul aerului. Arşiţa însa îi pârleşte, gândacii îi vestejesc cu otrava lor omorâtoare şi odraslele îşi strâng frunzişoarele delicate, se topesc înainte de vreme. Daca scapa de soare, dau peste alte pacoste: Se-ntâmplă de poposeşte vr'un călător şi-n timp ce el priveşte în zare să dee de capatul drumului, măgarul lui flămând paşte smincelele părăduite în lungul trunchiului. Tocmai sus, în vârf, câţi-va vlăstari mai din vreme, mai cu putere, râd în lumina zilei, bucurându-se de harurile traiului.

Un lemnar s'abate din cale şi-n loc să-şi

pue toporul la o parte, isbeşte cu ascuţişul de-l prinde în trupul copacului.

Urieaşul se înfioara, tremura de durere şi clătinându-şi chica încâlcita şi rupta, lacrimeaza mâsgă din rana deschisa.

Caţăluşul drumeţului, da câteva târcoale în jurul radăcinei şi la urma se opreşte şi uda stejarul, batjocorind mândriea nenorocitului învins.

Bun şi iertator, umbreşte pe ori-ce ostenit şi-n schimbul găzduirei primeşte lovituri şi injurii.

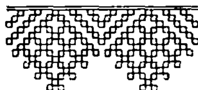
A apucat vremuri vechi... Acum i se apropie funiea de par, vede ca zilele i-s pe sfârşite. S'a ţinut el tare, vânjos în nodurile lui de oţel, dar are sa îngenucheze, are sa se mântue...

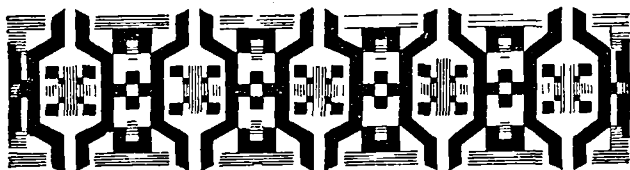
Va renaşte însă:

Dupa cum sgârcitul îşi ascunde strânsura de ochii lumei, aşa şi gorunul de la cotitura drumului, îşi doseşte de partea şesului o mladă pornită din măruntaele radacinilor lui temeinice. Grebănos şi sbârcit, o îmbrăţişă iubitor, hrănind'o cu lacrimile lui din fântână, întărind'o întru ale suferinţei ş'ale rabdarei. Mâne-poimâne, vine un vânt na-

prasnic şi-l doboară la pământ: ultima lovitură a soartei nătânge. Se va mântuì liniştit, mângâeat că şi-a lăsat pe urmă odraslă din trupul său, ca să-i doiniasca înainte povestea facerii de bine şi-a răsplătirei duşmănoase.

Privesc înduioşat urieaşul grebănos, înfipt cu îndărătnicie la cotitura drumului şi ma gândesc la poporul nostru cel mult şi oropsit...

RĂSBUNAREA LUI TIMUŞ

Domniţa se opreşte obosită pe sprânceana dealului şi-şi afundă privirea în priveliştea îndepărtată a Iaşilor. Pe sub ochii ei setoşi de trecut, îi - nălucià copilaria ca o prefirare din basme. Zilele trăite prin ţinuturile cazăceşti, i se păreau un vis urât, de care o mai legà numai urmarirea îndărătnica a soţului ei Timuş. Revenită în cadrul dulcelor amintiri, respirà liniştit din cuprinsul care a văzut'o crescând. Intindeà braţele cu drag în toate părţile, ca pentru a-şi strânge în de aproapea sânului, atmosfera caldă a ţărei iubite...

Dimineaţa erà târzie...

Soarele aprins înecase văzduhul de strălucire. Imprejurimile erau toropite de copleşirea căldurei.

Trezită odata cu zorile, domniţa Rucsanda lăsase pe Timuş în îngroparea patului moale şi furându-se încet de lângă umbra visului ei chinuit, iese din palat şi se rătăceşte pe poteca ridicata a gradinei. La început o iea grabit, până da la larg, în încrucişarea aleelor însemnate cu gard de frunze şi îngânari de flori. — Intr'un timp îşi aruncă ochii înapoi, dar nu vede dintre copaci de cât crucile înegrite ale manastirei Galata. Vasile voda îi exilase în castelul acela retras, ca să scape oraşul de jafurile ginerelui său. Se strecurase ca o arătare blândă, perzându-se în desişurile parfumate. Slujitorii se închinau în cale buimaci de somn şi uimire. In jurul ei, ca printr'un painjiniş de vară pe sfârşite, tremurà trecutul amăgitor într'o mireasma uşoară de alintare. Luată de legănarea domoală a aducerilor aminte, plutea ca o petală de roză în adierea saltată a zefirului plăpând.

Din învăluirea dulcelor amăgiri o smunceşte brusc o tresărire urâtă: nunta cu Timuş şi traiul din tabăra căzacească. Marea de lumină în care înotà, s'a înfiorat

ca de atingerea rece şi lipicioasa a unui sbor de liliac buimacit.

Oftând înfrântă, îşi clatină mersul în spre culme.

N'a avut parte să stea în curţile domneşti lângă mama ei dorită. Aici traià fericirea numai cu sborul gândului. — Cel puţin daca nu i-ar sta veşnic în lumina ferestrei, tabăra barbara a lui bărbata-su, chinuitoare ca un deget ameninţător, ce-i da a înţelege veşnic ca minciuna fericirei o sa treaca şi ca are sa iea îndarăt drumul Nistrului...

Dimineaţa erà târzie, când s'a pomenit domniţa pe sprinceana verde a Galatei. De sus se revărsà în valuri de caldură tare, strălucirea aprinsa a soarelui trufaş. Departe, de sub umărul Ciricului şi până în poalele înpădurite ale Socolei, văzduhul în flacări erà săgetat de turlele nenumărate ale bisericilor. Rucsanda obosită de sdruncinul drumului şi de răscoala amintirilor, se razimă de trunchiul unui stejar trăsnit şi pipăe cu privirea dornică ariea pătată a Iaşilor. Aici să împedica de coama mitro-

poliei, trece la curţile lui tată-su, — împovărând'o covârşitor trecutul, — păşeşte pe clopotniţa lui sfântul Neculai şi apoi încondeindu-şi ochii la dreapta, lunecă peste zarea Socolei, scăpându-şi privirea gânditoare în pământ, pe vârful conduraşilor ei de mătase.

Ce frumos mormânt pentru toata nebunia visurilor ei îndepărtate!...

Buzele i se înfiorase de un surâs indurerat: prin para amintirii trecuse ca o scăpărare de fulger chipul blond a lui Cotnaroski, pisarul de credinţă a lui Vasile Vodă... Ce ochi albaştri! Barba-i galbenă ca mătasea porumbului dat în legat şi păru-i căzut în creţi de aur topit, îmbrăţişau faţa balae a polonului de casă, ca un cadru de raze amestecate. Un moment a tresărit ca de o apropiere îndrăzneaţă şi se lipeşte mai mult de trunchiu ca de un braţ susţiitor. Aducându-şi aminte că nu mai este singura, se scutură ca de o împovorare şi îşi ridică -capul cu stăpânire. Ca printr'o ciudată împărechere de împrejurări, vede venind dinspre Iaşi pe Cotnaroski, în trapul unui roib pintenog. Ce caută la Galata,

când ştie că hatmanul îl urăşte? Tăiată de pe la glesne, se lasă pe un buştean de-alături, cuprinzându-şi capul în palmele calde. Dela el auzise prima vorbă ameţitoare.

. . . .

— Te gândeşti la mine, domniţă...

Sare ca muşcată de şarpe. Timuş răsarise ca din pământ. Apăsarea mânei lui grosolane pe umărul ei de fildeş, căzuse ca un blăstem. N'a văzut deodată decât gura lui lărgită de o spintecare de cuţit, rânjind ca o deschidere a infernului. Ochii lui mici, încrustaţi pieziş în faţa lată şi puhavă, jucau când înspre călăreţ, când scânteind înspre dânsa. Cu mâna dreapta îşi strângeà nervos mânerul hamgerului.

— Doamne, mă...

— Ce, pari mişcată, crezi că bănuesc?...

— Vezi că...

— Rămâi şi visează la feciorii de casa din poveşti.

Domniţa, când l-a văzut bătându-şi în mers junghiul dela şold, îi pricepe gândul şi înfiorându-se, porneşte nebună pe urma lui, murmurând înăduşit:

— Barbarul...

Timuş chemase c'o zi înainte pe pisar la el, ca să-l scurteze de zile, bănuind înclinarile domniţei visătoare. El aşezase cazaci înarmaţi prin tufişuri, ca să se arunce asupra oaspetului după ce o ieşì dela sfat.

Rucsanda s'opreşte încremenita în marginea gradinei, nehotărâtă ce drum s'apuce; nu mai ştià ce sa creada, când a văzut ce prieteneasca întâmpinare a facut Timuş pisarului. Nici prin gând să-i treacă de cursa întinsa ratăcirei ei blonde.

Domniţa, ca în căutarea unui sprijin, îşi pipae tremurând pumnalul prins în taclitul slobod şi atârnat în jurul stinghiei dela piciorul stâng.

De sub streşina copacilor se vedeà rotirea ceastălaltă a orizontului, înecată în flacări de raze. Valea erà tăcută, toropită de trăsnirea soarelui tare de dimineaţă târzie.

Cotnaroski iese din palat petrecut de Timuş, care-l ajută chiar la încălecat.

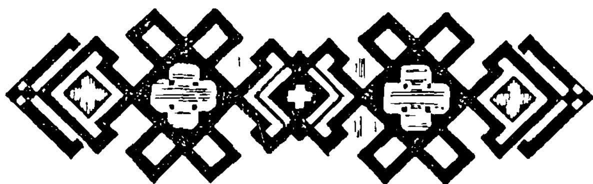
În vremea asta domniţa se liniştise.

Nu face însă pisarul doi paşi cu roibul şi cazacii ascunşi s'aruncă sălbateci înspre nefericitul poftit şi lovesc crud cu hamgerele.

Rucsanda s'asvârle din umbra ca o leoaica întărtată înspre cazaci şi ridica pumnalul hotarât. Timuş largindu-şi mai mult gura lui spintecată, rânjeşte batjocoritor, ferindu-i braţul înarmat.

— E leah, domniţa, ce, nu ştii? — suntem doar' în vrajba cu polonii...

INSTREINAT...

Seara erà scăldată în răcoare..

Amăgindu-se cu vorba, pătrundeau tot mai mult în troeanul holdelor din vale. Satul rămăsese departe în urmă.

La o cotitură de drum le răsare înainte o umbră de om. Sdrenţuit şi fără căciulă, sărià copilăreşte într'un picior, murmurând încet o îngânare de cântec:

...*Tararara... tararara*...

Străinului i s'a părut ciudată arătarea. Văzindu-l surprins, învăţătoarea-i zice întrebător:

— Nu-l cunoşti?

— De unde!

— E Gheorghe Nebunul...

Cum i-a zărit, s'a dat cuminte la o parte. Sta cu mânile la piept în semn de cinste, aşteptând smerit să treacă de el.

— E o poveste tristă cu omul acesta...

Se opresc dinaintea înduioşitorului nebun. — Hainele îi erau petic peste petic, n'ai fi găsit loc de-o palmă să nu fie cârpit. Pieptii minteanului erau înzeuaţi cu ciasornice micuţe de pe la bâlciuri.

— Şi toate-s puse la aceeaşi oră...

Străinul priveşte mai de aproape şi rămâne încurcat.

Nebunul se pleacă tainic şi zice încet:

— Ssss... la opt ceasuri vine paşa...

Aveà faţa sbârcită şi arsă, strânsă ca o pungă argăsită. Părul îi erà negru ca pana corbului.

— E cel mai bătrân de pe văile acestea, a păşit peste suta de ani. Bruma mustetilor lui i-a încremenit în creţii gurei, ca nişte otavă neplouată la timp.

— Şi cum se ţine de nu albeşte?

Faţa nebunului se luminează de un zimbet neghiob. Ochii lui spălăciţi se înecase în sbârciturile boţite ale obrazului.

— Numai el ştie în ce-şi ţine puterea. De-l întreabă cineva de asta, râde cu încuri, se hlizeşte ca omul ce cunoaşte ascunzătoarea unui lucru căutat de vrăşmaşii lui.

— Mă mir că nu-l îngrijiţi mai bine de strae, uite ce zdrenţuit umblă...

— Mh... hainele de pe el sunt de când erà copil de casă la paşa din Tulcea. Pune petic peste petic, şi le cârpeşte singur, dar' nu le-ar schimbà nici pe fireturi crăeşti.

— Curios lucru !..

— Eu socot că zilele i-se ţin în sdrenţele de pe dânsul, cusute ca-ntr'un blestăm, ţesute în vrăjirea afurisită a cârpiturilor. Sunt încredinţată că de îndată ce şi-ar lepădà flendurile de pe el, s'ar risipì la pământ îmbătrânit, s'ar topì, cum se topesc cadavrele ferite multă vreme de atingerea aerului, la desmerdarea unei aripe de aburire.

— Cum şi-a sărit el din fire ?

— E la mijloc o întâmplare amestecată cu dragoste... Ia să vezi...

Domnişoara învăţătoare se îndreaptă către nebun :

— Gheorghe...

El tresare. Rămâne smerit, cu mânile la piept în semn de cinste.

— Iţi plac eu ţie ?

— Eşti frumoasă... frumoasă ca o zi li-

niştită de primăvară, dar tot mai frumoasă erà Djeni a mea...

Ochii spălăciţi ai nebunului se aprind, căutând nehotărât aşa înainte.

— Iţi sunt eu dragă, Gheorghe?

— Imi eştĭ dragă... dragă ca lumina soarelui de primăvară, dar' tot mai dragă îmi erà Djeni a mea...

Din colţul ochilor lui se desprind două mărgeluţe de lacrimi şi lunecă prin sbârciturile uscate în lungul obrazului.

— Gheorghe nu mă cunoşti?

— Nu.

— Eu sunt Djeni...

— Tu?

Tremurând ca-n faţa unei minuni, el s'apropie umilit, luând în mânile lui cojite, zăpada degeţelelor moi a învăţătoarei.

— Dacă eşti tu Djeni, unde-i inelul ce ţi-am adus în dar, când m'am întors cu paşa de la Meca?

— L-am prăpădit.

Nebunul dă trist din cap, înfiorându-şi buzele de-o lumină amară:

— Nu eşti Djeni... Djeni şi-ar fi pierdut minţile, de prăpădià inelul...

Invăţătoarea se-ncruntă cu prefacere şi prinzind pe nebun de umere îl zgudui cu groază :

— Paşa, Gheorghe — fugi că vine paşa...

A pornit ca o mânie prin lanul de porumb, pierind în troianul de verdeaţă ca o bucată de fier într'o movilă de puf. Pârăiau hlujenii în urma lui, de părea că străbate prin ei o fiară gonită.

— Ce-i asta?

— Ca tânăr a slujit la paşa din Tulcea. Paşa avea o singură fată, pe Djeni.

Copiii s'au iubit mult...

Odată pleacă paşa prin ţinutul său cu vederea. Acasă lasă ştire că va veni a doua zi pe la ceasurile opt.

Indrăgostiţii au rămas singuri.

Ziua a trecut ca o amintire din copilărie. Şi-au purtat visurile pe sub bolţile livezei, ameţiţi de beţia fermecătoare a strângerilor de mână. In amestecul răpunător al răsuflărilor, ş'au şoptit făgădueli de trăinicie în iubire. — Prin frunzarii bolţilor, paserile se jucau zburdalnice, cântându-le imnul dragostelor nevinovete.

Cu venirea nopţei s'au închis în iatac. —

Ornicul erà pus pe măsuţa de lângă pat, tictăcăind supărător o prevestire urâtă.

Somnul le-a fost tulburat, Gheorghe sărià din braţele odihnei ca muşcat de şarpe, să vadă de nu s'apropie venirea stăpânului. Dormià îmbrăcat, ca să-i vie uşor la trezire.

S'o fi amestecat la mijloc vr'un vânt necurat...

De la un timp ciasornicul s'a oprit din mers şi îndrăgostiţii s'au înşelat cu somnul până în prânzul mare.

Când vine paşa a doua zi, toată curtea erà în picioare, numai Djeni şi cu Gheorghe lipsiau.

Unul din slujitori ridică scările palatului, strigă prin săli, caută prin camere, până-i găseşte adormiţi în iatac. Se pleacă şi clătinând încet patul, zice: — «Paşa Gheorghe, — scoală că vine paşa»... S'a smuncit năuc din înlănţuirile fetei ş'a luat'o la fugă printre hargaţi ca un zănatec, rătăcind afară, departe, prin pustiul locurilor acelora.

Atunci a înebunit dânsul.

Câtă vreme a trecut în urmă, nu poate

nimeni să spuie. L-a apucat toată lumea umblând aşa hai-hui din sat în sat, neprimind altă pomană decât mâncarea lui. Pe timpul iarmaroacelor copiii îi cumpără ciasornice de tinichea şi nebunul le prinde în peticele hainelor, potrivindu-le la aceeaşi oră.

Când îl înduioşază cineva cu aducerile aminte, plânge şi freamătă încet numele Djenei lui dragi.

Opreşte toate femeile în drum, le cumpăneşte cu drag din ochi şi pe urmă le lasă întristat, negăsind nici pe una aşa de frumoasă ca Djeni.

Bătrânii spun că nu se trece de loc. Părul i-a rămas abanos şi mustăţile-i dorm închircite în creţii gurei.

— N'are nici o rudă în lume?

— Par'că el ştie să spuie de unde-i!...

Erà zdruncinat de cele văzute.

— Hai după dânsul, că ştiu eu unde-i ascunzătoarea lui.

L-au găsit pitit după un tufan. Brobonit de sudoare, gâfăià cu pripire, tremurând de spaimă.

— S'a dus paşa, Gheorghe.

L'au ridicat de jos şi-au suit brazda prin păpuşoiu până la drum.

In deal străinul face dulce către nebun:

— Gheorghe, de ce nu-ţi schimbi hainele?

El se îmblânzeşte şi îngână cu încredere:

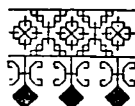
— Intre peticele acestea am închis suflarea caldă a Djenei... vreau să fiu vecinic la sân cu Djeni a mea...

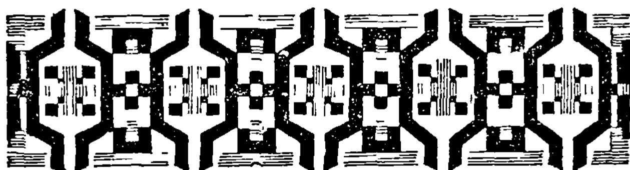
Il părăsesc şi se întorc în susul drumului spre sat. După câţiva paşi îşi aruncă ochiĭ înapoi.

Nebunul, sdrenţuit şi fără căciulă, sărià copilăreşte într'un picior, murmurând încet o îngânare de cântec:

...*Tararara*... *Tararara*...

Intunerecul scăldat în răcoare, îşi întindeà aripile peste cuprinsuri...

STRUGGLE FOR LIFE

SIMBOL

Şi faţa i se luminează mai mult, în albul nins al barbei lui de apostol împăciuitor:

— Ce vis de cucerire universală, să poţi stinge patimile dintre rase!..

Bătrânul, cu zimbetul nevinovat de copil, închide camera şi se uită răpit de fericire prin ferăstruia largă din uşe. — In culcuşul încăpător, dormiau vlăstarele urilor veşnice: Un pui de canar, dosit sub aripa golaşe a unui vultur. Boţul acesta viu, înfiorat de respirare, se cuibăriă în mijlocul adus al unui pui de vulpe. Un ţinc îşi ascundeà capul între labele crude ale unui pui de lup, care încheià rotirea culcuşului de cealaltă parte.

Patriarhul înălbit de barbă şi de flutu-

rarea luminei de pe faţa lui extatică, priveşte într'una la împăcarea castă din cameră.

— Să-i creşti în uitarea de rele, ca să sece sămânţa duşmăniei. Când vor deschide ochii lor orbiţi de frăgezime, se vor vedeà tovarăşi însoţiţi. — O, să nu mai fie ură în lume, să trăiască toţi în bună înţelegere!..

Amăgit de aceste visuri înălţătoare, moşneagul senin se îndepărtează, mestecând în gând planul lui de cuceritor universal:

— Oamenii nu se vor mai dărmà între dânşii, bunurile pământului vor fi isvorul desgrădit, unde se vor adăpà noroadele setoase de împăcare...

*

Şi bătrânul nins de lumină erà fericit. In fiecare dimneaţă venià la culcuşul urilor, ca să-şi împrospăteze speranţa:

— Lumea încălzită la acelaş soare, îşi va strânge rândurile tot mai prietenos, îndreptându-se triumfător în spre cucerirea deplinei înţelegeri. — Dacă se pot apropià cele mai învrăjbite suflări, d'apoi oamenii cuminţi!..

Vlăstarele urilor veşnice se hrăniau dea-

valma, creşteau frumoase pe zi ce trecea şi cu ele se măria şi bucuria apostolului împăciuitor.

Odată bătrânul tresare, rămânând împetrit în faţa ferestrei din uşa camerei: Puiul de vultur era suit pe un colţ de grindă. De ciocul lui neconturat încă bine, rămăsese prinşi câţi-va fulgi galbeni. Mâncase puiul de canar. Vulpea se ridicase cu labele de dinainte în susul peretelui şi privia cu aprindere la norocosul tovarăş de... nevinovăţie.

Ţincul şi cu puiul de lup, dormiau încolăciţi în strângerea lor de uitare desăvârşită.

Patriarhul înălbit de barbă se înviorează din abaterea primei lui desamăgiri:

— Măcar o parte din lume să se apropie, dacă nu poate peri ura cu totul din univers.

Luminându-şi faţa inzăpădită de licărirea gândului acestuia, bătrânul soarbe cu ochii lui lacomi, rotirea caldă din culcuş.

Mai târziu puii s'au despărţit, luând fiecare câte o bucată din aşternutul moale şi cuibărindu-se în câte un ungher. Vultu-

rul se ridicase pe capătul de grindă şi plecându-şi mult capul lui pleşuv, privià cu mirare la cei de jos.

Apostolul împăciuitor se posomorà tot mai mult.

Intr'o zi aude de departe zgomot în cameră. S'a năpustit într'acolo cu pornirea părintelui ce-şi vedeà odraslele în pericol:

Vulpea se lingeà pe bot liniştită, după ultima înghiţitură din puiul de vultur; căscà acum larg gura, întinzându-şi leneş trupul sprinten, ca după o uşurare mare sufletească. Căţelul lătrà întărtat împrejurul lupului, pentrucă se culcase pe velinţa lui...

NENOROC.

I.

Codrul bătrân se lăsà de amândouă părţile dealului, strângându-l cu dragoste în braţele lui de rădăcini. — Tocmai sus pę culme, se luminează o poiană frumoasă, încăpătoare de să ai unde-ţi odihnì rotirea ochilor.

Acolo erà bordeiul pădurarului.

Bătrânul traià singur cu fiică-sa. Nevasta-i murise demult, lăsându-i fetiţa în leagăn.

Mărina — odorul scump — îi desmerdà bătrâneţile, făcându-l să uite că vremea trece şi să nu mai iea în seamă greul vieţei. Atâta i-a mai ramas din toată viaţa lui plină de amar şi sbucium. Şi erà destulă mângâere, tot are să aibă cine-i aprinde o lumânare la căpătâi, când o fi să se ducă *dincolo*. N'are să moară ca cânii, uitat şi nepomenit.

Pădurea se sbate în bătaea vântului...

— Ei !.. Mărină — fata tatei — ce faci tu acolo?

— Mă uit în depărtare.

— Şi ce vezi?

— Cerul...

— Atâta tot?

— Şi mormanele de dealuri ce-l bosolesc ca nişte ghionturi, ţinându-l pe creştete.

Privirea ei sălbatică s'aprinde mai mult, fulgerând zarea.

Nimic din ademenirile lumei n'ajunsese până la ea. S'a trezit mare aşa ca din senin.

Auzise bocetul pădurei şi graiul tătâni-su, pe care de multe ori nu le mai puteà deosebì, aşa de mult s'asemănau.

Un trup sănătos, sprinten, durduliu, cu mişcări unduioase şi cu mersul legănat. Ce drăguţ îi erà gâtul rotund, alb, ce se pierdeà sub cămeşuica de bumbac. Cu apucăturile ei stângace, cu căutătura-i neîncrezătoare, se apropieà de locul unde se ridicase. Luase ceva din salbătăcia pădurei şi mai mult din frumuseţea ei.

Când vr'o mişcare neobişnuită îi lovià auzul, cătà sperios şi repede ca o căprioară

surprinsă şi da fuga-n spre bordeiu. De acolo privià mai cu uşurare de suflet, întinzind urechea spre a auzì mai bine sgomotul.

— Gâci?

Şi moşneagul îşi arătà sânul. Cămeşa se mişcà ca şi cum s'ar sbate ceva înlăuntru.

— Privighitoare.

— Nu.

— Pieptănuş.

— Nici asta.

— Mierlă?..

— Nu.

— Capîntortură.

— Nu.

— Ei... ce-i? — spune...

— Baiu.

— Spune...

— Ui'te...

Şi desfăcându-şi cămeşa la piept, arată căpuşorul unui pui de epure: micuţ, cu urechiuşile lăsate pe spate, apele ochilor nu i se alesese încă bine, privià neştiutor. Bucurie mare pe capul bietei fete, sărià în sus, bătând din palme.

— Pe epure îl face epuroaica, da pe mine tată cine m'a făcut?

— Pădurea...

— Da pe tine?

— Tot pădurea.

— Şi pe mama?

— Şi.

Fata rămâne pe gânduri, cătând ţintă înainte, apoi îngână încet de par'că grăià prin vis:

— Cât de frumoasă e pădurea!...

II.

Anii trec...

Fata sta pe un scăunel în faţa oglinjoarei mici, colţurate, prinsă-n lutul din părete. Cotul mânei drepte îl sprijinià în genunchiu, răzemându-şi bărbia în podul palmei.

Mâna cealaltă cădeà lenos pe lângă trup. Degetele subţiri, în atingere cu pământul rece, tremurau în svâcniturile răpezi ale vinelor. Răcoreala pământului, îi împrăştià în tot trupul un fior plăcut, ce-i alintà simţirile, moleşindu-i corpul. In bordeiu mirosul de flori uscate, se îngânà cu acel de lipitură proaspătă.

Părul ei galben, mătăsos se lăsà ca doua pale de amândouă părţile capului, de-i acoperea tâmplele. Curgând la vale în valuri creţe, cade peste umerii goi, rotunzi şi plini. Cărarea, făcându-şi loc printre şuviţele de aur, tae creştetul într'o dungă alburie, subţire, ce pare trasă cu condeiul. Sânul tânăr, în creştere, pipăe piepţii cămeşii, bătând la porţile vieţei. Privirea ei caldă, scânteetoare, se sfarmă în luciul sticlos al oglinzei.

Ce gânduri îi spulberă prin minte?—Are optsprezece ani şi nu-i afli păreche de frumoasă!..

Soarele e-n prânzul cel mare. Prin gaura din păretele uşei, scăpătà un smoc de raze bătut în pulbere de aur şi căzând pieziş pe pământ în mijlocul bordeiului, aprinde un ochiu de lumină.

— Mergi şi tu cu fragi la târg?

Se întoarce speriată. De o bucată de vreme prinsese prieteşug cu nişte fete din satul din vale. Se întâlnise cu ele la fragi. Ele-i spusese multe bune şi frumoase de târg. Le-a făgăduit că o dată va merge şi dânsa la Vaslui.

Pornesċ cu toatele spre pădure. Sprenţară cum erà, dă înainte.

Prin poiană iarba e mare; desfăcând'o cu mânile, îşi deschid cărărue spre desiş. Prin pădure crengile le ţin calea, ele întind braţele înainte ferindu-le din drum.

Se duc la fragi.

Toată ziua a fost veselă. Noaptea n'a putut închide ochii de cât târziu: erà în ajunul unei întâmplări nuoi. Culcată pe-o coastă, cu tâmpla stângă rezemată în palmă, se uită afară pe-un ochiu de geam.

Tata-su dormeà jos.

Noaptea-i albă ca ziua. Aerul închìs din bordeiu, nesuferit de cald, o înăduşià. Aveà nevoe de largul curat de afară, spre a-şi răcorì sufletul. Se dă jos de pe laiţă şi paşeşte în vârful degetetor spre uşă. Işi ţineà suflarea să nu treziască pe tată-su. Tremurà de-un fior dulce, desmerdător, neînţeles până acum. Fâşiitul ce-l făceau picioarele în atingere cu pământul, i se păreà asurzitor.

Aburiala răcoroasă de afară o înviorează. Cearta greerilor umple noaptea de farmec. Din umbra bordeiului cată în cuprinsul luminos al nopţii. Pădurea-şi tremură frunza în adierea unui vânticel răcoros. Un şopot

misterios treceà peste copaci, aşà ca o desmerdare uşoară, gogolitoare, a îndragostitului ce-şi vede iubita.

Se duce cu mintea în murmurul padurei. Dorul îi creşte cu cât se înteţeşte şi îngânarea frunzelor. Inainteaza în poiană şi priveşte luna-n faţá. Cât e de curata și ce galeş mai cată spre pământ; înduioşata de păcătoșiile lumii, varsă valuri argintii de lacrimi, spălând urma nelegiuirilor.

Câte lucruri mari şi câte prostii nu se petrec sub ploaia razelor tale regina!...

Pădurea suspina odata cu durere.

Ţârâitul greerilor devine tot mai înţepător, rupând parcă înadins tăcerea nopţii, ca sa înăbușe glasul vrăjit al golului.

Cu mânile copcite-n creştet, înfiptă în loc, cată într'una în sus. Urmăreşte un nouraş subţire, creţ ca o pală de pănură, ce întunecă un moment faţa lunii... o ştersăse uşor, aşà cum ne-ar atinge un gând urât.

Intr'un stufiş se sbate o pasăre. O cucuvae tae o dungă neagră pe deasupra bordeiului, scăpând un ţipăt sfâşiitor.

Fata dă fuguţa în casă spăriata...

III.

Zi de târg...

Pe un şerveţel curat întins dinainte-i, făcuse câteva grămăgioare de fragi. Coşul îi erà plin.

Lumea mişunà în toate părţile dându-şi coate şi încrucişându-se în tot felul.

Deasupra mulţimei plutea un vuet asurzitor, facut de strigătele precupeţelor, schelalăitul cânilor şi amestecat cu sunetul banilor. Cu toţii, pripiţi, lacomi de câştig. Ea cată cu teamă, sfiindu-se par'că de mulţimea privirilor. I se păreà că toţi se uită la dânsa. Stingherită schimbà feţe. Işi frământà mânile neştiitor, şi le treceà neliniştită când în poală, când pe deasupra fragilor, încurcată că nu găseşte să le ocupe cu ceva. Umblà după un razim, după un nimic care s'o ferească de iscodirea lumei. Erà ca puiul de fiară, adus în cuşcă la oraş, care după ce se vânzoleşte mult în căutarea unui dos, se ascunde obosit între labe, tremurându-şi spinarea de spaimă.

Nici n'avusese măcar timp să gândiască ceva de târg şi de lumea din el. O înghiţise

balaurul fermecat, trecându-i vertiginos pe dinainte o deslănţuire pripită de minuni, în faţa cărora dânsa rămâne mută şi oarbă, ameţită, fără să aibă vreme şi putere să le prindă rostul.

Cum sta jos, pe lespedea de piatră, îşi întorceà din când în când ochii spre şirul de femei ce venise cu tot soiul de verdeţuri. Prietenele ei se irosise şi ele prin împrejurime, care cum a putut prinde loc.

Un boer tânăr, micuţ, nervos, trece pe acolo, aruncându-i o glumă!

Mulţimea face haz, râzind în hohot, ea cată spărios, ruşinată, silindu-se să deà de înţelesul vorbelor zise. Se înroşise gotcă. Lumea se părândà într'una, izbindu-se şi sfădindu-se de la preţ.

Dorià să-şi vândă mai degrabă fragii, să scape de gălăgia oraşului. O apucase dorul de pădure, de linişte şi singurătate. Chipul lui tată-su îi vine în minte. Pădurea te uşurează de greul gândurilor. Necazurile se duc cu freamătul frunzelor.

Stà smerită, gândind aiurea...

Precupeţele guralive şi obraznice îi smomiau muşterii.

Boerul cel tânăr se-întoarse înapoi, oprindu-se grav înaintea ei.

— Cât cei pe fragi?...

Cinci bani grămăgioara.

— Pe toţi... adaogă el, prefăcând un fel de mânie neastâmpărată.

— Nu ştiu.

Şi fata ridică ochii mari, albaştri, nevinovaţi, spre dânsul.

Cela-i aruncă cinci franci pe şerveţel.

— Destul?...

Ea nu zice nimic, învăleşte banul în năframă şi năframa o pune în sân.

Vin' după mine.

Cum să vin dupa mata?

Stau ici aproape.

— Şi ce să fac?

Ei, să-mi duci fragii.

Poi eu ştiu unde şezi matale?

Mergi cu mine.

Da-napoi cum vin eu?

—. Du-te Mărină, că nimereşti tu.

Îi strigă sfătuitor una din tovarăşele ei. Cumpărătorul s'arată grăbit.

— Merg eu cuconaşule, cumpără dela mine...

Strigă o precupeaţă şireată.

— Te-ai gândit? ori ieau din altă parte.

— Apoi hai.

El porneşte repede prin mulţime. Fata aruncă fragii de pe şerveţel în oboroacă şi aburcând'o în spinare, porneşte iutişor să-l ajungă.

Femeile se privesc şi chicotesc între ele. «Nu te duce fa»... strigă o babă îngrijată. Ea n'aude. Are aşa de multe parale! Dă fuguţa să nu-i piarză urma.

O precupeaţă oftează, căinându-se c'a îmbătrânit fără vreme.

— Pe aici copilă... pe aici.

Împiedecându-se în covoarele ce-s întinse pe jos, trece înainte.

Ce mai de minunăţii!..

A trecut-o mai întâi printr'o sala lungă, îngustă; străbate apoi câteva odăi, oprind'o într'o cameră încăpătoare.

— Aşteapta aici.

Ea se uită împrejur, înmărmurind în faţa oglinzilor mari.

O arată întreagă, aşa cum e, cu oboroaca

pe umăr, îmbrobodită cu tulpan galben. Fusta alba cu puchiţei, îi împrejură trupul în creţi deşi.

Se înfiora singură în faţa ei. Nu se zarise decât în fântână. Hârbul ei de oglindă nu-i arată decât un ochi. Se vede frumoasă, mai frumoasă decât toate fetele. Îşi plimbă privirea pe pereţi. Ce mai de frumuseţi. Mirosul parfumurilor o ameţise.

— E drăguţ aici ?..

Ea se înroşeşte, plecându-şi ochii în pământ. Dânsul o priveà şiret, strângând între dinţi ţigareta galbenă.

— Oricum toate astea, tot nu-s aşa de frumoase ca tine. Lasă coşul jos. Cată-te în oglindă şi vezi-ţi ochii. M'ai înebunit cu privirea ta prefăcută. Hoţoaico, eşti frumoasă.

Dă s'o prindă de obraz dar ea face un pas înapoi.

— Da-mi deşerţi oboroaca ?

— Apucăturile acestea stângace, căutătura speriata, te fac încântătoare... Vrei să fii cucoană ?

— Pe unde sa ies afara, ca nu mai ieau oboroaca ; şi lasând'o jos da spre uşe speriată.

— Eşti frumoasă... înţelege-mă.

O prinde în braţe, strângând'o la piept cu putere.

— Lasă-mă... lasă-mă...

Se zbate cât se zbate, apoi coprinsă de un tremur înfiorător, cade într'o lâncezeală zdrobitor de obositoare. Nu se mai simţià că trăeşte. S'a auzit un ţipăt uşor, înăbuşit de sărutările lui lacome.

IV.

S'a trezit mai mult de leopăitul picioarelor, pe stratul de colb ce învelià drumul. A visat ?.. E îngrozitor !.. Şi-ar face samă de-ar fi singură în lume...

Tatăl ei !.. La gândul acesta se învârtià pământul cu dânsa. Îi erà negru înaintea ochilor. Înăduşà. Soarele vărsà foc nu alta. Lacrimile îi curgeau în neştire şi amestecându-se cu sudoarea, se lăsau în şiroae, căzând pe colb în cercuri mici şi negre.

Popuşoii mărginiau drumul de-amândouă părţile. De atâta foc, se ciuciuleţise frunzele brumate-n colb.

Simţià că se sfârşeşte !..

Ce-a făcut? Tresare ca trăsnită de-o amintire. Bagă mâna-n sân iute. Cinci franci... preţul liniştei unui bătrân şi poate şi-a sfârşitului ei. Se uită lung la bucata de argint ce sclipià în bătaia soarelui; prinsă de mânie o aruncă peste ogoare. Îi erà scârbă de banul acela. De-ar puteà să-şi arunce şi nenorocirea tot aşa...

Grăbeşte paşii c'un fel de ciudă, cercând sa-şi ucida chinul cu oboseala ce puneà în mers.

Dar tatal ei?.. Când o lovià gândul acesta i se sfâşâia inima de durere. Nevinovată!.. Cine crede însă? Poate cineva astupa gura lumei, răsuflătoarea asta a iadului pe pământ?...

— Tata... tata, - şi fata căzù în braţele bătrânului, ascunzâdu-şi faţa la sânul lui. Tremurà ca varga suspinând într'una. Il cuprinsese pe după gât şi-l sărutà cu atâta foc, cu atâta iubire că se făceà una cu el.

Bătrânul rămase înlemnit, dându-se cu totul pornirilor ei.

— Tu-ţi aştepţi bucuria şi Dumnezeu ţ'o înveninează, iartă-mă!...

Şi pornind în plâns, se lăsă lacrămilor, plecându-şi capul pe umărul lui.

Se scuturà cămeşuica pe ea de boce. Zadarnic se muncià moşneagul s'o ogoae.

I-a spus tot cum a fost...

Intâi rămâne ca de piatră, prostit, fără să se poată mişcà. Plânsul îl podideşte.— Şi de aici a început zilele lui de chin. Vremea se scurgeà cu anevoe.

Durerea îngrozitoare îl rodeà mai dihai de cum ar roade apa în stâncă.

Nu se împlinise bine anul şi el erà alb cum e caşul. Bucuria nu ş'a mai găsit sălaş în bordeiul lui. Se credeà în prada niştor amăgiri: Bătrâneţea mai aduce şi nebunie şi nebunii nu pot gândì ca lumea. Ideia aceasta erà o mângâere pentru el, dar n'a ţinut mult, s'a spulberat ca toate amagirile: Fiică-sa naşte. Dumnezeu e neîndurator. Şi decât năşteà dânsa copil, mai bucuros ar fi fost s'o ducă la groapa.

De-ar întâlnì el pe acel ce i-a necinstit odorul!.. In mintea lui şi-l închipueà aşa cum trebue să fie. Din spuse l-ar cunoaşte, numai să-l vadă. Ştià cum e părul, cautatură, trupul... totul.

Decâte ori a visat că l-a ucis !.. Când se duceà la Vaslui, întrebà din oameni, umblà pe unde îi spusese dânsa.

Nu l-a găsit. Ar fi vrut să-l ucidă cu mânile lui. I-a furat cinstea şi bucuria bătrâneţilor, el căutà sa-i iea zilele.

După ce s'a mai întremat fiică-sa de pe facere, o luà cu dânsul la târg, ca doară l-ar cunoaşte. Degeaba... Nu-i găsià urma. — Şi daca mai întârzieà pe pămât, erà c'ar fi vrut să dea odată cu ochii dẹ el...

V.

Ca şi luna, soarele plânge blestemaţiile lumei, inundând pământul în lacrimile lui de raze. Padurea vueşte de cântecul paserilor.

Nici o adiere. Codrul îmbrăcat în hainele lui de frunze sta smerit, uimit de propria-i podoaba. Gâzile sărbătoresc şi ele frumuseţea, împlinind'o cu bâzâitul lor fermecător. Singuratatea şi mirosul florilor umple cuprinsul.

Fântâna vine lângă şleahul din marginea padurei. Dinainte e un ochiu de iarbă cât ar ţinea faţa unei ogrăzi.

Dela deal, tocmai hăt pe culmea împădurită, rămâne bordeiul pădurarului.

Moşneagul stà trântit pe iarbă, privind copilul ce se târâià în brâci spre el. A plâns atâta că i-a secat şi isvorul lacrimilor. La urmă s'a mai răsgândit: — de ce s'ar mai sbuciumà, poate că aşa i-a fost scris, că alta n'aveà ce mai zice. N'a vrut Cel de sus să-l învredniciască cu bucuria fetei lui, l-a lăsat durerei. Când ochii îi cădeau pe chipul copilului delicat, slăbănog, îi venià să-l sărute şi apoi să-i sfarme ţeasta de-o rădăcină. Erà copil din păcat... şi-i a fetei lui...

Işi ascundeà faţa în mâni şi numai oftà înăduşit, de să i se desfacă pieptul.

Atâta ruşine şi chin...

Şi doar nu ştià nici un păcat la sufletul lui. Ce greu l-a mai lovit Atotputernicul.

Ea spălase nişte pelinci şi acum le întindeà la soare. Slabă de s'o deà vântul la pământ şi fusese aşa de frumoasă şi durdulie, că te miri cum vremea a putut şterge atâta farmec şi doborî atâta vlagă. Sbârciturile mici din colţurile ochilor, erau dârele lacrimilor curse în momentele de durere.

Cât de chinuitor a fost timpul acesta pentru ea... şi tot nu murise.

Tăceau amândoi.

Numai din spre partea drumului s'a auzit nişte paşi. Ea se întoarce iute. A îngălbenit ca ceara. Tot trupul îi tremurà ca de friguri. I se întunecase înaintea ochilor, cât pe ce să cadă. Se repede de-şi prinde copilul în braţe. Bătrânul o priveşte uimit. Ea răcneşte cât poate. Glasul i-i spăimântător, aveà ceva din strigătul animalelor în primejdie.

— Uite-l tată, acesta-i...

Şi cu mâna dreàptă arată printre copaci un om ce purtà haine de vânător.

Bătrânul a sărit ars. Părul i se sburlise şi ochii lui tulburi îi dádeau o înfaţişare sălbatică, spăimântătoare.

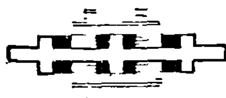
Porneşte mânios ca un vârtej, strângând în mâni o ràdăcină. Nimic în lume nu i-ar fi curmat calea. Femeea stăteà înmărmurită, ţinându-şi copilul în braţe.

— De ce nu m'ai ucis pe mine mai înainte, spurcăciune ce eşti, — ca să te omor eu pesemne. Haidade... nu fugì, am destulă pornire în vine, să te ajung, chiar dacă ai împrumutà aripi în goana ta.

Strânge cu-atâta putere rădacina de sa-i treacă prin mâni. Cela dăduse întâiu la fugă, dacă vede că nu i-i de-a scăparea, îşi iea răpede arma din umăr. Tranc !... Bătrânul a rămas o clipa-n loc holbând ochii înainte, apoi, scoţând un gemăt puternic, cade grămadă-n brânci.

Femeea scapă copilul ş'alearga spre tatăsu. Sărmanul !... încremenise de veci, cu rădăcina în mâni. Ucigaşul pleaca, aruncându-şi încă odată ochii înapoi. Ea se bocià de vueà valea, rupându-şi hainele de pe dânsa.

Chipul moşneagului ramasese tot încruntat. Cătà într'una posomorât, strângând rădăcina în mâni. Părea hotarât a-şi duce mânia şi dincolo...

PRIMA LECŢIE

Stăpânii ,stateau în balcon.

Sara erà răcoroasa şi-nprospatata. Dinspre livada adià o boare încarcata cu miros de fructe coapte.

Copiii se jucau prin ograda:

Sofia trăgeà de coadă o pisica, ce da sa se suie într'un copac. Priveliştea erà jalnică: Mâţa, întinsese labele de dinainte în sus, pe trunchiul copacului; cu cele de dinapoi se opintià de din jos. Întorceà din când în când căpuşorul ei, cu ochii mari, plângători, mieunà dureros, dar copila neîndurata n'o slabià.

Aşa deşirată cum erà, cu capul ei moale lipit de trunchiu, păreà mai mult o pată alburie, întinsa pe scoarţa copacului—Şi-a venit pe urmă în minţi, că deodată se-ntoarce iute, îşi aprinde privirile ameninţător

şi scuipă tare înapoi. Sofia scapă de coadă, căzând speriată la pământ,

Mâţa, dintr'o săritură, ajunge tocma în vârful copacului, s'aşează pe o cracă şi-şi spală coada cu atâta linişte, ca şi când nu s'ar fi întâmplat nimic.

Toto, îmbrăcat milităreşte, cu mâna la chipiu, defilà pe dinaintea celor din balcon.

Părinţii râdeau, erau bucuroşi, se desfătau în mângâierile boarei aromite de mirosul fructelor coapte.

Vizitiul pregătià trăsura să scoată boerii la primblare.

Băetul lasă milităria şi aleargă de se sue în trăsură: pocnià din bici, sărià şi râdeà cu veselie.

Vizitiul intrase între hlube şi le potrivià. Toto s'apleacă binişor peste capră şi-l şterge cu sfârcul biciului peste spate. Cela, îşi ascunde usturimea, silind un zimbet.

Mulţumit, copilul frământă din picioare şi pocneşte în vânt.

Vizitiul dă să-şi caute de treabă. Copilul întinde biciul din nou; omul atunci face înapoi.

— Ei!.. vină.

— Mă doare...

— Vino, îţi zic.

— Nu pociu.

— Uite papa... nu vine...

— Ce te mai pui şi tu, bre Vasile... fa-i gustul...

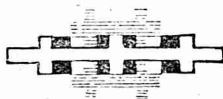
Vizitiul,—un ţăran zdravan,—îşi îndeasă caciula pe uerchi, mai trage o înjurătură aşa în gînd şi intră între hlube.

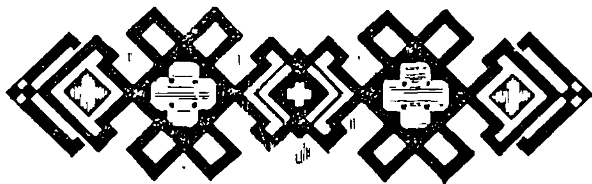
— Hi... hi... cal... hi...

Biciul se faceà colac pe spinarea românului, care trăgeà trăsura în goană pe sub balcon.

Stăpânii fac haz de isprava copilului, numai Sofia aleargă din urmă, scâncind s'o iea şi pe dânsa.

Răcoarea umpleà tot mai mult cuprinsul, iar mirosul de fructe coapte, împrăştiat de boarea uşoară a serei, ajunge parfumător.

MĂRTURISIRE.

(Scrisori Găsite)

Valea Oanei, 19 Aprilie 189...

Dragă Prietene,

Povaţa ta a fost bună: Aerul de aici m'a întrămat mult. Priveliştile neîntrecut de frumoase îmi alungă urâtul. Câmpul înverzit e în sărbătoare. Bucuria şi sănătatea râd în toate părţile. Primăvara lucrează cu toată puterea ei renăscătoare la repararea lumei. Paserile înviorează natura buimacă, desmeticind'o din somnul ei greu.

Mă simt mai bine; numai durerea de cap mă mai ţine oleacă. Liniştea de aici pare a-mi fi mai ogoit tulburarea sufletului. Soră-mea e veselă de înfiriparea mea, zice să stăm toată vara aici. Cu ţăranii m'am

împrietenit de cum am venit: le dau tutun şi rachiu, iar ei îmi spun poveşti şi glume. Mi-e drag satul acesta mai mult de cât ori ce din lume, — lăsând la o parte pe Ana, buna mea soră, tovarăşul nedeslipit al necazurilor mele.

De la deal de grădina noastra începe pădurea, tăinuitoarea gândurilor mele. Mă primblu mai toată ziua pe sub bolta copacilor înmuguriţi, mângâiat de şâşâitul ramurilor şi de îndemnul armonios al paserilor. Pamântul nu-i sbicit încă, numai pospaiul frunzos de pe de asupra s'a uscat. Pe la dosuri tot mai ţin troienele, omătul e înegrit şi asudă udeala de sub el, sângeră apa la vale, de-ai crede că nişte bube învechite, îşi lăcrimează răutatea.

Tăcerea pădurei e detunată din vreme în vreme de chiuiturile ciobanilor, ori de tremurarea talancelor de la oi.

Mă las copleşit de puterea fermecătoare a singurătăţei, îngropându-mă în neluarea în seamă a celor înconjurătoare; închid ochii lenos, înlătur gândurile şi mă înfior de desmerdarea misterioasă a nesimţirei de sine.

In spre sară mă-ntorc acasă plin de glod,

obosit şi flămând. Ana mă ţine bine cu de-ale gurei. De un timp dorm liniştit şi nu mai am visuri urâte. Când simt că mi se îngreue capul m'abat pe la moş Gheorghe Marcu — Sfătosul, de stau la taifas cu el. Omul acesta e un izvor de adâncuri bătrâneşti, a apucat vremuri vechi, ştie de toate şi-a văzut multă lume.

S'auzim de bine, NECULAI B...

Valea Oanei, 22 Aprilie 189..

Scumpul meu,

Timpul s'a schimbat a ploae. Singuratatea prinde a mă plictisì. De câteva zile curge într'una, potop nu alta, ai crede că D-zeu ş'a pus în gând să spele păcatele pământului. Vremea asta posomorâtă apasă înaduşitor asupra mea. Durerea de cap mă găteşte. Picurile ce plescăesc în geam mă inervează: mi se pare că-s stropi de ceara fiartă ce-mi împroaşcă creerul.

De câteva ori m'am repezit să sparg geamurile, să nu mai aud ţicnitul boabelor de ploae.

Ana e mai întunecata de cât timpul deafara.

Am surprins'o de câteva ori ştergându-şi lacrimile pe furiş. Sufăr mai mult de durerea ei, de cât de ruina mea. Mă rog la Cel de sus să se îndrepte vremea. Mi-i dor de soarele cald, de pădurea mea primitoare şi solemnă, de câmpul în sărbătoare...

Sănătate şi bucurie, NECULAI B...

Valea Oanei, 25 Aprilie 189...

Iubite amice,

Asara n'am adormit de cât târziu tare. Nu puteam suferì perna, se încălzise de ferbinţeala capului meu, de mi se păreà că ma odihnesc pe un capătâiu de jeratec; o întorceam pe toate părţile, o învăliam cu prosoape udate, dar răcoreala ţineà puţin, apa aburià şi perna păreà umplută cu uncrop.

Imi erà frica de mine însumi; erau dăţi ca nu-mi mai dădeam socoteala de-s cu mintea întreaga.

Mi-e teamă de nebunie. Gândul c'aş pră-

pădì dreapta judecata, ma chinueşte torturător.

Frânt de osteneala, am închis ochii muncit de un vis urât: Rătăciam printr'un şes mlăştinos şi înstuhat. Erà cald de să se topiască pamântul. Mă strecuram printre trestiile dese şi înalte, ferind cu mânele perdeaua de panuşi. Cautam să-mi dau socotiala de drumul meu, dar nu mă puteam dumerì din cotro veniam şi unde trebuià s'ajung. Aud un fâşiit sgomotos, ceva greu, bălos, ce se târâe prin nomol, patulind stuhul în cale. Spaima ma pironeşte locului; braţele şi picioarele îmi amorţesc ca strânse de ger. Mi se legase limba în gură, de nu puteam zice o vorbă. De odata, văd printre trestii, cum s'apropie de mine un balaur ciudat, scârbos la vedere, ameninţător. Eu ramân ca crescut din pământ. Şi-a trecut capul pe după gâtul meu, mi-a prins gura între fălcile lui uscate, trupul şi l-a înnodat împrejurul trupului meu şi-a început a ma strânge în inelele lui vânjoase, sorbindu-mi lăcomos respirarea în răsuflarea lui. Inăduşiam: în urechile mele năucite, auziam ca de departe, cum îmi plesneşte pieptul şi oasele în îm-

brațișarea ucigătoare a trupului lui încovrigat pe după mine.

Am avut simțirea omului care moare sdrobit de un mal. Nu ma gândiam de cât la soră-mea, la dulcea mea Ana, la scârba și la plânsetul ei. De la o vreme n'am mai simțit nimic, — murisem.

A doua zi, pe la un prânz, m'am trezit numai sudoare. Capul îmi erà tehuit, de par'că mi-ar fi bătut vântul prin urechi.

Ce să mă fac?

Afara-i o vreme păcătoasă, o blăstamație, de sa nu lași un câne pe prispă.

Să ne vedem sănătoși, NECULAI B...

Valea Oanei, 26 Aprilie 189...

Dragul meu,

Ploua într'una și bate vânt: o ploae măruntă, deasa și pătrunzatoare. Cerul e o framântare vrăjmașe a nourilor rasvratiți. Prin ferestruica mica, zăresc țărance cu picioarele goale, cu câte un sac făcut glugă în cap, mânând vitele la adăpat. Glodul frământat, fleșcăește ca un aluat moale.

Ce monotonie suparatoare! Urâtul vre-

mei par'ca-mi sta în spinare mie şi mă împovărează greu, de să mă doboare. Capul îmi vueşte ca o sfârlează. Nu ştiu de ce să m'apuc. Mi-s'a urât şi cu moş Gheorghe: Snoavele lui îmi par banale, poveştile copilăreşti, iar cântecile prea din topor.

In cotro s'o ieau? Unde să-mi îndrept mintea? Inebunesc. O, judecata mea, gândurile mele, liniştea sufletului meu, de ce mă lasaţi aşa singur în lume, veniţi de-mi arătaţi cărarea în viaţă, luminaţi-mi noaptea în care rătăcesc.

Oiu mai apucà oare vre-o primavara? Câtu-i de dureros sa-ţi priveşti singur propria ta ruina, martor la prăbuşirea propriei tale vieţi. E mai bine de cei cari mor de moarte naprasnică.

Şi soarele stă ascuns, îmbrobodit în ceaţa, nu-mi trimite un mănunchiu de raze să ma înviorеze.

C'un spre mai bine, NICULAI B...

Valea Oanei, 27 Aprilie 189...

Iubite prietene,

Lucruri care alta data treceau nebagate în sama, acum ma supara chinuitor: Mior-

laitul unei mâţe, latratul cânilor, ragetul vitelor, toate ma scot din fire. Mobilele din casa ma preocupa duşmăneşte şi nu scap de urmărirea lor decât dacă le dosesc. Am strâns toate portretele de prin păreţi. Tremurarea unei perdele, scârţăitul uşei bătute de vânt şi de ploaie, îmi stăpânesc mintea cu îndarătnicie.

Asară nu ·puteam să-mi deslipesc gândul de la tictacul ceasornicului : număram orbeşte batăile fără să pot adormì. A trebuit sa-l svârl în tindă, ca sa-mi pot abate mintea pe alte drumuri.

Visurile nu ma slabesc, visuri urâte ce ma umplu de spaimă : Noaptea o duc într'o lupta disperata cu toate dihăniile închipuirei mele bolnave. Numai zorile îmi mai potolesc răscoala nervilor mei zdruncinaţi.

O, daca ar rasarì soarele!..

Cele dorite, Neculai B...

Valea Oanei, 29 Aprilie 189...

Dragă amice,

Azi, ziua mare, — dupa cum aud din oameni, — s'a făptuit o crimă grozava la

cârşma din gura satului: nişte dezertori au gâtuit pe cârşmăriţa şi-au pradat'o pâna la piele, pe când bărbatul îi erà la padure.

Fapta asta m'a pus pe grijă. Pe aici a mers vorba ca-s bogat şi am presimţirea că are să mă încerce şi pe mine hoţii. Nu ţin la viaţă, dar n'aş vrea sa mor aşa, ucis ca un câne turbat.

De cum prind a se întinde umbrele nopţei, mă închid în casa şi nu sting lampa, pâna nu cotrobaesc prin toate colţurile sa văd de nu-i careva ascuns. De camera Anei ma desparte numai o uşa. Cu prilejul întâmplărei aceştia, s'arată mai barbatoasa decât mine. — Işi bate joc când ma vede că-mi pun toporul la capatâi. Zice c'am să uit de apărare, când oi auzì c'a sărit uşa din ţâţâni. Da eu o ţin pe-a mea: dau la mir ca-n dovleac, nu mă uit, împlânt toporul până-n muche, nu tremur eu când e vorba de viaţă. Şa-apoi tâlharii s'ar legà şi de Ana şi eu mor de zece ori pentru dânsa, nu-i ating ei nici un fir din cap, că ea mi-e sora, m'a îngrijit şi mi-e dragă.

O mie de ani pace, NECULAI B..

P. S. Uitasem sa-ţi spun: Ana s'a dus la biserică şi-a plătit popei sà se roage pentru mine. Credeà că eu n'am sa aflu, dar mi-a spus un băetan, aşa fara să-l trag de limba, vorbind de una de alta, — auzise şi el din sat.

Valea Oanei, 30 Aprilie 189...

Iubitul meu,

Temerea mea-i cu temei: Asara mi-au bătut în geam. Am întrebat care-i, da nu mi-a răspuns. Ana ţine că mi s'a părut, dar eu ştiu ce să cred, încă n'am luat câmpii. Nu slăbesc deloc toporul dela căpătâiu.

Cu bine, NECULAI B...

Valea Oanei, 1 Mai 189...

Scumpe amice,

Ieri a fost frumos; credeam c'am scapat de sloată, dar azi iar plouă, ploaie de cea măruntă şi deasă ce răzbate şi prin sticlă.

Par'că aş dogorî capul pe lângă jăratec,

aşa-mi arde. M'aştept sa plesniască ca o spijă de tun, să se sfarme ca o bomba înfundată de praf. Mă clatin în mers ca un besmetic, în urechi îmi şueră furtunile de pe lume. Asară mi se păreà că păleşte cineva c'un ciocan într'un ilău, drept dinnaintea casei. Auziam bocăniala, aşi fi pus mâna pe cruce că nişte ţigani ş'au mutat foile în ograda mea. Ana m'a încredinţat că n'aude nimic. Când m'am pus să desluşesc bătăile mai bine, am găsit că ciocanul pălià în creerul meu şi că numai răsunetul s'auzià în ogradă.

M'am întins în pat. Păreţii se naruiau de-asupra mea, cădeau neîntrerupt făr' să mă ajungă; aşteptam cu linişte să fiu înnomolit. Numărând eu aşa loviturile ciocanului, aud nişte paşi în tindă. Mi-a sărit inima din loc. Dau sa strig pe Ana, da nu-mi pot descleştà fălcile. Trupul îmi erà ca amorţit, nimicit, far' nici o vlagă. Numai ochii îi puteam rotì de vedeam totul: Uşa se deschide scârţâind în ţâţâni. In prag s'arata un haidău încruntat, murdar şi grosolan: înmărmurisem. Haidăul erà c'o mână în brâu şi cu cealaltă strânsa pumn. Calcà în-

desat, sguduitor în spre pat. M'a privit urât în ochi, ş'apoi strâmbându-şi buzile lui zoioase într'un zimbet pocit, clătină din cap. A apucat toporul de la căpătâiul meu, s'a uitat în ascuţişul penei lui şi i-a facut apoi vânt să mă loviască. Atunci îmi pun toate puterile, mă umflu în coş ş'am strigat odată tare.

A pierit tot ca prin farmec...

Ana a sărit spărieată. Mă duc la uşa, — uşa erà zăvorâtă. Şi cu toate acestea l-am văzut, i-am auzit mersul.

Ploaea-şi face de cap, ţuruie ca prin ciur, bate-n fereşti şi-n streşină duşmăneşte.

Toate cele bune, NECULAI B...

Valea Oanei, 3 Mai 189...

Prietene,

Nu-ţi scriu ca sa-mi desvinovaţesc crima mea far' de păreche. Pentru mine, singurul tribunal de care mă tem sunt *eu* şi *eu* ştiu că nu-s vinovat. Dumnezeu, dacă este şi dacă e a toate cunoscător, trebue să aibă la ştiinţă că am ucis'o fără voe — daca nu

mâna lui m'a împins catre o faptă aşa de neînchipuit, pentru a pedepsi vr'un păcat din strămoşi...

Asară n'am închis ochii decât după miezul nopţii şi am adormit chinuit de frica visurilor urâte. Ca să mă mai ieau, Ana a lasat uşa deschisă dela camera ei.

. . . .

Aud bătai la geam; m'apropii de fereastra; de-afară venià şoptitul niştor oaspeţi de noapte. Din mormăiala lor, înăbuşită de căderea ploaei, am înţeles c'aveau de gând să mă omoare pe mine şi pe Ana, ca să ne fure. Eu strângeam voiniceşte toporul în mâni; aveam bună nădejde în curajul şi tăria mea. Ei mă ţineau adormit, slab, dezarmat, şi nu se gândiau că-i aştept la uşă ca să-i trăsnesc în creştet ca pe şarpe, de cum s'or încercà să treacă pragul.

S'a pus cu umerii în uşă ş'a scos'o din ţâţâni, trântind'o la pământ în tindă; mi-au sfărâmat şi uşa dela odae. Erau patru hojmalăi sdraveni, i-am văzut păşind pragul. Eu ma opintesc şi pălesc pe unul de-l culc la pământ. Strigam ca un disperat şi dădeam în ei cu ascuţişul ca-n brusturi... Un

ţipet cunoscut, desnădăjduit, ma aduce la cunoştinţă din nebunia pornirii mele.

. . . .

M'am trezit în mijlocul odăei înecate în întuneric, strângând toporul în mâni. La picioarele mele se svârcolià un corp în chinurile morţii. Las toporul şi trag un chibrit.

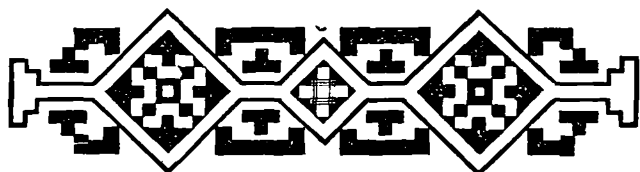
O, blestem al cerului, ori îndemn al iadului necurat, de ce nu mi-am văzut mormântul deschis, de ce nu mi s'a arătat juvăţul gata să-mi îmbrăţişe gâtul, decât să ma văd criminalul cel mai mârşav, ucigaşul dulcei mele Ana!...

Aştept zorile să mă dau pe mâna puterei.

Ş'afară tot plouă, plouă într'una, curge de par'că n'are să se mai sfârşiască. Picurile se-nbulzesc în geam, plescăesc des, bat dojănitoare...

Rămâi sănătos, NECULAI B...

GOANA

Lumina genei de ziuă patrundeà negura zorilor, topindu-se în marea de întuneric a nopţii care murià. Umbra se stingeà în revărsat; stralucirea se întindeà biruitoare peste pamânt, îmbrobodindu-l în valurile ei de claritate.

Zarea dela rasărit prinde a roşì de dogoreala soarelui.

Roua, sărutată de caldură, se înfioră într'o aburare tremurătoare, expirând în îmbrăţişările razelor.

Valea măreaţă şi liniştită se desmorţeşte de îngânatul paserilor sprenţare. În lungul drumului dinspre sat, se întinde şuvoiul neîntrerupt al ţăranilor ce merg la muncă. Fruntea o fac oamenii mai stătuţi, sculaţi

mai din vreme: vorbesc lat şi cu aşezamânt, cu mânile taie gesturi largi, încete, şi glasul lor tare răsuna puternic în dimineaţa somnoroasa de primavara.

Departe, tocmai hat în coada lanţului de oameni, s'aud chicotelile tineretului mai târzielnic.

Fruntea se împrăştie pe lanuri, se iroseşte aşa pe dealuri, se nimiceşte ca un pârâu ce piere în nisip.

Din mersul şirului sgomotos, pe tot lungul lui, se rupeau din de-amândoua parţile, ţarani ce se reslăţiau în susul ogoarelor. Şivoiul îşi revarsà norodul în marea neagră a pamântului ranit de unelte.

Lumea se pune pe treaba; sapile bat în plin; omul framânta brazdele, le desbate fometos, le-ntoarce pe toate párţile: ai crede ca-s nişte lipitori hamisite, ce sug nesaţios dintr'un trup obosít, neputincios.

In înaltul cerului scaldat de apele curate ale seninului, fâlfae rotitor un uliu. Pasarea joacă în cercuri tot mai mici, cata tot mai ţintitor înspre un tufar ce înfloreşte în coasta pravalatică a clinei.

Uliul îşi strânge aripile, se face ghem şi se prăbuşeşte din senin ca un trăsnet înspre tufar.

Un moment de învalmaşalá: pradalnicul se prinsase cu ghiarelė de spinarea epurelui şi cu ciocul îl pălià în cap. Naucit, animalul o apuca razna prin aratura, duceà nebuneşte duşmanul în spinare, fugià disperat, pe când uliul încleştat de el, îl ciocnià necontenit în cap, împraştiindu-i sângele şi fulgii de par prin bulgării sgrunţuroşi. Pe la cotituri, pasarea apucata de vr'un colţ de brazda, cadeà, ramâneà o bucata în urmá, se sbateà oleaca printre bolovani şi apoi, opintindu-se în sbor, se lásà glonţ în spinarea epurelui — uşurat un timp îşi înfingeà căngile în spinarea gonaşului, îl strângeà între pulpe şi rupeà cu nemilă din ceafa lui.

Epurele tot se ţineà în fuga, silià tot mai fără nădejde, purtându-şi desmetec moartea în spinare.

Oamenii de pe lanuri chiuie şi şuera. Cânii de la o stâna s'aştern pe urma celor doi fugari, latra întartaţi de strigatele păstorilor, alearga turbaţi.

Hoţul cearca să-şi ridice prada în zbor, se forţează să-şi scape câştigul din laba altora, dar epurile nu se lasa, se sbate, scapa din ghiare şi-o apucă la sănătoasa tot înainte. Vrăşmaşul îşi dă drumul iar în spinarea lui, întovarăşindu-l în crâncena alergare.

Cânii s'apropie, uliul dacă vede prilejul la spate, mai rupe un plisc de carne, îşi face apoi vânt din aripi şi se lasă în leganarea aerului. Buimac epurile a avut timp numai sa mai înghită o gura de rasuflare şi s'a făcut praf în gura cânilor lacomi...

Pasarea fâlfâe rotitor, joacă în cercuri tot mai încapătoare, ademenita de înaltul cerului. Se vede din ce în ce mai mica, se înalţa domol în sus, racorită în apele curate ale seninului...

VARA

Ridicându-se puţin din iarbă se sprijină în podul mânei drepte şi s'apleacă mult în spre locul de unde venià foşnetul de rochie. — Rămâne aşa înmărmurit ca dinaintea unei vedenii amagitoare:

Ajunsese drept el. Absorbită în lectură, paşià rar far' să ridice ochii de pe carte; trecea agale, uşor, de deabea atingeà pământul în mers: ai fi luat'o drept tremurarea unui vis ce pluteşte leneş pe pământ. Răsuflarea i se cunoaşte după clătinarea piepţilor bluzei.

Aratarea asta atât de neaşteptată ş'aşa de frumoasă, îl pironise locului.

Cum o bătea vântul din faţa, marginele pălării se mişcau ca două aripi. Zulufii de pe la tâmple, fluturau şi ei în abureala

înceată a boarei de sară. Soarele lunecà tot mai în spre asfinţit. Racoreala prinsase a se simţì.

Fata se afundà pe cararuşa ce tae livada prin mijloc. Intr'un loc se opreşte şi punându-şi latul mânei streşina ochilor, priveşte zarea din spre apus.

Stă cât stă ş'apoi porneşte. In mers îşi mlădià trupul: undoiare molateca, dulce, plina de farmec.

După ce-o perde cu totul din ochi, îi vine-n minte sa-ntrebe paznicul grădinei, de rostul frumoasei necunoscute.

Află că-i o rudă de-a boierului, venită de pe la învaţături ca sa petreaca vara la ţară. Chinuit de nerabdare, da fuga înapoi pe urma fetei.

Când o zareşte, îşi încurca cărarile:

Dânsa se muncià sa dee o pară jos dintr'un copăcel. Inalţindu-se în vârful degetelor, bateà în frunziş c'un capat de vreasc.

Pălăriea căzuta pe spate, i se ţineà într'o cordica de guma, trecuta pe sub barbie. Când s'asvârlià, cordica se întindeà de mai ajungeà palariea să-i bata calcâile. Parul ei

desprins de-atâta sdruncin, fâlfâià în adiearea vântului înteţit.

El ajunge şi când sa deà în copac c'un harag mai lunguţ, fata prinsăse creanga cu fructul. Dânsul ramâne ruşinat. Ea râde sgomotos, mulţumită.

— Ai venit prea târziu.

— N'am avut noroc să vă fiu de vr'un folos.

— Las' că nu-i vremea trecută.

Şi dânsa îngâna liniştea serei cu râsul ei alintator. El rămăsese ca prostit. Nu puteà descleştà gura să zica nimic, ş'apoi nici nu s'ar fi priceput de unde să-nceapă vorba.

Tot ea mai gureşa:

— Frumoase locuri.

— Mai ales de-un timp încoace, sunt încântătoare.

— De mult?

— De când au început a se coborî îngerii pe pământ.

Fata se-nbujorează şi prefăcând un aer de stângăcie se sileşte să para nedumerita. Deschide iute cartea, se uită cu neluare aminte la slove, apoi ridicând rapede ochii, îngână cu şirătenie:

— Ai cazut în nedragostea lui Dumnezeu, de te-a trimis pe pământ?

— Schimbaţi rolurile, domnişoara.

— Crezi?..

— Aşa socot eu.

Lucrurile i s'au părut prea pripite, ş'atunci dânsa tae vorba:

— V'am mai vazut odată.

— Când?

Aţi trecut dimineaţa pe dinaintea curţei? vă priveam dela geam.

— Am meritat atâta luare aminte?

— Atât cât merita un rasarit de soare, ori altă arătare frumoasă.

Din vorbă în vorbă, ajung pe o coastă verde plantată cu nuci.

Printre frunze se strecurà racoroasa abureală a serei. Atmosfera începuse a se jilăvì. Îi înecà mirosul de fructe şi de iarba.

Soarele scapatase dealbinele, pareà un boţ de aur, cazut pe muchea dealului. Razele lui slabite, dupăce ştergeau creştetul, se desfăşurau în gol, umplându-l de-o lumină roşiateca, bolnavicioasă: un ochiu obosit gata să se strânga.

Se aşezară amândoi pe pajişte. Privesc printre pomi la zarea în flacări.

Aceleaşi vorbe le tremurau în minte.

— Ce citiaţi?

- O carte.

— Dar anume ce carte?

Prea multe vrei să ştii.

S'o văd.

— Las' n'o mai vedeà.

Şi ea o trece în mâna stânga, ferind'o departe, ca sa n'o poată ajunge el. Erà mai mult un prilej de hârjoană. El îi apucă mâna cu cartea. Dânsa se împotriveşte cu hotarâre.

— Và rog.

— Mi-i c'ai să-mi prapădeşti fila unde-i deschis.

— Am să pui un fir de iarba ca semn.

Se înduplecă ş-i trece cartea. Mânele lor se încrucişază, degetele li se ating, tremurând amândoi de înfiorare.

Citeşte tărişor:

Iubire, sete de vieaţa,
Tu eşti puterea creatoare,
Sub care inimile noastre
Renasc ca florile în soare...

— Nu-i aşa că-i frumos? — întrerupe dânsa repede.

— Ca şi dragostea.

— Ai iubit?

— Nu... dar îmi închipui.

— Şi poeziea asta-i o închipuire. Artiştii visează şi • noi, muritorii, umblăm să le trăim visurile.

Soarele se prăbuşise în hăul fără de margini. Noaptea îşi întindeà întunericul peste lume. S'au despărţit cu părere de rău.

* * *

— Ei, domnule învăţator...

S'a înroşit până în albul ochilor, când a văzut'o venind cu atâta grabă în spre dânsul. Ii zimbia drăgostos; în salturile sburdalnice, se cunoşteà cum îi tremură sânul sub bluza uşoară de muselin.

El o aşteptă dornic să înceteze din gâfâit, nerăbdător de a-i aflà vrerea. Ii urmărià cu lăcomie ridicarea pieptului. Rasuflarea ei puternică, dogoritor de înfiorătoare, îi desmerdà faţa.

— S'arată c'are să fie o zi frumoasă. Mergi să ne plimbăm pe câmp? Mătuşica mi te-a

lăudat de cum se cade; — ş'apoi nici n'ar puteà fi altfel un apostol al poporului.

— Mătuşica dumneavoastră nu minte nici-odată — dar s'ar puteà înşelà în unele împrejurări.

— De data asta însă nu, o ştiu eu, te cunosc bine.

— Mulţumesc.

— Vizitiul pune calul la trăsurica ceea micuţă. Du-te şi-l sileşte să mântue până m'oi gătì eu.

El rămâne pierdut, privind în urmă-i. Ce armonie dulce răspândia foşnetul de rochie. Păru-i luat aşa din fugă, tremurà în urma, aurind în razele soarelui.

. . . .

In trăsură de-abea încapeau doi alăturea. Gândul că are să fie lângă dânsa, îi tulburà mintea.

Când să oprească trăsura la scară, fata îi bate uşor în geam: dăduse perdeaua la o parte şi-i zâmbià prietenos, făcându-i semn să mai aştepte.

Cucoana — bătrâna s'arată-n prag:

— Sa luaţi sama; calul e cam nărăvaş;

la vale să puneţi piedica, dacă vi-i să vă mai întoarceţi acasă.

El da din cap nedumerit.

Cucoana îi zice aşa luător în râs:

— Vezi de te poartă mai blând cu domnişoara, decât cu şcolarii dumitale.

— Numai dacă o fi cuminte.

— Dar' dacă nu?

El roşeşte şi pleacă ochii în jos.

— Ei Anniea... grăbeşte-te. că domnu-i cu nerăbdare.

Râzind răutăcios cucoana piere în salâ.

Anniea! — numele acesta i s'a parut ne mai auzit de frumos.

Drumul dupa-ce iese din ograda curţei, o coteşte la dreapta, coborând costişa tragănat. Clina e priporoasă şi de aceea scoborâşu-i periculos, iar suişul se face cu anevoie.

In vale, calea abate în spre miază noapte, o ţine aşa înainte o bucată, până se pierde în fundacul împădurit al vaei.

Calul porneşte la pas.

Nu-şi vorbeau nimic. Tremurau amândoi de înfiorarea apropierei lor. O moleşire

obositor de fermecătoare îi stăpânià. Abătută, păleşte cu vârful umbreluţei în scara trăsurei.

În vale calu dá-n trap.

Soarele măreţ, nepăsător, îmbrăţişà cu fălnicie pământul în razele lui calde.

Tăcere şi fíerbinţeală.

Valea aceea, strânsă între dealurile înalte, pareà intrarea raiului. Grânele ce îmbracau coastele erau numai bune de secere.

Sus, tocmai în înaltul cerului, se leganà un uliu. Peste drumul îngust, bătucit, se înclinà iarba înaltă, înălbită de colb ; ai fi zis că natura înadins se împodobise aşa mândru, ca să primească pe cei doi îndrăgostiţi.

— Nu-i aşa că-i frumos ?

Şi ea-l priveşte hotarât în plinul ochilor.

— Din mila darnicei veri:

— Valurile şoptitoare de pâne, în drumul lor făr' de popas, îţi fură grijele, ţi le duc departe, pân' le risipeşte peste zările de-abea zărite.

Se lăsase cu cotul mânei stângi pe braţele lui şi cu mâna dreaptă, arătà lanurile

ce-şi desvăluiau valurile învăluite de-un vânticel încet.

Suflarea ei aşa de apropiată îl tulburà. Şuviţele încârlionţate de pe la tâmple, fluturate de zefir, îi atingeau grumazul.

— Aici, în singurătate şi-n linişte, în mijlocul atâtor frumuseţi caste, numai aici simţi dragostea în toată puterea ei înălţătoare.

Numai în mijlocul câmpului tainuitor, se poate desvoltà în toată măreţia ei iubirea, floarea această salbatecă, setoasă de aer şi pace. Atâta seva renăscătoare, atâta dor de lumină, o risipă nesocotită de viaţă, ori încotro te-ntorci. . .

Cu ochii înrouraţi de lacrimi, privià cu lăcomie împrejurimea.

Calul o ţineà tot la trap. Hăţurile erau lăsate în voe, agăţate de dinaintea trăsurei.

. . . .

La un loc culmile se-nbrăţişă de înfundă valea; încăperea e acoperită de codru.

Dupăce iea calului din gură, îl priponeşte de un cătur ca să pască.

Soarele ardeà într'una. Musculiţele cu bâzâitul lor şi sâşâitul cosaşilor, tulbura liniştea solemnă.

Nimeni . . .

Dânşii mergeau alaturi, mâna-n mână, apropiindu-se tot mai mult de trupul padurei.

— Ce mai de flori?

Se opresc în faţa unei tufe de sulfină.

Ea îngenuche şi prinde-a culege; îngenunche şi dânsul. Capetele lor se înbina. Mânele lor se amestecau în goana dupa flori.

— Uite ce frumos miroase.

Ii întinde o micşunica de câmp,

Ea-i sglobie şi guraliva. Umblând printre tufani dela poalele codrului tacut, se ratacesc.

— Domnişoara Anniea . . . am gasit flori de cicoare.

In fuga ei, crengile inspinate îi ţineau drumul:

— Ce albastru viu! . .

— Aduce mult cu ochii dumitale.

— Hai sa facem schimb.

— Te prinzi?

— Ai crede?

Pădurea se ridica măreaţa, împunatoare.

Frunzişul copacilor se lasa de toate părţile, fâlfâind în falduri flenduroşi.

În pădure e răcoare. Nadușala le trece. Ea dă să-și usuce sudoarea c'o naframa subţire, dar o face una de apa, numai cât o atinge de obraz.

Picioarele li se afunda adânc în frunzişul uscat. Gătejele rupte în treacăt, trosniau tare, rasunând puternic în vale.

Se opresc în faţa unui stejar batrân. Trunchiul sgrunţuros, stà dârz, nepasator ca şi tot codrul. Prin crapaturile adânci din coajă, mişunà un popor întreg de tot felul de furnici şi alte soiuri de gâze. O radaşca mare, roşcata, cu coarnele înbourate, se lásà greoiu la vale pe-o muche a şcoarţei.

Pornesc mai departe.

Printre uscàturile şi putregaiul aşternut pe jos, îşi faceà loc câte-un copăcel în trei frunze, îmbătrânit înainte de vreme.

Câtu-i de greu să ieşi din copleşitoarea umbră a celor mari! . .

Un fluturaș da tumba prin rariş, muncindu-se să scape de goana unui sturz. Anniea mişcă batista în aer, ţipă şi arun-

cându-se în sus, goneşte cânoasa pasere. Fluturul bucuros, îi face odată din aripi ş'apoi îşi ieà drumul liniştit, plutind anevoios, obosit de-atâta vânzoleală.

— Am scăpat un suflet.

Ajung într'un ochiu de padure, un luminiş atâta cât să poţi întoarce un car în loc. Deasupra, frunzişul închideà o boltă rotunda. Pe unde crengile erau mai răruţe, se strecurà câte-un mănunchiu de raze, ce se sfărâmau apoi jos într'o pata de lumină. Cracile, ca nişte braţe vânjoase, se împletiau între ei, de nu te mai puteai dumerì de la ce trunchiu purced.

— Cum zefirul a amuţit, privind la crengile ce se strâng patimaş în de ele, ţi s'ar pareà că-s braţele unor îndragostiţi, pierduţi în extazul primei îmbraţişari.

— Nimerită asemanare, face ea vesela.

Un părăuaş se svârcolià printr'o vână deschisă în stratul de frunze uscate. Dânşii apucă în susu lui. Susurul slab murià înaduşit de tăcerea adâncă a codrului.

Caldura apăsà greoi peste creştetul padurei. Pasările amorţise şi ele de-atâta arşiţă.

Parăuaşul curgeà dintr'un smârc. Se opresc amândoi în faţa bàltogului: De la deal, malul e mai înalt, ţesut în plasa radacinilor; de astălaltă parte apa-i una cu pamântul. O bucata bună la vale, locul e îmbuibat de udeala. In jilaveala se cunosc urmele lupilor ş'a căprioarelor ce vin de s'adapă. Ţânţarii plutesc în nouraşe de-asupra mlaştinei. Mirosul de apă zacută, e înecator.

Vremea se schimba.

Se întorc înapoi la vale: Vârful copacilor începuse a tremurà în suflarea vântului. Printre crengi erà răscoala mare.

— Vremueşte...

— Ar fi frumos sa ne apuce o vântoaica.

— Ferească Dumnezeu de mai rau.

Când au ajuns în poiană vântul se înăsprise bine; copacii se sbăteau cu desnadejde-n braţele lui. Crengile pocniau încrucişându-se în de ele.

— A... îndrăgostiţii dumitale s'au apucat de par.

Când au ieşit din padure, cerul erà îno-

urat peste tot. Vântul erà mânios, risipind din fugă picuri de ploaie.

Calul o iea repede. Ea-şi ţineà cu amândouă mânile pălăriea. Dânsul mânà, plecând bărbiea în piept, ca să nu-l lese vântul cu capul gol.

Prind a cădeà întâi stropi mari, grei şi reci. Vântul s'ogoaie. Ploaea porneşte cu furie. Calul mai conteneşte din alergătură, blegind urechile.

Nu mult şi drumul curge gârlă. Ea tremură, dar nu scoate o vorbă.

Dealu l-a suit cu greu. Se făcuse mâsgă şi calul răpăgà de să dee în bot. Apa năvălià în clocot. La un pripor, calul da înapoi de să-i răstoarne tăval în râpă.

In deal, ploaia încetează.

Cucoana îi întâmpină râzind:

— V'a murat bine, — las' că mai creşteţi...

Bluza udată se întinsese bine pe pieptul fetei, luând formele sânului. Rochea i-se băteà pe pulpe, arătându-le rotunjimea; în mers i se conturau pân' şi ungherile cele mai tainice ale trupului.

— Ai sa mă blestemi că te-am dus la necaz.

Vă înşelaţi...

* * *

Soarele se ridicase în prânzul cel mare şi ea încă nu se arătase. Nu-şi află locul de neastâmpăr. Ii erà în grije să nu se fi îmbolnăvit. Când a văzut mai într'un târziu ca ies boierii pe moşie, a simţit o adâncă uşurare de suflet.

Soarele asvârlià jăratec pe pământ.

Ograda rămâne mută. Oamenii erau pe lan.

De sus curgeà foc. Păreà că dă să se zdrobiască totul sub năduşala greoaie a zilei.

Indrăsneşte să între în casă. Tremurà de par-că s'ar fi dus la moarte. Păreţii înalţi, zugrăviţi, păreau ameninţători : când de când să se nărue peste dânsul.

Călcà în vârful degetelor. Uşi în toate părţile. Trece în cela capăt al sălei. Se uită printr'o uşe dată puţin în lături : abea a putut să-şi înăbuşe un strigăt de bucurie. Nu mai ştià pe ce lume-i : Ea stà pe un

scaun, cu fruntea razimata de marginea mesei. Părcà ca doarme. Haina albastră o prindeà de minune. Dinaintea ei, erà o carte deschisă.

Sfios înainteaza în spre dânsa. Abea-şi ţineà suflarea. Ar fi vrut să strige, să bată din palme, ca şi copiii când văd ridicându-se pe ceriu luna. Calcă uşor, cu îngrijire. Ajuns lângă dânsa rămâne un moment la gânduri. Aruncă ochii pe carte:

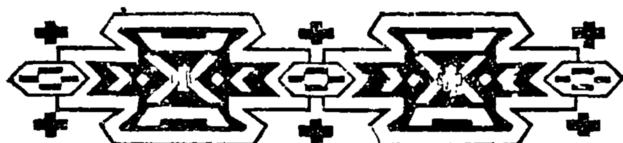
> Lasă-ţi lumea ta uitata,
> Mi-te dă cu totul mie..

S'apleacă binişor în spre dânsa şi-i atinge ciata cu buzele.

— Iartà-mă... iartă-mă, — îmi eşti draga. Ii sărută mânile, încălzindu-i-le în şiroaele de lacrimi ce-i isvorau din ochi.

— N'am de ce să te iert: — te aşteptam...

FATALIS

Ştateau sub poalele unui nuc...

Tiţa, cu mânile copcite pe piept, urmarià cu lăcomie toate mişcarile frăţini-su, râzind de năsbâtiile lui.

Câte nebunii nu mai stârneşte Florin !..

Ţie ţi-i frică de lup ?

Da de !..

Şi Florin mişcà mâna prin aer, în spre chipul fetei. Tiţa închideà ochii, dadeà capul pe spate, chicotià nebunatic, ferindu-se din faţa lui. Increţituri frumoase, multe şi mărunte, se faceau în preajma orbitelor ei, când strângeà tare din pleoape. Genile i se îngropau aproape în sbârciturile delicate; numai vârful lor auriu şi tremuràtor, abea se mai ivià, de-ai fi crezut că sunt colţi

de iarbă fragedă, ce-şi fac loc primăvara printre îndoiturile pământului.

— Vezi că ţi-i frică?

— Da — de!..

Jocul urmà.

Florin erà victorios, iar Tiţa căutà să se încredinţeze pe sine, că nu-i fricoasă.

Câtă veselie pe capul nevinovaţilor copii!

Afară-i cald. — Satul încins în arşiţa soarelui de vară, păreà adormit. Linişte ca pe-o apă mare astâmpărată. Numai stolurile jucăuşe de musculiţe, tăeau solemnitatea tăcerei, cu ţiuitul lor înţepător.

Inchipuirea lui Florin nu cunoaşte margini. Dacă oamenii aleşi născocesc minuni şi fac cântece neperitoare, Florin, mare şi el în lumea lui, stârneşte jocuri şi face nebunii.

Se sculaseră în picioare...

Florin, ţineà în mână cuţitul cel mare al tatâni-su. Tiţa cuminte şi gravă, stă dreaptă ca un poponeţ, dinaintea lui.

Ţie ţi-e frică de tâlhari?

Da — de!..

Florin încruntat ridică cuţitul amenin-

ţător, apoi c'o ghibăcie ştrengărească, îl aruncă peste umăr, întorcând mâna goală în spre fată. Tiţa, cuprinsă în spasmul unui râs copleşitor, dădeà înapoi plină de bucurie şi mulţumire.

Ca un fulger grăbit, îi trecù fetei prin minte o idee:

Cât de cu meşteşug ştie Florin să lase cuţitul la spate şi ce natângă e dânsa, ca fuge aşa speriată, când n'are de ce să se teamă.

Hotărăşte în gând să stee locului, ca sá vadă frate-su, că nici dânsa nu se sieşte aşa cu una cu două.

Vezi ca ţi-i frică?

Da — de!..

Fata se sprijină bine pe picioare, strânge pumnişorii cu tărie, închide ochii şi rămâne aşa înfipta, aplecată puţin pe spate.

Lui Florin îi vine un gând:

De ce-ar mai aruncà cuţitul, când ştie bine, ca Tiţa fuge de-şi scoate ochii de frică.

Mânuţa lui cruda strânge tare mănunchiul fierului.

Aşa-i că te temi de stafii?

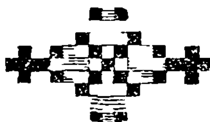
Da de!...

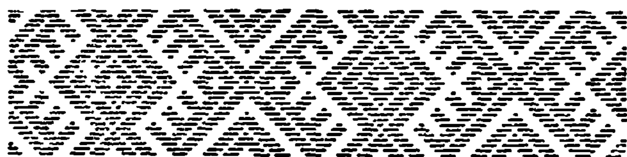
O clipă numai... ş'un pârâit fraged, uşor, destramă pieptul tânăr al fetei...

Sângele clocotitor asvârle cuţitul la picioarele lui Florin. Copilul îngrozit, aleargă în spre casa ţipând în gura mare.

Tiţa ramâne un timp dreaptă, sprijinită pe picioare, cu pumnii strânşi, aplecată puţin pe spate ;—ochii ei albaştri, deschişi, privesc cu nedumerire pe urma lui Florin...

Şi-i cald. Satul pustiu, înmormântat în linişte solemna a miezului de zi, pare adormit în desmerdarea dogoritoare a soarelui...

DE CREDINŢA...

Noaptea erà răsvratită. Vântul şuerà cu mânie, trecea prin lume batjocoritor, răsfingând în hohotul său vânturat, râsul necurat al iadului.—Intuneric de nu se vedeà nici în cer nici pe pământ.

Strângându-şi capul în gulerul cojocului, pândarul stă sgribulit, ascultând bocetul sfâşâiat al frământărilor din cuprins.—Işi adusese o spinare de pae şi dupa ce ş'a potrivit un pàtul pe prispa hambarului, se cuibărise acolo liniştit. In minte îi ardeà un gând, să pue mâna pe tâlhari, că altfeliŭ boierul îi trece-n socoteala toată lipsa din standoale.

In depărtare vijâià pădurea, trosnind răsunator în răscoala neînfrânată a mâniei.

Hăul clocotia de pornirea furtunatică a deslănţuirilor.

Când venià câte un vârtej, lovià în trupul hambarului, de mai să-l râsâpiască la pământ. Scârţâià pe tălpile lui largi, clătindu-se greoi. Vântul, ce scăpătà pe dedesupt, în frământarea lui printe taraşi, răgeà ca un taur stâmtorat de fiare, se sbăteà ca un peşte mare prins în pânzele năvodului. Când ţâşnià de ceea parte, dădeà un ţipet ţiuitor, se duceà nebun oftând uşurat, de par'că scapà un glonte din gura puştei.

Svârr . . . pe dinainte trece o umbră, sagetând întunericul cu două scăpări.

E necuratul?

Mai încolo lupul se opreşte, ridică capul în vânt şi urlă prelung, un plâns sfâşiitor de jâganie flămândă. — Şi urletul tânguios, amestecat în suspinul chinuit al vântului, umple împrejurimea de jale.

Pândarului îi lunecase căciula din cap de sborşirea părului.

Un moment se linişte toate. Revolta

tace, un şoptit înecat numai ş'apoi moare, gâfâind cele din urmă suflări greoae şi rari.

Ninsoarea cădeà pripit . . .

Printre fulgii deşi, să vedeà luna palidă, dibuitoare, ce umblà să-şi strecoare razele reci prin scama nourilor rostogolitori: o candelă adormită la căpătăiul grozăviei ce moare . . .

Mult nu se odihneşte şi vântul îşi porneşte mânia din nou, ridică valurile de omăt, le poartă prin aer, întunecă luna, sghihuind toată cuprinderea.

— Ahooo . . .

Trei sănii trag dinaintea hambarului.

— I-am prins . . .

Işi zice pândarul uşurat. Frica îl ţineà înse pironit, că nimic nu-i mai firoros noaptea de cât omul şi mai ales la o vreme ca aceea.

Unul din cei cu săniile pune piciorul pe scară şi dă să sară pe prispă.

— Cine-i acela, măi?

S'a înfricoşat singur de vocea lui. I-a trecut prin urechi strigătul.

Tâlharul dă să fugă. Paznicul se ridica din mijlocul paelor şi pune mâna pe bâtă.

Petre, taci şi lasă-ne să luăm, că-iarna-i grea şi n'avem pita,—păcat de Dumnęzeu să murim de foame . . ,

Da vezi că lipsa mi-o pune mie la socoteală şi nu pociu, fugiţi, că altfeliu dau cu ciomagul.

Apoi după ce mai prinde la curaj zice:

— A . . . vra să zica tu-mi erai măi bade Cristea, pentru tine mă suduià boierul şi ziceà că-l fur, las 'ca te aşăz eu pe tine . . .

Şi Petrea pândarul sare din pătul, își strânge cojocu la piept şi pleacă în spre curtė:

Nu plecà măi creştine, ui'te că nu mai luăm, ne ducem, nu suntem doara tâlhari, dar iarna-i grea . . .

— Dar boierul pe mine m'a studiat şi m'a alungat de la curte ca pe un câne; a zis că de-mi mai scapă hoţul din mână şi de data asta, îmi iea din hac şi am şi eu copii . . .

— Petre, măi Petre, stăi bre omule, nu te duce . . . pe tine te paşte pesemne un păcat.

Pândarul o iea la fugă. Hoţu leapădă su-

manul din spate şi da dupa dânsul. Când l-a ajuns din urmă, numai i-a isbit cuţitul în ceafă şi l-a lasat grămada într'o baltă de sânge.

* *
*

O dimineaţă liniştită, curată şi rece. Nămeţii albi şi sticloşi se îngânau cu albastrul închis al cerului.

Satul se deşteptà . . .

Deschisul uşilor, vorba oamenilor, trosnitul lemnelor, toate răsunau puternic în aerul îngheţat.—Fumul de prin ogege, se ridică în rotocoale vinete, pierzându-se într'o înourare întinsă, ce pluteşte deasupra caselor.

La curte începuse lumea să mişte. Buimaci şi încotoşmaţi, hargaţii mişunau pe ici şi colea.—O servitoare mai de-aproape dă busna sperieată în odaea boerului. Abeà puteà să-şi ţie suflarea, îngăimând tremurător:

— Cucoane, Petrea . . . afară . . .

Şi cu mâna dreaptă arată nedumeritor în spre uşă.

— Ce-i fată hăi, ce ai cu Petrea?

Ea deschide uşa şi ieşind în tindă, face semn tot înainte.

— Veniţi şi vedeţi...

Boierul, cucoana, copiii, cu toţi năvălesc afară la întâmplare. Când deschid uşa din faţă, cucoana dă un ţipet, iar copiii înfricoşaţi se prind de poala mamei lor.

. . . .

Petrea pândarul s'a târâit cum a putut pân' la curte. — Incremenise întins pe scară. Cu mâna dreaptă s'apucase de ultima treaptă. Cealaltă mână îngheţase în aer, arătând într'o parte. Gura îi rămăsese căscată de par'că voià să spue ceva. Limba înegrită şi uscată de frig, îi atârnà pe bărbie. Ochii lui ieşiţi, crăpase de ger.

Toată ograda erà în picioare. Cu toţii stăteau înfioraţi dinaintea leşului,

Vine şi vătavul. Când a dat cu ochii de Petrea, l-a podidit plânsul. Bănuise el asta de cum a găsit urma şi dâra de sânge. Văzând că boierul îl priveşte întrebător, îngână cu obidă:

— Ce să fie cucoane! In standoale n'a umblat nimeni, că acu vin de-acolo. Se vede

c'au dat peste nenorocitul ista şi l-a ucis ca să nu-i dee de gol...

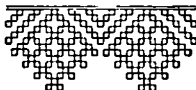
Vatavul îşi trece mâneca sumanului pe la ochi şi oftează înduioşat. Boierul priveşte lung mortul, apoi ca luminat se-ndreaptă către slugi:

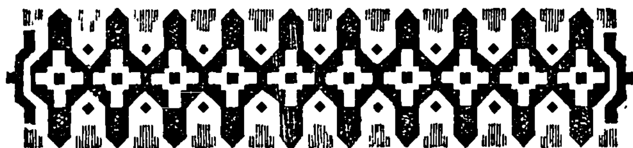
— Halal om!... ştiu c'a fost de credinţă. — Chiar când să-şi dee sufletul, el se trage cum poate şi vine să ne vestiască paguba... Ui'te cum se-ncearcă să strige... într'acolo trebue să fi apucat tâlharii, i-a inlemnit mâna arătându-i...

Un zâmbet de neîncredere flutură pe buzile tuturor.

Unul dintre hargaţi tae vorba:

— Ehehei cucoane, ba arată în spre casa lui, că-ntr'acolo vine, şi vreà să vă spue că are copii...

AMINTIRE

Ninsoarea cădeà potop. Inaintam cu greu. Toată ziua ne-am muncit să spargem troenele, ca să deschidem pârtie. Mai în spre sară fulguitul a contenit, dar nu ne-am bucurat mult de răzbunarea vremei: A prins a se lăsà peste pământ o negură deasă, de nu vedeai la doi paşi. Curgeau flendurile de umbră, se topiau în atmosfera curată, împrăştiindu-se şi întunecând lumina. Cuprinsul păreà o apă limpede în care picuri cerneală: stropii se desfac, se întind repede, înegrind unda străvezie.

Pâcla groasă, ajunge tot mai de nepătruns, de să-ţi faci loc cu mânile ca să străbaţi prin valurile ei.

Calul erà numai sudoare; răsuflà tare şi împingeà cu anevoe.

Ne cuprinsese grija: locurile erau sălbatece şi se spuneau multe pe sama lor. Vorbiam în şoapte, ţinându-ne pe lângă sanie. Vizitiul, mai greoiu, se umpluse de suflet frământând omătul. Pe la pripoare trăgeam la praştie. Strănutul calului se înecà în negura deasă.

Drumul tăeà prin nişte petecuţe de pădure. Printre copaci erà întuneric ca-n mormânt. Tălpile saniei se împedecau prin teşituri, trăsnind în liniştea apăsătoare a înserărei.

Dela o vreme nu ne-am mai priceput prin ce locuri trecem, ne însrăinasem cu totul.—Gândul c'aş rătăcì o noapte aşa pe dealuri, tulburat de frica fiarelor şi-a oamenilor răi, îmi stringeà inima.

Fară să băgăm de samă, ne trezim pătrunzind într'un codru. Copacii năluciau în jurul nostru. Mergeam pe dibuite, căutând să ne dăm sama pe unde suntem. Deodată auzim un tuşit înaintea noastră. Vizitiul opreşte calul şi m'apucă tremurând de mână:

— Nu-i lucru curat, domnişorule.

Crezi?

De bună seama.

Poate-i vr'un drumeţ.

— Ne-am prapădit de-acu.

In cadrul umbros al negurei, prinde a se desluşì o matahala mai întunecată. Erà un ţigan cât un munte:

— Ptruu... ptruu, mânzoaca tatei!

Se pune pieptiş înaintea calului:

— Ce-aveţi de vânzare, domnilor negustori?

— Ia nişte bieţi drumeţi, păcatele noastre.

Fac vizitiului semn să taca: Omu la cumpene uita de frica. Ca sa tai apa de la moara hoţului, trec înaintea lui:

Da bine, numai pe tine te-a trimis?

— Da nu-ţi ajunge?

— Auzi tu tâlharul de suprefect, mi-a făcut'o. Pungaşi cu toţii, bre omule, vermi ce mânâncă din spinarea poporului îngenunchiat.

— Ce spui?

— Şi doară statul i-a trimis ştire că vin să scap pe ţărani de sărăcie, da el s'a lasat pe-o ureche, vrea sa mă prapadiasca pe-o vreme aşa de vrăşmaşă, ca să poată suge înainte din sângele vostru...

— Cum vine asta?

Hoţul se îmblânzise.

— Nu ştiţi ca vin sa împarţesc pădurea şi moşiea asta oamenilor de prin satele vecine ?

— Da de unde păcatele noastre !..

- N'aţi aflat că s'a găsit la stăpânire documente precum ca pământul acesta i-al norodului încá din vechime ?

— Unde se pomeneşte !..

— Nu eşti trimis de suprefect sa-mi araţi drumul Hordilei, unde am să m'aşez cu înparţirea ?

— Eu îs venit la... lemne...

Şi încet lasă la o parte bâta, facând pe nevinovatul.

Bine-am spus eu, că-i un borfaş.

Ce borfaş ? hoţ, cucoane : — iea pielea de pe român !

— L'oi învăţà eu minte !

— Ştii ce, luminate ? las' ca te duc eu la Hordila, tot mi-i în drum.

— Nu ţi-o fi degeaba.

— Să-mi dai pământ mai pe-aproape de casa.

— Unde ţi-i alege.

– Şi-o leacă de fânaţ.

Tot ce-i poftì.

— Bodaproste.

Şi dă să-mi sărute mâna.

— Mulţămeşte Celui de sus, că vi s'au găsit îndreptările.

— Apoi auzeam eu de mic, că stăpânii noştri au pus mâna pe moşie cam cu hapca...

— Mă rog ne-am depărtat mult de calea noastră?

— E... V'aţi rătăcit rău! Dacă nu mă întâmplam eu, apoi erà să vă treziţi tocmai în Rafaila. S'o apucăm pe ici înapoi, că-i mai deadreptul.

Ţiganul îmi purtà saniea pe mâni. Vizitiul se prostise de întorsătura lucrurilor. Eu rămân mai pe urmă şi-mi ridic ochii la măciuca hoţului lăsată-n omăt:

— Da nu-ţi iei bastonul?

Ruşinat, ţiganul bâigue cu încurcală:

— Nu, că nu mai am nevoe. Îs cu dumneavoastră, nu mă mai tem de jigănii...

— Ori-cum, da...

— Mai am eu acasă.

— Cred...

Nici n'am băgat în samă, când am ajuns

în sat. Pe drept orândă, zic s'oprească şi strig crâşmarul:

— Ioane...

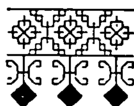
— Iaca-ndată, domnule *profisăr*.

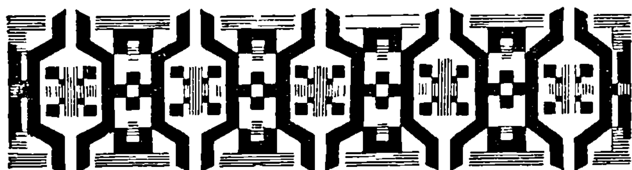
— O oca de vin creştinului ista, că m'a scos de la grea nevoe.

Vizitiul prinde a râde. Hoţul numa-şi muşcà musteţile de ciudă şi scărpinându-se după ceafă, îngână răutăcios:

— Bun cap ai mai avut...

Pornesc la şcoală, făcându-mi loc prin valurile dese de negură.

POVESTE

Dorina !.. Dorina !..

De ce rataceşti singura prin largul grădinei ? Ce dor te stapâneşte, ce gânduri îţi frământa mintea, ce durere ţi-a vestejit veselia de altadată ? De ce tresari la fâlfâitul paserilor, ori la bâzâitul gâzelor ? Mărgăritare prinse în vraja razelor de soare, par lacrimile ce-ţi mijesc prin genele tale negre, lungi, tremuratoare...

. . . .

Crainicii daduse veste în lume, că împăratul are să-şi marite fata. Pusderie de feciori alergase din toata lumea. Ziua erà frumoasă, D-zeu o gatise înadins pentru a face sărbătoarea mai mândră. Erau timpurile de aur : Fata trebuià sa-şi aleagă mirele...

Cine n'auzise de frumoasa Dorina?

Craii venise sa-şi încerce norocul. Bucurie mare era printre oaspeţi şi natura întreaga râdeà de bucurie...

In mijlocul gloatei vesele, a chiotelor şi-a voei bune, Dorina înotà ca o arătare frumoasa.

Erà îmbracată în alb, straiu ţesut din lumina, prin zarea căruia-i tremurà sânul tânar. Păru-i negru, unduios, se lăsà în valuri pe umere, curgeà din creştet ca o bine-cuvântare cereasca. Din cadrul negru albucle lor, i se ivià fruntea, senina ca şi gândurile ei neîncercate.

Mesele puse cap la cap, se întindeau într'un colan nesfârşit, umbrit de-o perdea de aluni. In jur, paseri multe împliniau bucuriea cu cântecele lor.

Oaspeţii sunt veseli. Feciorii privesc îndoielnic la fata.

A cui o fi partea?..

Frumoasă, de îndragiai lumea uitându-te la dânsa. Şi vinul curgeà spumos, ducând pe pustiu chinul şi urâtul.

Barba albă a împăratului, luata în adiearea uşoară a vântului, se jucà pe faţa fetei.

Ionel, băetul poveştilor, turnà prin pahare. El are chica buclată, balae, lăsată pe spate şi strânsă la mijloc c'un fir de păr de aur. Ochii lui ademenesc; râdeau îngerii în gura-i amăgitoare; poveştile spun că erà un copil din flori...

Intre meseni erà haz: Statu-Palmă se dedeà de-a tumba pe pajiştea verde; se învălià în barbă, de păreà un ghem mare de câlţi.

Din zarea albastră a cerului se auziau ţipete sfâşâitoare: Smeii făceau rotocoale mari prin aer, scăpărând de dor să fure pe Dorina. E! he he... de mult umblá ei să pue mâna pe dânsa.

Cine n'ar fi dorit s'o aibă!

In mijlocul grădinei erà un păr de argint. In el îşi aveà cuibarul pajura cea cu douăsprezece capete, păzitoarea curţei. Abea se vedeà dintr'un cuib mare făcut tot din găteje de aur. Numai ea venià de hac smeilor. La dânsa se uitau cu toţii: ea erà nădejdea scăpărei.

Un smeu amestecat în ceaţă se lăsă

încet... taie o dungă negrie pe sus, pe de-asupra mesei, stă apoi în loc, învârtindu-se greoiu. — Ţintià fata, ćând de când să se năpustească asupra ei.

Mesenii se ridicase îngroziţi. Dorina râdeà. Pajura întinsese aripile ei mari, ca două umbre. Când a dat smeul cu ochii de dânsa ş'a pierdut cumpătul. Erà să se prăbuşiască de spaimă; noroc de soră-sa mezină care s'a coborât de i-a dat mână de ajutor, făcându-l nevăzut pe după o coamă de nour.

* * *

Soarele dădeà să se scufunde în zare. Se opreşte o clipă tânjitor, tremurând într'un ochiu de foc. Cată o dată drept în faţa Dorinei. Il cuprinsese părerea de rău că se desparte de lume. Ca ultimă salutare îşi varsă odată potopul lui de raze asupra pământului ş'apoi se nămoleşte într'o înourare neaşteptată, împroşcând de din dos săgeţi de lumină.

Palatul împărătesc e în dric. De-acolo se lasă prăvălatec valea. In faţa palatului sunt doi meri de aur. Din dreptul lor curg

în jos aşà ca două perdele, şiruri de copaci cu totul de aur.

Erà hotarât ca pe acel ce-l va lovì fata c'un măr de aur acela să-i fie dat de mire. Flacaii erau cu toţii în şir. Lângă copacul din stânga stăteà Dorina. Alături, Ionel ţineà în poala sumănelului merele.

Imprejurimea tremură de farmecul unuĭ cântec. Glasuri misterioase vrăjiau auzul. Necunoscutul umpleà cuprinsul de versurĭ ne mai auzite.

Feciorii au început a se părândà.

Dorina zâmbià ca de farmecul unui vis neînţeles. Pentru fie-care aveà o privire măgulitoare. Se întoarce să iea un mar. Ionel cată la dânsa cu dragoste. Nepomenit de frumoasă i se păreà crăiasa. Fata rămâne înmărmurită sub privirea ochilor lui mari şi albaştri, ispititori sub genele acele lungi şi galbene! Uitase de măr. Se mirà şi ea, bătându-se într'una cu gândul. . . au crescut împreună şi nici odată nu i s'a părut aşa frumos băeatul.

Firişorul de aur ce-i legà chica plesnise și acum pletele-i fâlfâiau în neregulă, acoperindu-i umerii. Pripită cum erà, duce mâna

dreapta la cozile-i lungi de bateau calcâele şi scoate un fir de par. Tremurà de-o simţire noua: un gând straın îi muncià mintea. Se înalţa în vârful degetelor şi aplecându-se spre creştetul lui Ionel, trece firul de par de-i îmbrăţişa chica, legând'o frumos.

Ionel se înroşise cum e jăratecul. Nu îndrăznià să ridice căutatura din pamânt. Ramăsese împietrit sub povara nebanuitei lui simţiri. Sufletul îi erà plin de dragoste. Il ardeà suflarea ei calda. Dadeà sa se sdrobiasca de greutatea privirilor ei patimaşe. Face înapoi, îngânând abea de ruşine:

— Au trecut toţi . . .

Trezită din copleşirea pornirilor ei nemasurate, ridica grabnic ochii în spre crai. Se parândase cu toţii, ş'acum stăteau, posomorâţi de ceea parte.

Ionel îngrijat îngânà într'una înduioşitor:

— Au trecut toţi . . .

Ea-l priveşte alintat pe sub gene şi murmură dulce:

— A mai ramas unul . . .

Cuprinsă în spasmul unui râs hohotitor, da fuga în spre palat. — Din prag mai în-

— Nu te întoarce cu faţa de la noi, milostive...

Şi cum moşneagul erà în culmea spaimei, nebunul de Cordel întinde în sus ţava pistolului, aşa printre frunzele de vie, şi-i dă drumul.

Clocotià valea...

Bătrânul căzuse în genunchi, abeà i se zărià mâna făcând la cruci. Căutà cu spaimă împrejur îngânând într'una :

— Cu ce ţi-am greşit D-ne... Indreaptă-mă pe calea adevărului... Ieartă greşalele nevrednicului de mine... Ce vrei să împlinesc pentru ispăşirea păcatelor ?..

Cordel preface o voce groasă, cavernoasă, ca pornită din fundul pământului şi rosteşte respicat :

— Păcatul vieţii tale e mare, să faci o biserică pentru ispăşirea lui.

— Fac Doamne . . . fac. Şi moşneagul ca-n faţa unei vedenii Dumnezeeşti, a căzut cu fruntea la pământ, tremurând în spasmul unui plâns înăbuşit . . .

Cordel dă-ntr'un hohot de râs, pornind înapoi. Il urmam, înduioşat de chinul moşneagului.

toarce odată faţa înapoi, asvârlind mărul în Ionel.

— Şi-ncă cel mai de râvnit . . .

* * *

Soarele stropià pământul cu săgetări de raze. Nici un sgomot, nici o adiere. Grădina amuţise.

Ingropată în iarbă sub părul de argint, răpusă de obidă şi aşteptare, Dorina stà abătută, purtându-şi privirele dornice prin împrejurimile arse de lumină. Aripile pajurei adormite se mişcau domol de amândouă părţile copacului, acoperind fecioara sub înclinările răcoroase ale ierbei.

Băetanul cel bălan, cu chica buclată, lăsată pe spate şi îmbrăţişată c'un fir de păr, a fost gonit din palat şi s'a pierdut în lume nebun şi singur.

Dorina, fata durerei, de cum păleşte a ziuă şi pân-ce întunericul se împânzeşte pe văi, stă îngândurată sub părul de argint. Iarba, învăluită de tremurarea domoală a aripilor pajurei, o înmormântează sub răcoroase înclinări.

Aşteaptă . . .

Ochii i-au început a se stinge, părul ş'a pierdut îngânarea apelor, sinul îi cade moale.

Numai paşii ei obosiţi mai înviorează liniştea castelului părăsit. — Bătrânii i-au murit de scârbă şi de ani.

. . . .

Dorina!.. Dorina!..

De ce rătăceşti singură prin largul grădinei! Ce dor te stăpâneşte, ce gânduri îţi frământă mintea, ce durere ţi-a vestejit veseliea de altădată? De ce tresari la fâlfâitul paserilor, ori la bâzâitul gâzelor? — Mărgăritare prinse în vraja razelor de soare, par lacrimele ce-ţi mijesc prin genele tale negre, lungi, tremurătoare...

VIERUL

Şirul poveştilor îl începe Mistreanu. In odae se face tácere. Ne strângem cu toţii în jurul mesei:

— «Vara se încheeà şi poama daduse în copt. Erà o noapte liniştită, senina ca ziua. Ne duceam la vie. Stelile îşi tremurau sclipir:le înfrigurate. topindu-se în apa albastrului limpezit. Zarea ne-o întunecà liniea închisă a dealurilor împadurite...

De amândouă părţile drumului se întindeau lanurile de popuşoi.

Frunzele uscate, înfiorate de-o adiere alintătoare, fâşâiau sec. Când aburià vântul mai tărişor, să făceà o vânzolială printre hlujani, de păreà ca răzbate cineva prin ei. Ş'atunci ne lipiam unul de altul, strângându-ne tot mai grămadá, atingând abia pă-

mântul în mers. Dar adiearea contenià şi vuetul uscat al cocenilor învalmaşiţi, se stingeà puţin câte puţin, pân' muriă cu totul în depărtare.

Viile vin tocmai sus, pe culmea boţità a Bustei. Ridicam dealul gâfâind.

Mai mărişor între noi erà Cordel, un spânzurat fără păreche. Pe lângă scurtatură, mai aveà ş'un pistol cu două focuri.

Ei, ce timpuri frumoase!...

Răcoreala nopţei îmi cufundà trupul într'o împrospătare înviorătoare. Imi veniă sa mă furişez dintre tovarăşi şi rătăcind prin noapte, să-mi perd privirile in marea de stele şi senin.

Vorbisem să mergem întâi la viea mea, — adecă mai bine zis a lui tată-meu.

Hudiţa ce duceà printre podgorii erà întunecoasă. Perdelele de porumbei ce-o mărginesc, îşi împreună frunzarii într'o boltă bătută, în care se sfărmau razele inundatoare ale lunei. Pătrundeam şovaitori ca printr'o hrubă întortochiată. Pământul erà jilav şi rece de ne amorţià tălpile desculţe. Urmam calea numai în salturi, săriam într'un picior ca berzile apucate de toamnă.

Dulce e vrâsta viselor!..

Crama, ascunzându-şi faţa în pădurea de dudău ce-o încunjoară, îşi arătà numai creştetul văruit de lumină.

De-acolo, tocmai din vârful dealului, ţi se deschideà toată împrejurimea într'un cerc larg, scăldat în strălucirea lunei ce stăpânià cuprinsul.

Ne năpustim pe capul bieţilor butuci. Bâjbăiam printre frunze, în căutarea vr'unui strugure cu bobiţele mai moi.

— Măi... Calamaz are poamă văratecă.

— Cum se poate?.. strigăm noi cu toţii.

De data asta Cordel nu erà numui conducătorul nostru, ci un adevărat erou. In scurt am înjghebat planul unei devastări...

— Da vezi că via are şi... vier.

Desamăgire!..

— Nu face nimic, — ia un moşneag chior de-un ochiu şi cu albeaţă pe celălalt; trebue să fi adormit sub o tufă, aide...

Pornim.

Ne-am târât mai mult pe brânci pân' la hatul viei cu poama văratecă.

Cu cât dor nu mergeam!...

Când ne credeam şi noi dragă doamne

ajunşi la mal, numai ne loveşte în urechi o voce răguşită ce răsună hodorogit în liniştea acelei nopţi curate... *te văd, te văd... te văd, te văd.* Doi au rupt'o fuga, de pârăiau butucii; eu am căzut la pământ, de m'am făcut una cu el; numai Cordel stà înţepenit, cătând hotărât înainte.

— Da de unde vezi, chiorule?

Incremenisem.

— Taci măi... zic eu rugător.

— Eşti năuc?... el crede că sparie vrăbiile; şi dobitocii ceia au umplut tufele...

Nu mult şi vocea vierului repetă iară... *te văd, te văd...*

— Trebue să viseze el acum. Tiii... mi-se pare că e tocmai la poama cea văratecă...

Strigătul venià aşà ca din mijlocul viei.

Să vezi sfărâmându-se înainte-ţi un vis aşa de frumos!...

— Ştii ce?.. ne tragem pe sub butuci pân' la poama cu păcatele; merg eu înainte, tu vii în urmă... să nu fii prost ca ceilalţi, auzi?...

Totdeauna am căutat să-mi ascund... slăbăciunea asta şi n'aş fi vrut ca tocmai atunci să dau cinstea pe ruşine — am ascultat . . .

El mergeà în brânci înainte, eu cât colea după dânsul . . . haide-hai, haide-hai . . .

In trecerea pe sub butuci simţiam strugurii bătuţi, ţapeni, cum se ştergeau de spinarea mea, pumnindu-mă pe după ceafă.

Dacă intri în joc . . . joacă. Il urmam mai mult că nu ştiam ce să fac altă-ceva mai de seamă.

— Ssssss . . .

Cordel se întoarce în spre mine. Păreà că port un sloi de ghiaţă în şale.

— Ui'te măi . , .

Şi arată cu mâna pe sub tufe. Abeà am putut oprì un ţipăt de spaimă. Inainte-ne, aşa cam cât ar ţine faţa unei case, erà loc sterp. Sub ploaia de raze se puteà vedeà totul. In mijlocul peticului aceluia de pământ, mocnià o gramadă de jăratec. Lângă foc, şădeà vierul, luptându-se cu somnul. Clipocià acolo, moţăind în loc, de mai să dea cu nasul în cărbuni. Stà câte un răstimp s'apoi tresărind ca cei apucaţi, iar începeà cu glasul de poloboc desfundat . . . *te văd-te văd* . . . Puneà câte un cărbune în pipă, şi pufăià în sec.

Cordel, lovit de-un gând, se întoarce re-

pede înapoi. Dau după el; dânsul mă opreşte c'un semn din mână.

Aş fi intrat în pământ de frică.

Mânile şi genunchii îmi amorţiseră de frig; pământul erà rece, păreà că mă îmbrâncise cine-va într'un morman de omăt.

Cordel se-ntorceà tot târâş, aruncând încet înaintea lui un harag.

Îi urmăriam toate mişcările.

A trecut pe lângă mine, sprijinindu-se cu cotul în ceafa mea. Eu stau locului, privind cum luneca înainte. Un singur butuc îl despărţià de moşneag. Pe când vierul îşi urmà pufaitul său regulat, Cordel întinde binişor printre viţe haragul şi . . . poc peste lulea, de-o face să cadă în cenuşă.

Încetişor trage nuiaua înapoi.

Moşneagul sare ars, caută cu spaimă împrejur . . . nimic.

Eu mă facusem şarpe pe pământ.

Nici nu suflam, numai din ochi urmăriam pe moşneagul speriat; îmi auziam bine bătăile inimei.

Razele ce scăpătau printre frunzele butucilor, aşterneau pe pământul înfoiat petecuţe de lumină.

Ce ş'o fi închipuit bietul bătrân, nu ştiu, că se aşază iar lângă foc, pâcăind regulat cu unghia în cărbunele din pipă, cu aceiaşi nepăsare, mormăind numai printre dinţi crâmpee de cuvinte neînţelese.

Pufăià ca un foiu. — Şi strigătul *te văd-te văd*, umpleà iar înprejurimea.

Stam nemişcat.

A mai trecut oleacă şi moşneagul aţipeşte din nou; sforăià de durduià locul de prin prejur. Cordel întinde iar prăjina şi poc în pipă de-o împlântă cu totul în mijlocul jăratecului. Bătrânul a sărit ca înţepat de viespe.

Făceà la cruci într'una, bolborosind necurmat:

— Milueşte D-ne pe nevrednicul. Iartă pe noi păcătoşii!..

Şi crucile curgeau largi şi pripite, măsurând cu grabă distanţa dela frunte la buric.

Tremurà ca sgâlţiit de toţi dracii:

— Scapă-mă pe mine păcătosul şi pe toată lumea, de ispita necuratului...

Cela trăsăse prăjina încet. Numai icnià. Când de când să sbucniască-n râs. Eu nu mai ştiam ce să fac. Aş fi râs, dar nu puteam de frică.

Am găsit pe ceilalţi tovarăşi la cramă, aşteptându-ne să venim cu struguri.

— Să fi ştiut că n'aduceţi poamă dulce, mâncam cel puţin de asta, aşa acră cum e.

Când le-am povestit însă pataraniea, au uitat şi ei de poama varatică.

Albăstriul cerului se întunecà tot mai mult. Stelele-şi stingeau din ce în ce lumina, pierind în hăul cerului. Luna scăpătase mult. Numai din spre răsărit zarea pălià, ţesută în nişte fire subţiri de lumină, ce se topiau cu încetul în pânza roşietică a revărsatului. Zorile aşterneau calea împăratului zilei . . .

Vremea trece. Cu toţii am umplut lumea care-n-cotro. Târziu, tocmai hăt încoace, mă întorc iar l'al de-ai mei. Petreceam vacanţa acasă. De Sânta-Marie mă duc la Sileştea, un sătişor din apropiere. Neamurile mă ieau la biserică: o căsuţă mică, curăţică . . . dar în sfârşit erà biserică.

Când în prag, minune mare . . . Vierul nostru, îmbrăcat într'o rantie veche, împărţià nafură pe la nişte babe.

— Dar cine-i acesta? . .

Fac eu către cei ce mă însoţiau.

— E... om sfânt. Vezi biserica asta? — de el îi făcută. A umblat cu milosteniea, mai din clacă, a pus şi el tot ce-a avut, de ne-a făcut biserică — numai de i-ar dărui D-zeu sănătate.

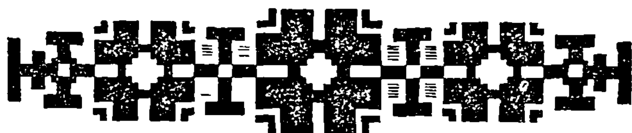
— Cum se poate?!.

— Da da... a văzut pe D-zeu, ui'te aşa cum te văd pe D-ta... şi D-zeu i-a poruncit să facă biserică...

. . . .

Unde eşti Cordel să-ţi vezi isprava ta!.. Nu ştiu dacă o mai fi făcut ceva bun în vieaţă, tovarăşul meu de copilărie, dar numai lui îi datoresc Siliştenii biserica...»

BANI!..

Erà numai într'o catrinţă, când a trecut cu bărbatu-su Dunărea dincoace. Au muncit mult, s'au schivernisit, au înşelat şi-au făcut avere mare . . .

Dânsul a murit. — Acum stăpânià singură moşia.

Vremurile-s grele, pagubele curg gârlă şi când tot iei fără să pui la loc, se mântue de-ar fi grămada cât de mare.

Iarna se înăsprise. Ninsoarea nu mai încetează şi strânsura e pe ducă.

Se uità cu amărăciune cum i se părădueşte avutul.

Alergà cu gândul în trecut:

A rupt din bucăţica muncitorului, zămorându-se şi răbdând, şi când a făcut gră-

mada mare, mare de tot, s'o vadă prăbuşindu-se şi ea să nu poată oprì irosala!..

Copiii i-s mărunţei. D-zeu nu vrea să vadă că, doar' pentru dânşii strânge.

— O să te ajungă lacrimile celor amăgiţi, cuconiţă, şi n'o să se aleagă nici praf din bogăţiile acestea . .

Mai ştii? . . O fi fost pocită la gură sluga, că de cum s'a dus dela dânsa — a însemat ea bine — îi merge tot ca la neoameni; de atunci a dat şi boala în boi. Intâi a zăcut Plăvan, da Plăvan a scăpat. Căprian tot mai gogeşte. Dar Duman! . . unde a mai văzut ea bou aşa ţapoş şi grebănos! . . Nu-i a bine . . . Tocmai pe acesta să-l îngenuche boala? . .

Ii păreà rău acum, c'a rupt din hacul Aniţei.

Şi multă vreme s'a sbătut ea în vălmăşagul acestor gânduri chinuitoare.

In ziua aceea a veghiat până târziu; necontenit cercà pe la şopron, întorcând boul când pe-o coastă, când pe alta.

Ce nu i-a făcut, ca doar' l-ar scăpà? . .

— Vezi să nu te fure somnul. Cum îi simţì că dă să moară... taie-l. Ţine parale

şi-i păcat de Dumnezeu să piară mortăciune, să-l mâncaţi mai bine voi, tot nu-s de tot atunci în pagubă...

Adoarme cu gândul la bou. Peste noapte a muncit'o un vis urât:

. . . .

Toţi umblă s'o fure, casele ard, tâlharii scot de prin hambare şi ea-i singură, părăsită de toţi... Năucă de durere, rămâne împietrită în mijlocul odăii. N'are putere nici să se mişte. Cată cu spaimă la para ce tremură în juru-i, nu poate măcar să se ferească.

Prin sulurile de flacări zăreşte grajdul... boul se zvârcoleşte a moarte!... Iadul îşi revarsă blestemele asupra-i?...

— O să te ajungă lacrămile celor amăgiţi...

Abeà a putut îngânà cuvântul *Doamne*. O clipă uită tot, gândindu-se numai la bou...

— Dacă-l tai, folosesc măcar carnea.

Se smuceşte cu voinicie din înlănţuiala aceea necunoscută şi repezindu-se la masă iea cuţitul. Intinde apoi mâna ca şi cum ar cătà să ferească aripile de foc ce dădeau s'o cuprinda şi iese busna afară.

. . . .

Răcoreala bruscă a nopţei îi uşurează capul de acele vedenii înspăimântătoare.

Işi venise în fire.

Intuneric beznă. De sus curge de pare că n'are să mai sfârşiască. Linişte adânca... câte un câne de mai hămăià în depărtare.

Stà aşa drept, de păreà că-i înfiptă în pământ; simţeà răceala fulgilor de zăpadă ce i se topiau pe faţă.

Curtea, stogurile, casele înămeţite, păreau mormane de omăt, strivite sub greutatea nopţei.

Tresare... la picioarele ei, se mişcă ceva; Bubi — căţelul — mai să se înece, în troian; se gudurà în juru-i. Ieşise odată cu dânsa.

Toate acestea o mai desmeteciră din nauceală.

Aşa în neştire paşià înapoi spre casă. Prin capul ei tehuiet se îmbulziau crâmpee de gânduri...

In odaie întunerec şi tăcere.

Poate ar fi râs de nebuniea ei, dar mintea îi erà aiurea... Visase că-i arde casa şi-n casă i-s copiii... dânsa însă lasă toate la o parte

ş'aleargă să taie boul!... Pentru cine munceşte ea atunci?

— *Pentru dracu...*

A dat un ţipăt sfâşietor şi împleticindu-se poticneşte, de cade mototol în mijlocul odăei. Cuvintele acelea, printr'o împreunare stranie de sunete, i s'au părut zise de glasul ameninţător al Aniţei.

. . . .

Se ivise geană de ziuă. Hargaţii tot dormiau. Pe-afară nici un sgomot?

Cum a ajuns pe duşamele? Capul îi ardeà de par'că-ar fi fost pârjolit pe pirostii. Nu-şi aminteşte de nimic.

Prin zarea acelui revărsat de ziuă, se vedeà cum se lasă a lene pusderiea de fulgi.

Nedumerită, stà în brânci cătând ameţită în juru-i. Se muncià să înţeleagă cum de-a ajuns acolo. Işi aduce aminte de bou.

— *Poate a murit!*

Gândul acesta o face să sară arsă. Se luminase la minte ca prin minune. Fără să se mai gândiască c'afara-i frig, dă fuga în spre şopron. Cânii se gudurau în jurul ei. Nu luà înse nimic în samă. Ninsoarea cădeà într'una, aşezându-se paturi, pături...

Rupeà cu anevoie troianul.

Descheată la piept, ca scoasă din fire, înotà prin omăt, lăsând în urmă-i o dâră adâncă. — Cânii cât colea după dânsa.

Ajunge la şopron. Cum vântul îl bătuse de din faţă, aşternuse pân'pe la jumătatea lui o velinţă de omăt. Boul erà întins cu capul în spre fund. Până la gât erà şi el acoperit de zăpadă. Ochii mari, rămăsese deschişi, sticlind printre genele lungi, tremurate de adierea vântului.

Părea că-i viu.

In dorinţa mare de-al şti că trăeşte, la prima ochire, i s'a părut că suflă. Când s'a aplecat însă bine în spre dânsul dela pipăit, a văzut că-i îngheţat de veci. Cât pe cę să dea un răcnet desperat. O idee însă i-a fulgerat prin minte. In colţ zăreşte o sapă. Se răpede de pune mâna pe dânsa.

Haidăul de pază sforăià ca de pe ceea lume, ridicând regulat în cadenţa răsuflărilor lui tari, pătura groasă de zăpadă ce-l învălià.

Priveşte întâi la bou, apoi cată la om.

O clipă rămâne cu sapa în mâni, gândind pe cine-ar trebui să loviască întâi.

Picioarele i se afundau adânc în fâşchiea din grajdiu. Umblà cu anevoe.

Pripită, de teamă să n'o surprindă cineva, începe a isbì cu putere în gâtul boului, care îngheţase bocnă.

Bucăţile de carne săriau în toate părţile, pocnind în păreţii de scânduri. Işi oprise suflarea lovind într'una. Dacă vede că nu merge, se lasă în genunchi, apucă sapa de colţuri şi începe a hârşcâì ca şi cu ferestraul. O trecuse năduşelele. Aburià ca un cazan pus la fiert. Numai într'un sfârc se mai ţineà capul. Incă o isbitură, şi-l deslipeşte de trup. Bucăţile ce sărise punctau salteaua de zăpadă ici şi colea.

Răsuflà mai liber: tot nu pierde atâta, isbutise. Are mâncare pentru hargaţi pân'în post. Face un vânt sapei ş'o aruncă în pod. Intorcându-se cu mânie spre haidăul care dormià, îl loveşte cu călcăiul în frunte.

— Hei!.. măi badiule, aşa-i că-mi rămâneà boul mortăciune cu tine?.. scoală dugleşule...

Omul, buimac, duce mânile la ochi, ridicându-se greoiu. In mindirul de omăt rămâne o urmă adâncă ce abureşte abundent.

— Păi bine c'a dat D-zeu de v'aţi nimerit măcar Domniea-voastră...

— D-zeu !.. mh...

Şi încruntându-se îl isbeşte puternic cu palma peste gură.

Omul, cuprins de-un uşor tremur de frică, face un pas înapoi. Omătul ce-i acoperià jumătatea corpului, sguduit, se desface în pale şi cade jos, lăsând pe suman urme negre de părea peticit.

— Jupoae-l...

Ea se-ntoarce în spre casa. Cânii ramân în faţa hambarului. Curtea erà în deşteptare. Oamenii somnoroşi mişunau care-n cotro. Păşeşte mărinimos. Fusta îi erà udă de omăt pân' pe la glesne, părea o fleandură mulată, cum se târà pe dâra ruptă prin troian.

Zimbià triumfător, un zimbet de batjocură, sfidător. Işi ducea ţanţoşă trupul scurt şi gras. In totul aveà aerul omului triumfător, fuduliea aceea obraznică a celui care ajunge...

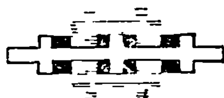
Argaţii i se închinau în drum. Un băeţandru voloneţ, rumen la faţă, se spălà cu omăt. Ea se opreşte în faţa lui.

— Ei, Costache, bucură-te, scapi la frupt, am tăeat boul...

— Mai bine... se-ndreptà.

Şi băetul e vesel că l-a luat în seamă cucoana...

Pusderia de fulgi cădeà tot mai leneş, mai răsleţ. Timpul se linişteà; lumina pătrundià revărsatul, asvârlind făşâile întunericului peste coama zărilor.

TRISTITIA

Cârlanii păşteau prin curătură. Noi baeţii jucam oina încolo mai la o margine. Cum ne vânzoliam aşa după minge, auzim un tremur în turma şi cât ai gândi deodată cârdul tot apuca năvaloaca la vale. Erà o frămăntare şi o trăncăniala de tălănci, de par'ca ar fi dat lupu. Chiuim şi şuerăm colea din putere, de vuiau văile. Cârlanii se facuse roată în jurul nostru şi behăind a primejdie, cátau sparios la deal. Cânii ramăsese bătând la un măcieş stufos. Punem mâna pe bâtă, mai clocotim odată înfundatura, c'un chiuit sănătos ş'o luăm în spre tufar.

Cânii prinsăse la inimă şi dădeau mai amarnic. — Cu cât ne apropiam, auziam tot mai desluşit un gemăt înfundat, gemătul

jiganiei bolnave strânse la cotiură, plânsul înduişitor al fiarei îngenunchiate, răpuse.

Călcam cam cu siala.

Da la urmă, teama ni s'a prefăcut în milă:

Sub măcieş sta trântita o lupoaică bolnavă, cogemite haită. Slabă şi 'risipita de erà mai mult umbra de dânsa. Ochii ei înroşiţi abea mai luminau din fundul capului, ca din fundul niştor prabușituri. Ciolanele îi spărgeau pielea laţoasa şi feştelita. Stà tolănită cu capul pe labe şi gemeà a moarte, se bocià aşa de cu durere, cá ne-a pătruns la suflel. Am ferit cânii şi ne-am dat mai aproape. Ea cercà să se scoale, silià buzele într'un rânjit obosit, dar n'avea putere, ramâneà sdrobita, risipita.sub măcieş . . .

Pulpile îi erau rupte şi supte de viermi. Rănile înegreau murdar, sângerând catran pe iarba verde. Viermii forfotiau şi se-ncalicau în de ei, sugeau fometos, muşcau cu îndârjire din trupul lupoaicei şi ea nu puteà de cât să schelălăe în gemete dureroase, să se întindă la pământ ca şarpele pălit în cap.

Unul spune s'o ucidem cu ciomegile, da eu mă întorc şi le zic că-i păcat s'o făr-

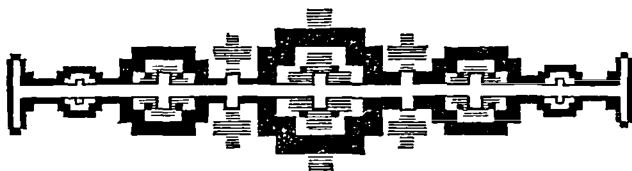
măm aşa cu nemila, ci mai cu cale e să căpătăm o puşcă: moartea de glonţ e mai uşoară, lasă c'a îndurat ea destul.

Am adus pădurarul s'o înpuşte.

Când a pălit'o plumbul, a sărit ca-n podele şi-apoi a căzut grămadă, apucând cu gura din pământ. Mormăiala i s'a oprit în gâtlej.

Unii au râs, dar pe mine m'a cuprins jalea şi nu m'am putut ţine să nu lăcrămez. Nu ştiu cum, mă durea când mă gândiam la biata jiganie, tare odată de puneà boul jos şi acum să se stingă ea aşa de pe picioare, clipeală cu clipeală, mâncată de viermi de vie!...

NECULAI MOCANAŞU

Aşa-i când e să nu fie...

L-a mânat necuratul pesemne în ziua acrea la târg. Plecase de demunecate cu mai mulţi din sat. Erà vesel; tot drumul a dus'o într'un haz, pare că n'ar fi făcut a bine. Femeea chiar i-a zis:

— Mai lasă şi tu bre din râs, că mai sunt zile.

Iarmarocul vine într'un hârtop lângă bariera oraşului. De pe dâmb se vede totul... departe, colo-n fundul văgăunei, mişună mulţime de lume. Râsete, schelălăituri, strigăte, mulţimea de glasuri, toate acestea, amestecate în cântecul jalnic al cerşitorilor, întretăiate de acordurile tari, ascuţite şi neregulate ale scripcelor, îmbrobodiau bâlciul

într'o fierbere forfotitoare.—Deasupra plutià o duhoare caldă...

Un scamator strigà cât îl ţineà gura, făcând felurite ghiduşii. Un comedian iesă încărcat de vre-o cinci băeţi : care pe umere, care pe mâni, care pe genunchi. Cu toţii strigau, chemau norodul, scoţind ţipete asurzitoare. Ţăranii căscau gura crucindu-se de câte le vedeau ochii. — «Aiştiea-s din ţara neamţului... curat diavoli»... Culmea minunei erà când băeţi au început a înghiţi foc şi cuţite şi-a trage apoi cordele şi bolduri de prin nas. — «Numai că au maşină în pântece, că altfel de unde ar scoate atâtea marafeturi»...

Se obliceşte prin norod, că la comedie e un sdrahon de om, de nu-i găseşti păreche, cât un gelat şi că stăpânul a juruit o sută de franci celui ce l-ar trânti.

— Haideţi şi noi măi nevastă.

Aşa-i când te paşte păcatul.

Femeea nu se da intrată în ruptul capului, îi spuneà ei inima că n'are să fie a bine dusu lor în comedie.

A fost o desamăgire pentru toată lumea: de unde se aşteptau să vadă un mahal de

român, colo... gasesc un prichindel, un păcat de om, mărunţel de să-l dai la pământ c'un stupit.

Lupta se începe.

Tare nu erà el neamţu, dar avea meşteşug la trântă. S'a părândat o mulţime de lume... flăcăi sdraveni, gospodari voinici... pe toţi i-a dat tăval.

De-odată se scoală şi Mocănaşu şi lepădând sumanul din spete, sare în cercul de luptă. Lacrimi pe capul bietei neveste.

— E frumos pentru un gospodar ca el?..

Mocănaşu înaintează falnic spre luptător.

Cela dă să-l iea cu vorba şi când întinde piciorul să-i pue piedică, acesta-i trânteşte un gurguiu de opincă în pulpă şi-l iea la braţe.

Neamţu se făcuse vânăt.

Mulţimea bate din palme, râde şi strigă. Mocănaşu prinde pe neamţ c'o mână de piept şi lăsându-se pe spete, îl iea în tălpi şi-l dă peste cap.

— «Cu meştejug o fi el trânta nemţească da-i mai sănătoasă cea ciobănească»...

Nu se mai auzià nimic, sgomot ca-n iad.

Lumea s'arăta bucuroasa. ¿Mult erà să-şi bată joc şoacăţu de norod?

Mocănaşu biruitor, cauta măreţ în juru-i, scuturându-şi pletele de ţarnă.

Directorul comediei vine în mijlocul arenei, bate învingătorul pe spate şi-n faţa tuturor scoate o hârtie şi i-o dă.

Toată ziua acceea a chefuit, cinstind pe cine-i ieşia în cale. Nevestei i-a cumpărat de rochie, iar băeţilor le-au luat palăriuţi, covrigi şi acadele.

Sara târziu tare s'a întors acasă . . .

II

Banii ceea trebue sa fi fost cu păcat. Rău face omul că sa bucura la paraua nemuncită.

Pare c'ar fi dat un foc, aşa nu s'a ales nimic din atâta mândreţa de gaspodărie. Când lumea nu-şi mai aflà capul de treabă, Mocanaşu la crâşmă. Copii îi ajunsese pe uşile oamenilor. Femeia alungata, bătută, dormeà în sat.

Işi sărise din minţi, devenise zurbagiu;

de la toata nimica sarià la bătae, nu rămăsese om neîncolţit de el.

Chiar a doua zi de bâlciu, cum stăteau la masă, aşa nitam-nisam se opreşte din mâncat şi întorcându-se cătra nevasta îi zice cu veselie.

— Bre... da ştii tu că eu îs tare?..

De atunci a văzut dânsa că barbatu-su îşi ieşise din sărite, dar' nu voià să-şi creadă simţirilor, se amăgeà singură cu gândul că-i părere numai.

Aşteaptă ea o zi, aşteapta două, barbatu-su nu se mai dà la treabă, umblà numai lela, povestind şi copiilor isprava de la iarmaroc.

Nenorocirile se ţin lanţ; de încep a cadeà pe capul creştinului, apoi curg gârla:

Lui Mocanaşu îi vine în gând să se aleagă primar...

Hoinărià toată ziua, milogind încrederea satenilor.

— Par'că primarul vostru de azi e mai voinic decât mine?..

In mintea lui începuse a se amesteca pu-

terea cu vrednicia. Erà de ajuns ca cineva să fie zdravan, ca să aiba orice drept.

Se mirà el cum de nu-i trăznise ideea asta mai din timp. Găsise o comoara pierdută de mult...

— Patru ani de zile am slujit *gubernul*, da eu palmă n'am mâncat, nu-mi suflă nimeni în borş aşa cu nna cu două. Aţi vazut cum am dat vălătuc pe soacăţ ?

Era de ajuns sa-l înceapă a lăuda unul, c'apoi el prindeà la curaj ş'adapà întreg satul...

Ş'a irosit el aşa tot avutul.

In ajunul alegerei îşi vinde şi juncanaşii ce-i mai rămăsese. A doua zi s'a sculat dimineaţa tare, cum de mult nu mai făcuse... In ziua aceea nu s'a mai sfădit cu nevasta. Se îmbrăcase cu boanda cea noua: cămeşa curată, înflorită se rotià în jurul trupului ca o rochie. Iţarii de lână ţigae, se încreţiau pe vână, rotunjindu-i piciorul de părea că-i tăiat în fildeş.

Banii de pe juncani i-a împărţit toţi.

A cinstit şi-a mulţumit toată lumea. Aşa pe la un prânz, se întâlneşte cu Moroşanu, primarul vechiu şi fârtat de alegere. Cela

nu-şi cată de nevoe, s'apucă şi-i zice luător în râs:

— Dă... de gătit văd că te-ai gătit...

Mocănaşu să şi răpede de-l înşfacă. L-a ţinut o bucată de vreme numai în pumni, pe urmă îl lasă grămadă jos, scàldat tot în sânge.

Era sigur de izbândă; lumea întreagă a văzut câtu-i de tare...

Stà răsticnit — picior peste picior — în pragul primăriei. Mulţimea de ţarani mişunà în bătătură, grăind în şoapte.

Intr'o odae tăcută, din tictacul ceasornicului, alcătuim cântecul ce ne place, îi auzim clar toate întorsăturile, ori îl potrivim pe-un glas ce ne farmecă, făcându-l să ne şoptiască vorbe măgulitoare.

In dorinţa lui nebună de a-şi împlinì gândul, murmurul acela surd, îngânat de gloată, se închega în cuvintele: *să-l alegem.*

Sara nu s'a găsit decât un vot cu numele lui Mocănaşu — ş'acela pus de el.

Năuc de neîncredere, pune mâna pe-o laiţă şi-ncepe-a înproşca norodul. Pe mulţi i-a toropit la pământ. De atunci a ramas şi el

de tot neom. Nu treceà zi lăsată de D-zeu, ca Mocăşanu să nu facă un bont.

Ii mersăse numele de boinicul satului.

Pe Vidru îl înconjurà, de el numai se mai sieà. Acesta era amestecul a două firi deosebite: Voinic, da chibzuit, îndrăsneţ şi pornit către mânie, dar totul încătuşat de judecată.

Aveà şi el povestea lui. Poate chiar numele vestit ce-l căpatase, mai oprià pe Mocănşanu de nu-l încolţià:

Odată cică vatavul îi închide boii la curte. Vidru se duce la stăpâni să-i ceară. Când intră în casă, boierul sare înciudat, de cât mâniea lui D-zeu; îi pune înainte o mulţime de stricăciuni, aşa că nu s'ar fi plătit cu tot avutu lui.

Vidru se face galben. Vedeà el că ciocoiul ş'a pus ochii pe boişorii lui, se uità numai prostit înainte...

— Plateşti atât?..

— Nu.

Boierul scăpără, tremurând de ciudă; sare de-odată şi să aruncă să-l pălmuiască. Cela îl prinde de subsiori şi ridicându-l în sus, îl

depărtează puţin de trup, cătând cu milă la boţul de carne, cum se svârcolià dând din mâni şi din picioare.

O clipă se întreabă dacă n'ar fi bine să-l isbiască în pământ, de să-l facă una cu duşameaua.

Işi trage măsurile însă şi abătându-l pe-o canapea, îi îngână la ureche:

— Astâmpără-te cucoane, că te bat . . .

Grecul fumegà şi-n pripa de-a înjurà, împroşca numai bale, vorbele nu se mai auziau.

— Imi dai boii? . . .

Boierul ca să poată şterge pata, îi dă pe lângă boi şi-o ţidulă de patru care de lemne.

— Da să taci . . . de-oi auzì ceva, are să fie rău. Tu eşti voinic. Fă să nu ieasă vorbă în sat . . .

Tace omul cât tace, dar la pahar, tot să răsuflă, măcar cât de cât: E destul să afle unul, c'apoi umple satul. La sptămana şi copii ştiau patarania de la curte.

Cu Mocănaşu, Vidru era văr bun.

De o bucată de vreme nu se mai puteau îngrădì amândoi. Nu era chip să se întâlniască, făr'ca Vidru să nu-l i-a la dojenit,

punându-l la cale cum e mai bine. Macanaşu, cam smuncit din botez cum era, apucà mai bine pe alt drum, înconjurându-l cât puteà, se temeà de desnodământ: In învălmăşeagul gândurilor, se vedeau încăeraţi; lupta e la cuţite, în minte-le fie-care se vedeà triumfător. Făţiş nu se priviau niciodata, de teamă să nu-şi ghicească gândurile. Ideea înfrângerei îi ţineà pe loc. Indoială amară le ucidea mâniea în sufltet, silindu-i să-şi înăduşe pornirile, arătându-se nepăsători.

III

E în toiul verei . . .

Sătenii duc la măcinat. Moara vine hăt în gura Vaei. Carele încărcate cu pâne, tremură pe roate sub povara greutăţei. Spiţele trosnesc, de când de când să se sfarme. Scârţiitul ascuţit, înţepător de-ţi trece prin auz, se pierde în natura seacă, pârlită în razele dogoritoare ale soarelui. Boii rupţi de oboseală gâfâe, împingând cu anevoe la jug. Limbele le-atârnă în jos, prelingându-se de pe ele sfoare de bale, ce cad lungindu-se pe stratul de colb. Printre genele

lungi, albite de praf, se întrevede privirea lor blândă, galeşe şi obosită. Pe delături cărăuşii cu pălăriile lor largi în bouri, păşesc lenos. hăulind din când în când. Iuştele aruncate peste umar şerpuesc în urma lor, taind dâre cotite prin învalişul gros ce îmbracă drumul. Merg alături, tovaraşi la bine şi la nevoe, brumaţi de colb, înconjuraţi de roiuri de musculiţe, ce li se baga în suflet, înaintând cu toţii în atmosfera focoasă şi înăduşitoare. Din când în când oamenii ridică capul în sus, străbătând cu vederea zarea de foc, inundată de raze. Drumul e lung şi greu! Sudoarea le broboneşte faţa şi nici macar o adieare, nici un freamăt, numai scârţâitul ascuţit al roatelor mai taie natura asta de foc, uscată în dogoreala soarelui...

Intr'un timp ajung. Carele tremurând pe roate. trag unul câte unul, îmgrămădindu-se în bătătura morei.

Fumul se ridică în rotocoale mari, perind în golul fară margini. Şi ticàitul acela regulat al maşinei, răsunà de-ţi luà auzul.

Mişcare, vuet, strigăte, amestec de glasuri şi îmbulziala mare. Prin uşa deschisă

se vede curaua cum şerpueşte într'o dungă neagra.

Mai dela vale, într'un baltoc, nişte raţe macaiau într'una şi bătând din aripi, înproşcau cu mâl în toate părţile.

Câţiva porci muşluiau pe supt care.

Vidru dejugă. Pune fânul pe proţap sa-şi mai şteargă boii gura şi porneşte în spre moară. Nu intră în lăuntru, sta înfipt în uşa şi cum erà înalt, bateà cu capul pragul de sus: spetele lui late mai astupà deschiderea.

Moara o ţineà un neamţ batrân şi ogârjit. Se luase cu o femee din sat, care faceà pe merticăriţa. Gura ei se întreceà cu huruiala morei.

De-afară se auziau sbucniturile ei de râs, pline de veselie şi de vieaţă.

Stà la coş de luà vama.

Pentru fiecare risipià o cautătură galeşă şi-o vorbă bună. De un timp s'aveà de bine cu Mocănaşu, care de după alegere, nu mai daduse prin sat. Cu ea îşi traeà veacul. Neamţu se făceà că nu mai baga în seamă. — Cu Mocănaşu nu se pune nimeni în cârcă.

Cum dă Vidru cu ochii de dânsul se face foc.

— Femeea şi copiii ţ'au ajuns pe uşile oamenilor şi tu bâjbâi pe sub poalele muerilor, trândav ce eşti; ţipă creştinului măseaua în gură de treabă şi tu razimi gardurile... ruşine.

Oamenii rămân înmărmuriţi. Mocănaşu, cum şedeà lungit de ceea parte a scărei de la coş, îşi trage mâna încet din poala merticăriţei şi se scoala binişor în picioare. Erà alb ca hârtiea. E de temut atunci când se mânie. Nu-i om sa-i steè înainte.

Păşià încet, privind ţinta înainte şi după ce-a calcat podul, se lasa pe scară de astălaltă parte, treapta cu treaptă, tremurând de mânie.

Vidru îngalbineşte. Sfârşitul trebue sa fie spăimântator.

— Pentru binele tău măi ticălosule, e păcat de Dumnezeu să chinueşti sufletele celea, eşti şi tu om doara...

— Povaţueşte-te pe tine, n'am nevoe de sfaturi: mai batjocurit aici în faţa lumei, tot aici am să te şi bat.

Ca un vultur s'a repezit la Vidru. Din-

tr'o dată l-a doborât la pământ. Aşezându-se pe pieptul lui, numai se întoarce spre norod şi strigă :

Ei... să-mi aducă o vadra de vin, s'o beau pe gorunul acesta...

Vidru nici nu mişcà, numai icnià din când în când. Lumea înmărmurise.

Sus soarele plângeà cu lacrimi de foc.

Si ştejarul cade sub isbiturile securei...

Merticăriţa se arată în prag.

— Sá vie cineva să-l scoată, din mânile mele, nu mă tem nici de Dumnezeu, îmi bat joc de tot, şi cu fiarele mă pot luptà de-acum...

Apoi întorcându-se spre faţa lui Vidru, care gemeà sub el, porneşte într'un hohot de râs. Isbindu-l cu pumnul între ochi, se uità cu mulţumire la sângele ce-i ţâşnià pe nas şi pe gură.

Râdeà prosteşte. O bucurie dobitocească îi îmbujorà faţa.

- Ci lasa-l odată Mocanaşule.

— Pentru că zici tu, nu de alta...

Merticăriţa ascunde un zimbet de satisfacere. Mocănaşu sare uşor, păreà întinerit; dă dupa merticăriţă în moară.

— Lasă Neculai... avem să mai dăm ochi noi vreodată.

— Ce-ai zis?

— Am eu ac şi pentru cojocul tău...

Mocănaşu porneşte iar într'o sbucnire hohotitoare, de nu se mai auzià huruiala morei.

Vidru să clătinà pe picioare de vlăguit ce erà. Lacrimile-i curgeau în tăcere spălându-i sângele de pe obraz.

A lăsat sacii şi carul în seama unui om din satu lui şi dânsul o iea pe jos spre casă.

Din urmă îl ajungeà ticăitul regulat al morei. Raţele strigau într'una, bătând din aripi, păreau că râd şi ele de ruşinea păţită de el. Vuetul îşi iea cursul. In urmă rămâne mişcare multă, strigăte şi îmbulzială...

Şase săptămâni a bolit Vidru după asta.

IV.

E în miezul nopţei şi în puterea iernei...

Natura amorţită de frig aţipise. O răceală de marmură încinsese cuprinsul. Totul pare mort... Tăcere ca în pustiu. Luna numai înbujorată de iarnă, tremurà înfrigurată,

gonind fără popas bolta albastră a cerului. Tăriea pare scobită într'un bob de smarald. Casele zac sub nămeţi. Satul aduce c'o mulţime de mormane de omăt, triste şi ele în pustiul acesta, alintate doară de razele lunei.

E clar ca ziua. Dela casă la casă cotesc pârtii prin troian. Drumul mare ce tae satul dealungul e bătut bine. Din când în când lemnele trosnesc puternic, despicând liniştea de cristal a nopţei. Ger de crăpau oule corbului.

În zarea drumului despre crâşmă se vede viind un om. Zăpada, strânsă şi ea de ger, scârţâià sub picioarele lui de pare că umblà pe pucioasă râşnită.

Aerul e tare, sec de te îneacă...

Neculai Mocănaşu se întorceà dela crâşmă. Iarna îl adusese în sat, se lehemetuise şi dânsul de atâta umblat în poghiazuri. De şi cam urluit la cap, totuşi călcătura-i erà sigură. Din gură-î ieşiau aburi groşi. Trăsese căciula pe urechi. Gulerul sumanului erà ridicat în sus de îi acopereà ceafa şi obrajii până pe la tâmple. Ochii îi scăpărau ca două fulgere. Işi vârâse mânile una în mâneca alteea şi păşià dârz înainte. Pustiul

se mai înviorează: fluturà prin el o abuzială de viaţă şi scârţâitul ce-l făceau opincile în omăt, sfărmà liniştea de cristal a nopţei. Lucrurile cele mai de rând, luau înfăţişări plăcute sub privirea curată a lunei.

Cu capul adus puţin în piept, mergeà ţeapăn, ţinând drumul tot înainte, fără-a se abate câtuşi de puţin din linia dreaptă a zărei. Gardurile aşterneau în tot lungul lor dungi de umbră, lipind astfel pe zăpada albă brâe de păcură.

Alături cu drumul e râpa. Nu erà el Mocănaşu om de-a fricei, dar ori cum când a auzit paşi dinspre prăbuşitură, tot, s'a sfiit un moment, cătând cu nelinişte spre locul de unde veniă sgomotul. Dă un pas înlături, rămâind tot cu mânile vârâte una în mâneca ceilalte. Inclinându-şi mai mult capul în piept, se sileşte să vadă bine ce-i. Inaintează spre dânsul un om trupeş, cu mersul înfipt şi grabnic. Nu-l poate cunoaşte de departe; un fior de spaimă i-a străbătut prin corp. Deodată crede că-i vr'un duh spurcat ce rătáceşte sub înfăţişare de om.

Duşmanii sunt faţă în faţă...

— Ei măi Neculai, nu ţ'am spus c'avem sá mai dăm noi ochii amândoi?

Şi mâna lui Vidru mai răpede ca gândul, lunecă sub cojoc de scoate barda şi isbeşte pe Mocănaşu drept în frunte.

Ce-i o muche de bardă în capul unui taur!...

Rămăsăse crescut în loc, mugind numai înăbuşit, ochii lui fumegau ca jaratecul, scânteind de pare ca să sboare din orbite. Îndesindu-şi mai mult barbiea în piept, da să se năpustiască în spre duşman, acesta întoarce barda de-l isbeşte cu taişul.

— Ehe... de mult te coc eu mai badeo...

Mocănaşu cazuse în genunchi. Faţa-i erà una de sânge. Cătà sa-şi înăbuşe gematele. Văitându-se, ar arătà că-i slab de fire, că se teme şi el doar nu-i muere. Sprijina podul mânei stângi în pământ, dând sa se ridice. Sângele forfotià din rană. Vidru îi mai da un ascuţiş de bardă drept în moalele capului.

— Ţ'am spus că am eu ac şi pentru cojocul tău...

Vidru dă un pas îndărat privind cu mulţumire. Mocănaşu căzuse răpus. Nici-o vorba, nici un ţipăt măcar... nemic. La urmă a scos

un scrâşnit pe care în zadar căutà să şi-l înăduşe în gât. Căderea greoae a trupului face de se durdue pământul. Câteva hârcâituri înecate în sânge şi încremeneşte de veci.

Un zimbet dobitocesc fluturà pe buzile lui Vidru. Ii mai răpede câte-va ascuţişuri de bardă în cap, în faţă... apoi pleacă pripit. lunecând prin umbra gardurilor.

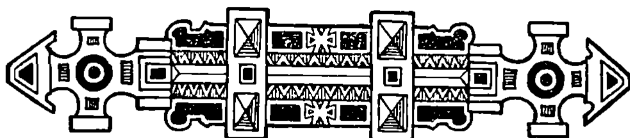
Aici vroià s'ajungă, să-l omoare cu mâna lui, să-l priviască-n faţă cum îşi dă sufletul şi duşmanul să vadă că el îşi răsbună.

Iì păreà rău că nu s'a luptat mai mult. Nu trebuià să dea cu ascuţişul. Mai bine erà de-i sdrobià capul ca la şarpe. S'a temut însă de neisbândă, prea l-a văzut încordându-se la întăia pălitură. Mulţumirea mare a lui ar fi fost de-i cereà duşmanul iertare, să-l fi văzut în genunchi, târându-se la picioare şi când s'ar fi rugat mai cu foc, atunci să-l fi trăsnit cu ascuţişul în frunte...

Tăcerea îşi reeà stăpânirea. Amorţită de ger natura doarme dusă. Numai luna mai trăeşte în pustiul acesta de case înămeţite; tremurând în cercuri luminoase, lunecă tot

mai mult pe bolta albastră a cerului, de pare că s'ar prelinge un strop de lacrima, pe marginea unui castron scobit într'un bob de smarald.

LEGE!..

Petruţ erà frumos şi Atalida tânără de s'o frângi în genunchi. Crescuse de-a puterea ceea mai la un loc. Acelaş soare le-a scăldat copilăriea, în acelaş sat ş'au legănat cele dintăi visuri, aceleaşi unghere le-au tăinuit nebuniile.

Ş'au fost dragi de copii...

Omar îşi iubià fata, întinerià la vederea Atalidei, ar fi trecut prin pară, de dorul dragului său odor.

Şi fata creşteà ca din apă.

— Ghiaurul are ochiul spurcat şi graiul blăstămat de momitor; o minte crudă se încurcă lesne: fereşte pasărea din drumul laţului...

Omar îşi păzià fata de-o vreme; erà temător foc.

Petruţ tânijà de dorul Atalidei.

Cu vrâsta, îndrogostiţii ajung tot mai străini. O prăpastie adâncă îi despărţià : — legea. Tocmai hăt în urmă, când erau şi ei mari, dragă doamne, bagă de samă brazda care făceà hat între dragostea lor.

Atalida ajunsese fată de măritat, iar lui Petruţ numai mireasa îi mai lipsià.

Vremea-şi rostogoleşte sulul ei, înválatucind zilnic din pânza vieţii noostre. Intre păturile valului, stau ascunse amintirile trecutului. Când îţi vine dor de copilărie, desfaci sulul, ş'atunci încep a răsărì în cale bucuriile de altadată: flori uscate, numai mirosul lor doar' de mai grăeşte a primăvara.

Atalidei tot nu-i piereà din gând Petruţ. Aşa pe apucate, când puteà să se furişeze de privirea tătâni-su, tot se mai lásà în voea nebuniilor de altădată. Intr'o îmbrăţişare simţiau tot trecutul, o sarutare le spuneà toata povestea prostiilor duse. Erau fericiţi când se puteau regăsì iar copii.

Şi ştieau că se vor desparţi, dar nu-nţălegeau cum vor puteà trăi aşa stingheri, departe unul de altul.

Omar făceà un vis frumos din viitorul

Atalidei : De mult s'a pus el la cale cu gândul, s'a sfătuit aşa singur, că de cum o da în toamnă, să porniască la *ai lui*, să-şi pue ochiul pe un flăcău frumos şi voinic şi să-l aducă de bărbat pentru fată-sa. Aici au cu ce trăì din belşug. Gospodăria lor are să fie o mândreţă!.. El le va veghià fericirea trăind din bucuria lor. Omar când erà în apele lui, chiar ziceà lumei :

— Ei bre ghiaur!.. Aici am văzut lumina întâi, aici am sa închid ochii.

Şi chipul lui atunci se posomorà ; gândurile — potop, potop, îi vânzoliau mintea; se cunoşteà cum tâmplele i se zbăteau în năvala sângelui.

Rătăcit de-ai lui, trăià străin. O mulţime de amintiri îl legau de locul acesta : Nevastă-sa erà îngropată aici şi el nu-şi va lăsà locul unde a petrecut cel mai frumos timp, pentru un dor nebun de-a se ţineà de turma lui Mahomet.

— Odată şi-odată, tot coranul are să domniască în lume. Ai noştri poate au greşit ceva în faţa profetului de 'i-au urgisit atât de mult ; va venì însă vremea ispăşirei păcatelor şi atunci tot iartaganul va stăpânì

pământul. Când gloatele de sub umbra steagului verde, s'or răspândì peste ţări în valuri cotropitoare, mă vor găsi aici, soldat credincios şi îndărătnic, taraş nestrămutat, după care vor cunoaşte până unde au fost întinse undele stăpânirei lor odată. — De ce m'aş mai duce? Pământul nu ni-i dat oare nouă?..

Şi aici ochii lui Omar se deschid mari, mari de să cuprindă în vederea lor întreg universul.

Palmira erà roabă în casa turcului: bătrână de-şi prapădise răbuşul zilelor şi mai credincioasă decât un câne. Ţinuse în braţe pe Omar şi-a ridicat pe Atalida fată mare, de-ar puteà să se prindă în horă fără păcat.

Omar erà dus; pe Atalida o lăsase în sama Palmirei. La plecare a zis bătrânei:

— Tu să deschizi ochii în patru. Am numai o fată şi mi-e dragă. Ghiauru-i spurcat la căutătură, iar graiul i-i blestemat de omitor. Lesne se încurcă o minte crudă: fereşte pasărea din drumul laţului.

O lună de zile nu s'a mai auzit nimic

de el. A fost un raiu timpul acesta pentru Atalida; roaba o lăsà în voe, tată-su departe, iar dânsa puteà să soarbă în linişte din dulcele pahar al dragostei.

In marginea livezei, mai la deal de ogradă, erà o căsoae veche: acolo se întâlnià fata cu Petruţ. Loc sfânt, cuibarul iubitei celei mai nevinovate.Luna ar fi putut mărturisì de curaţiea dragostei lor; de multe ori le-a zimbit prin ferăstruică, binecuvântându-i cu bogăţia razelor ei bălai.

Bucuria nu ţine mult şi Omar se întoarce c'un turc tânăr, frumos la chip, dar aspru la căutătură. Fata se temeà de privirea lui băţoasă, poncişă, plină de groază. Nici nu-i treceà prin gând de ce se urzià contra ei. Credeà că-i un oaspete şi nimic mai mult.

Îi erà dor de Petruţ; el are căutătura blândă şi graiu domol, tânguios. Ce frumos zice el *Atalida*!

Intr'o sară Palmira s'apuca de-i spune că, oaspele are să-i fie bărbat. Bine nu înţălăgeà dânsa rostul vorbelor acestea, dar simte că bine n'are să-i fie; cade la grije, ar fi vrut să se jeluiască lui Petruţ. Are

să găsiască el un sfat şi pentru dânsa, că ştie multe.

Odată, aşa pe înserate, se furişază dela masă şi se duce în livadă: trimesese veste lui Petruţ s'o aştepte.

Tristă întâlnire! . .

Atalida plângeà, iar Petruţ o mângâià, bocindu-se şi el ca după mort. Niciodată glasul nu i-a fost mai duios, iar îmbrăţişările mai pline de foc.

Dragoste făr' de parte . . .

De sus, luna plângeà şi ea de milă, stropindu-i cu raze curate, mângâetoare.

Omar vedeà lipsa Atalidei dela masă. Palmira ridică din umeri la întrebările lui.

Turcul îngrijat porneşte s'o caute. Nicăeri nu da peste dânsa. Sângele i se ridicase nebun în cap, întunecându-i minţele, la gândul că Atalida lui ar umblà cu vr'un ghiaur.

Mâniea profetului se îndreaptă şi asupra lui? . . .

Dă fuga-n livadă. Când se uită pe ferestruică, vede pe îndrăgostiţi.

Atalida cu pieptul desfăcut, Petruţ cu capul în poala ei. Le aude suspinele pline de

durere. Năuc, pripit, neştiind ce să facă întăiu, aleargă de trânteşte clampa pe dinafară. Din lăuntru, s'a auzit ţipătul de spaimă al Atalidei.

— Căţeaua . . . noi umblăm să stârpim şarpii şi ea-i încălzeşte la sân.

Omar pleacă ca o vijelie înapoi, în spre casă.

Atalida, smulgându-şi parul, se sbateà în toate parţile, se isbeà de pareţi, răcnind de desperare. Petruţ rămăsese prostit, înfipt în mijlocul casei.

Multă vreme nu trece la mijloc şi numai s'aude durduiala paşilor lui Omar.

— De nu poţi spârcui omida, nu-i înlesnì cel puţin puezirea . . .

Atalida gemeà, sgârieà pareţii cu unghiile, văitându-se de ar fi înduioşat şi moartea. Păreà o fiară prinsă la strâmtoare.

O pârâitură uşoară: Omar ridicase cocoşul puştei.

Fata păleşte, rămâne locului, cată cu groază împrejur şi dând cu ochiii de Petruţ, buimac de nedumerire, aleargă de se pune drept el, dosindu-l.

La lumina lunei, prin ferestruica căsoaei, zăreşte strălucind ţava puştei.

Sânu-i, tot descheiat, săltà în bătăile spăriate ale inimei.

Bubuitura răsună puternic în noapte; vuetul trece într'un clocot prelung, străbătând adâncul văilor şi lunecând apoi peste coama dealurilor. Atalida se svârle în sus ca o fiară pălită şi înăbuşind cade mototol jos. Se sbăteà ca un peşte svârlit pe uscat. Râgâiturile se înecau în gâlgâiala sângelui. Svârcolindu-se a moarte, ridică odată mâna în sus, aşa ca pentru a feri măcar pe Petruţ de urgia tătâni-su.

Incă o detunătură spintecă tăcerea nopţii:

Cei doi îndrăgostiţi ş'or duce *dincolo* iubirea lor nevinovată.

Ingrozită, luna dă după nour, aruncă peste pământ umbrele nopţei, ascunzând priveliştea înfiorătoare.

Tocmai într'un târziu, îşi arată chipul sprehuiat printr'o crăpătură şi cată cu spaimă din înaltul cerului.

CURIOZITATE

Erà în spre sară. Satul prinde a se trezì, din piroteala obositoare a zilei de vară. Pe dealuri lumea contenise din treabă şi se pregăteà de ducă în spre casă. Numai vitele păşteau mai cu temei bucuroase c'au scăpat de muscă. Atmosfera ajunge tot mai de suferit, răcorită de îngânarea jilavă a însărărei.

Nevasta nu-şi vedeà capul de treabă: Făcuse foc afară în ogradă şi pregătià de ale mâncărei pentru cei de la câmp. Mai la o parte, nn dulău stà cu botul pe labe, privind cu jind la mămăliga ce forfotià în ceaun. Femeia alergà în toate părţile, ca doar' ar da de capătul tuturor nevoilor. Copilul şi-l lăsase în albiuţă pe prispă: Plo-

dul îşi frământà buzele în neştire; dadeà din mânuţi, deschizind şi închizind pumnişorii în aer. Ochii mici, rotunzi, cu luminele nelimpezite înca bine, căutau nehotarât în sus.

Pe lânga albiuţă se primblà un curcan. In mersul lui liniştit şi grav, în paşii regulaţi şi cu măsură, erà ceva deosebit, înalt. In toate apucăturile lui, ceva filosofic, meditativ. Se oprià dinaintea copilului, ridicà încet capul, îşi strângeà moţul şi se aplecà în spre covăţică.

Pareà că-i vine greu sa priviască cu amândoi ochii în spre un punct şi-atunci, cu o aleasă delicateţă curcanească, plecà iar capul pe-o ureche şi se uità chiorâş. Muşchii feţei lui se strângeau de-o atenţie încordată, atenţie topită într'o curiozitate torturătoare. Privià nedumerit în ochii copilului, aşa de micuţi, atât de frumoşi. Fătul însă, neştiutor de gândurile admiratorului, făceà haz: râdeà cu mulţumire, băteà din mânuţe, cercând sá prindă capul curcanului în palme. Pasărea păstrà aerul ei de observator serios, şi nu luà în samă cercările micuţului. Păreà un astronom ce se munceşte ca din golul albăstriu al cerului, să întrupeze un nou

astru. Privirea lui se aprindeà tot mai tare, luminata de dorul arzator al iscodirei şi... încet... încet şi cu hotărâre, pleacă iar capul în spre faţa copilului şi ciocneşte — un ciocnit în plin — de-i scoate un ochiu.

Pe când copilul, cu faţa scăldată-n sânge ţipà, alăturea curcanul întorceà ochiul în toate părţile cu piscul, desamăgit în cercetările lui: nu s'aşteptà la un gogoloş de carne însângerata.

Câtă durere pentru o curiozitate zadarnică!...

Mama, în plânsul copilului, alearga.

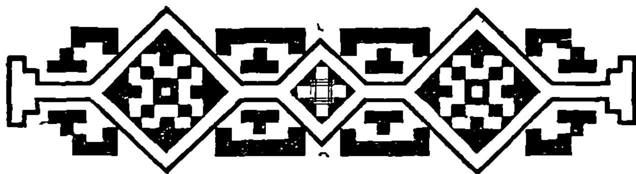
Curcanul, nepăsător şi nătâng ca vremea, se depărtà ştergându-şi ciocul de pământ.

Şi totuşi par'că erà o răsbunare. Câte jigănii nu chinueşte omul, împins de deşertul dor de-a pătrunde tainele naturei!

Noaptea svârle peste pământ flendurile ei de umbră, îmbrăcându-l tot mai în întuneric.

NOTE DE DRUM ŞI IMPRESIUNI

DIN TREACAT

(Insemnari găsite prin hârtiile unui învăţător)

I

15 Noembrie 1895.

Mântuisem şcoala. Bucuros, plin de visuri, mă duceam sprinten să-mi fac datoria catre cei mulţi, către neamul meu.

Cum stam ghe'ruit pe o bancă, străin, — numai cu lumea mea de închipuiri, — mă ridic şi ivesc capul prin fereastra vagonului. Curentul mă loveşte în faţa, de par'că mi-ar fi aruncat cineva o mână de apă rece în ochi. Aerul, spintecat de tren, vâjâià vajnic pe alăturea, de pareà ca trecem printr'o apa mare. Mi-afund privirea în întuneric; copacii şi șarampoii fugeau ca nişte năluce speriate.

La o cotitură, fumul dá de partea mea, de-mi îneaca suflarea.

Inchid geamul.

Ce plictiseală e-n vagon! Totul îi învaluit într'o lumină slabă şi murdară. Lipesc tâmpla de paretele de lemn, închid ochii şi ma las în voea gândului.

Huruitul uşor, prelung şi monoton al roatelor, e-ntrerupt de un tâcăit sec, supărator. Maşina gâfâie înăduşit, ostenita de-atâta cale. In amestecul acesta de sunete, mintea bate drumurile.

. . . .

Neştiutor, fără nici o grije de traiu, ma rasfăţam pe malul înverzit al nepăsatoarei copilarii. Ca prin ceaţă numai zăriam furtunoasele valuri ale vieţei. Acum pe neaşteptate, m'am simţit luat de subsuori, purtat oleacă în vânt, ş'apoi aruncat în clocotul spumegos al frământarilor năvalnice. De-aici începe lupta, sforţarea de-a scapà din vârtej, de-a te trage din îmbulzeala talazurilor. Cel care înoata mai bine, acela ajunge mai de grabă la mal. Câţi nu se îneaca mai înainte de-a atinge ţermul!...

Mi-i drag meşteşugul meu. E ceva nobil, măreţ, în misiunea unui învăţător. Nimic nu-i mai omenesc, de cât să faci bine. sa

luptţi pentru luminarea norodului, să lucrezi pentru fericirea gloatelor. Să ridici poporul din bezna neştiinţei, să pui umărul la carul nevoei lui şi să-l scoţi din nămolul sărăciei, din păcătoşiea în care se bălăceşte de-atâta amar de vreme!—Dorul acesta mi-a mângâeat în totdeauna sufletul. E măgulitor să ştii că poţi fi o pârghie pentru ridicarea neamului tau, să fii şi tu unul din acei care aprind o lumânare în întunerecul îngrozitor de la sate; sa scoţi lumea la limpezeală, la o vieaţă omenească, s'o îndemni la un traiu mai acătâre!... — Ş'apoi sărbătorirea biruinţei: Se simţì suflând vântul curat şi binefacător al libertăţei, să vezi poporul curaţit de glodul veninos în care trăià, miasmele otravitoare nimicite, — să se facă o lumină mare, mare de tot, aşa ca să plesniasca ochii tuturor cucuvaelor, care cobesc vlăguirea neamului nostru.

. . . .

Trenul flueră. Gândurile sperieate s'adun acasă. Ne apropiem de staţie. Maşina o mai slăbeşte din goană; roatele scârţie sonor; poposim. Prin fereştrile mici, feştelite şi asudate, văd gara cu luminile ei palide.

Noaptea trebuià s'o fac în reşedinţa judeţului unde eram numit învăţător.

— Numai c'o băncuţă dom'le...

Mă sui în trăsură şi-i spun să mă ducă la un otel mai de-a doua mână. Intunerec besna. La lumina sărăcăcioasa a felinarelor. albesc casele josuțe, înăduşite de greutatea strivitoare a întunericului.

Drumul numai hârtopuri. Trasura o ţine într'un hurducat.

M'am învoit cu birjarul, sa ma duca a doua zi demunecate la satul C... unde eram rânduit învațator.

Cu greu am închis ochii în sara aceea.

16 Noembrie 1895.

Noaptea se topià în lumina zorilor, ce se iviau de dupa zarea dealului. Intunericùl dadeà tot mai înapoi, dinaintea stralucirei soarelui biruitor.

Dimineaţa-i rece. Strâng paltonul bine la piept şi-mi fac loc într'un colţ al trăsurei. Caii odihniţi merg iute şi cu poftă. Nourii vineţi, scămoşiţi şi destrămaţi, plutesc greoi în cuprinsul cerului. Un vântuleţ rece, tomnatec, târnueşte toate murdăriile acestea,

curăţă bolta din spre răsărit, maturând drumul craiului pribeag.

Incă un şir de căsuţe şi ies din oraş, dau afară în câmp, unde se deschide orizontul larg, încăpător, încins de colanul dealurilor împădurite.

Liber! Cătuşele internatului sdrobite! Ochiul pismătareţ al pedagogului rămasese departe. Sunt singur stăpân pe capul meu. Respir cât pot aerul sanătos şi împuternicitor al dimineţei. Intru în lume. Fie-care pai îşi are umbra lui; voiu aveà şi eu partea mea. Rămâi cu bine şcoală, în laturi director şi repetitoare. Uf! — ce mutre nesuferite... Cum puteau sa ne ţie închişi între patru ziduri, când lumea-i aşa de larga, sloboda şi frumoasă!..

Visez o şcoala liberă, unde pe lânga preceptele seci, fără noima a pedagogilor din toate vremurile, să se înveţe a iubì omenirea. O şcoală unde sa se cultive inima, unde să se îmbunătaţeasca sufletul, o şcoala în plin aer, fară program şi fara local: O insulă călătoare de elevi. Să treci din sat în sat, să ţi-se arate buba de care sufere ţăranul şi leacul prielnic, sa cunoşti mora-

vurile şi păcatele omului. Să te farmeci de priveliştele fără seamăn ale ţărei tale, să te deprinzi a-i cunoaşte comorile, ca pe urmă s'o poţi iubì mai mult, mai inteligent. Să oftezi pe ruinele vechilor monumente risipite în întinsul ţării şi să te întăreşti întru nădejdea unui viitor mai surâzător. Să ieşi în lume oţelit, pregătit de luptă. Sfaturile dascalilor gânditori, vor căpătà vieaţă, rost de a fi şi buna înţelegere, nu vor mai rămâneà precepte aspre, fără nici o noimă.

Dâri adânci, încrucişându-se ciudat, tae în toate părţile mindirul de glod ce învăleşte drumul. Grunzii tari, crapaţi, strânşi de bătaea vântului svântator al toamnei, rămân încremeniţi în deosebite forme. Prin mijlocul râului de namol uscat, aşa cam de-o lărgime de băţ, şerpueşte şuşăniţa batucita de umblătura drumeţilor şi a cărăuşilor.

Trăsura sboară; vizitiul flueră.

Ingenunchiat pe pernă, cu coatele sprijinite în poclitul lăsat, mă uit înapoia drumului. Hlíza bătucită, întinsă ca o curea, vînătă de rosătura roatelor înşinate, pare că-i tăeata în plumb.

Inchid ochii de zăresc abea printre gene şi mă las uitarei. Cum stau întors, privesc drumul ce fuge grăbit de sub roatele trăsurei. Strâng tot mai mult genele. Calea se pierde mai întâi într'un nesfârşit număr de fire aşezate unu lângă altul, de pare un razboiu întins. Cu cât strâng mai tare din ochi, firile s'apropie, se pierd ca 'ntr'o pânză stravezie, pân se topesc într'o apă ce curge şoptitor în urmă. Grunzii se prefac în valuri întărtate; drumul se schimbă în vad. Vântul mă bate din spate, fâşie desmerdător pe la urechile mele şi trece tot înainte desvaluind valurile năvalnice. Am simţirea omului ce pluteşte împotriva mersului apei.

La un hop trasura se hurducă şi ma trezeşte din lumea închipuirei. Valurile rămân tot grunzii sgrunţuroşi şi crăpaţi, de samána cu sganca uscată a unei răni copleşitoare.

Desculţe, cu sumăelile strânse la gât, sgribulite de frig, ţárancele trec la târg cu de vânzare.

Ogoarele despoiate de podoaba verei, se

lăsau triste din zarea culmelor ce mărgineau drumul. Tufuşoare de spini uscaţi, desprinse din rădăcină fug târâş, mânate de suflarea adierei. Sâşâitul ce-l fac în mers te umple de jale.

Priveliştea-i întristatoare: Mă duc cu mintea la o pasăre care odinioară a fost minunat de frumoasă, dar acum tânjeşte abatută, că duşmanii i-au smuls bogăţia penelor, de-au lasat-o golașa în vraiştea vântului.

Ajung în dreptul a doua care. In cel de dinainte, cu spatele în spre boi, stà o fata rumenă. Picioarele curate, roşii de frig, ies de sub rochia de cit întinsa bine. In mâna ţineà un hlujan de popuşoi. Cu celalalt car erà un baetan îndesaţel. Mâna dreapta o trecuse dupa grumazul boului de catre om, cu cea stânga îl ţineà de guşa gâtuita la mijloc de jug. Lipise obrazul de parul moale călduţ şi gâdilitor de pe greaban. Se uità cu drag la fata; drept noi contenesc din vorbă.

Trasura coteşte pe dupa o limba de deal. Drumul se aşterne înainte, îngustându-se și pierind în zare.

Ne oprim la un şipot.

Caii erau însetaţi; răsuflau puternic, aburind din belşug. Ulucile se întindeau cap la cap, prelingându-şi pe margini apa prisoselnică. Glodul ţineà o bucată bună dinaintea ciuşmelei. Neastâmpăraţi, caii bat din picioare şi-şi întind boturile în spre apă. Vizitiul spune că nu-i bine să adăpi caii când-îs aprinşi de cale. Imi povesteşte păţanii de la drum, sucindu-şi tacticos ţigara.

Eu îmbraţiş zarea, în privirea mea însetata de întindere şi libertate. In urechi îmi sună bolborosala apei ce scăpătà din şipot. Mă gândesc că n'ar strică să-mi răcoresc o leacă faţa. Dau pe de la deal de uluce, că erà mai sbicit. Inţăpenesc genuchiul drept într'o leoasba de piatră, cu mâna stângă prind de burluiul ciuşmelei, iar cu cealaltă mă sprijin în gardina treucei. Intind gura și-apuc de sfoara de apă ce curgeà din ţavă. Cursul tăeat în cale, mă improaşcă, umplându-mi faţa de boabe mari, răcoroase. Am băut şi m'am spalat bine.

Mă simţiam mulţumit, uşor, când aduceam pumnul plin cu apă şi mi-l aruncam în faţă. Gândeşti mai cu înlesnire, vezi mai departe,

lucrurile par mai mândre, după o asemenea scăldătoare.

Mai la vale de ciuşmea, se întinde un câmp întreg de varză. Frunzile mari cărnoase şi creţe, îmbrăţişă căpăţâna plină, miezoasă, plesnită în creştet de îndesată. Câmpu-i de un verde închis, tare, un verde întunecat ce bătea mai mult în vânăt.

Drumul duce înainte, suind povârnişul unui deluţ împădurit. De departe îmi vine fâşâitul vântuleţului ce se strecoară printre crengile desfrunzite.

Intâlnesc din mers o cărucioara târâtă de două văcuţe slabe şi pipernicite. Un ţăran înalt, deşirat, tras la faţă şi îngrijurat, duce de funiea juncelor. In car de sub o plapomă veche şi spălăcită, se iveşte faţa topită a unei bolnave. La căpătâiu cu privirea înlăcrimată, stà cu smerenie o fetiţă. Icoană înduieşetoare a durerei, a desnădejdei . . .

— Săracele sate! — tare le mai seacă boala şi sărăciea...

Face vizitiul cu întristare.

— Is pline spitalele.

— Bună treabă au mai făcut şi stăpânii noştri! Au calicit şi istovit norodul, pentru

ca la moarte, să lese strânsura spitalelor, cică să facă pomană...

Mă gândesc la ţărani, la turma aceasta de oameni răbdători şi blajini, furaţi de toţi nespălaţii, trăind din ura străinilor şi din nepăsarea celor dela cârma.

De departe zăresc un sat.

Caii erau numai apă şi suflau din greu. Locul erà învăgăunat, lăsat mult afund. In mijlocul saltelei de grunzi uscaţi şi crăpaţi, încremeniţi în felurite feluri anapoda, luminà un băltog. L'am asămuit unui ochiu mare, sticlos, însprâncenat de glod. Umezeala se întindeà departe, slăbind din ce în ce, până piereà cu totul în îngrămădiala de bolovani uscaţi, alburii.

După ce trec mai încolo, arunc o căutătură înapoi. Drumul ce fugeà în urmă, păreà un balaur mare, sborşit, iar băltogul ochiu lui neadormit.

Ajungem satul:

Intâi o căsuţă mică, dărăpănată, dată cu humă; câteva borte în părete ţin loc de geam; uşa-i îngustă şi joasă. Un colţ de acoperământ erà luat de vânt; căpriorii

afumaţi, ramaşi goi, păreau nişte dungì negre de stirigie.

Caii merg la pas, intrăm tot mai mult în inima satului. Casele se întrec în micime şi păcatoşie. Ca în bătae de joc, din mijlocul acestor mormane de lut şi de răgoz, cuibarul sărăciei şi al boalei, se ridică curtea boierească, înconjurată de zid înspinat, naltă, cu înfăţişarea trufaşă. Priveşte parcă înfruntător la căsuţele sătenilor, umile ca şi ei, zdrobite sub greutatea vremei şi a dispreţului celor ajunşi.

— Mare lipsă...

— E sat clăcăşesc, oamenii lucrează cu palmele la boer.

De după o geană de nour, s'arată soarele trist, şters, cu razele reci, ostenite. Vântul mătură frunzele şi paele împrăştiate pe drum, trecând înainte ca un fior rece.

Câtu-i de tristă venirea iernei!

Mă ridic în picioare şi privesc înainte. O căruţă cu două femei, venià de să zgudue pământul. Una ţineà hăţurile şi cealaltă băteà cu o nuea dealungul cailor. Săracele dobitoace, cine ştie ce păcat ispăşau!..

Câtu-s de stângace femeile, când ies din bucătărie !

Cum stăteau din bătut, stăteau şi caii din mers.

— Hi... mă rog...

Zice în râs vizitiul, ca să le pilduiască.

Femeile, roşii la faţă, mai aprinse decât caii, înăbuşau de ciudă şi de ferbinţeală.

La o cotitură îmi răsare înainte, fără veste, un alt sat.

— Aici -s C...

Tremur de emoţiune. Putea-voi să-mi duc bine la capăt sarcina? Nu ştiu dacă soldaţii, în momentul de-a începe lupta, or fi mai mişcaţi. Răspunderea pasului ce fac, mă-ncurcă deocamdată, un timp am rătăcit toate ideile ce mă stăpâneau.

Vederea-i încântătoare. Satu-i părăduit pe un umar de deal. Casele se lasă de amândouă clinele dâmbului, bătând pământu negru, despuiat de minunăţiile verei.

In suflet mi se linişteşte răscoala grijelor. Ajung tot mai stăpân pe mine. Un gând îmbucurător îmi înseninează mintea:

Voi fi în mijlocul copiilor, vlăstarele vii-

torului, învăluit de privirile lor dornice de lumină !..

II.

18 Noembrie, 1895.

Ce răsărit măreţ ! E o răzbunare a zilei de eri. Pretutindeni mişcare şi viaţă. Soarele sue falnic bolta cerului : un crai blând bun şi surâzător, ce vine să împartă bunuri în lume şi să împace duşmăniile dintre oameni.

Satul, dinspre revărsat, e încins de un colan de dealuri mai năltuleţe, plantate cu vie. Boncăniala ce-o fac butnarii cu cercuitul poloboacelor, umple văile. Dincolo de zăgazul dealurilor vine satul T... care face parte din comuna C... Drumul în spre satul megieş tae costişa, făcându-şi loc printre vii, până trece zarea.

Mă duceam să înscriu copiii la şcoală. Ca tovarăş aveam pe vătăjel : un bătrân adus puţin de spate, guraliv şi vesel.

— Cum-îţi zice moşule ?

— Geantău.

— Mh, poznaş nume!

Bătrânul râde cu chef şi cum mustăţile i-s tuşinate, îi şade foc de urât.

— Aşa-i că ţi-i dişanţ de numele meu?

— Mi-i cam de-a mirarea.

— Mie din bătrâni îmi ziceà Petrilă; de mic însă am fost în slujbe de-acestea domneşti, şi pentru că umblu cu taşca la şold de port *hârtii*, m'a poreclit lumea Geantău — şi văd eu că Geantău am să intru şi-n pământ.

Vorbele din urmă abeà se mai înţelegeau din incurile râsului lui hăzos.

Căldura se-nteţià. Suişul colnicului mă obosise. Din dric arunc privirea înapoi; satul rămăsăse în vale, părăduit pe-amândouă clinile umărului de deal. Oamenii întârziaţi ieşiau grăbiţi de prin ogrăzile lor şi se îndreptau în spre ţarină, ori suiau poteca la vii. Femeile, din prag, aruncau fărmături păserilor. Cuprinsul erà trezit de boncăniala butnarilor de pe la vii. Muştele, înviorate de căldura soarelui, bâzâiau besmetice în toate părţile. Prin dosul gardurilor tot mai jilăvià bruma căzută de cu noapte.

Erà minunat de frumos...

Alături cu drumul otăvià o faţă de arie

şi cum pe zare suflà un vântuleţ uşor, colţişorii aceia delicaţi, îşi tremurau trupşorul fraged în boarea alintătoare. M'a cuprins mila gândindu-mă că în curând va fluerà turbatul vânt al iernei, peste pajiştea crudă, plăpândă.

Ajungem în satul T... Pe-alăturea de drum, codrul de holeră, cimofai şi bozii, pălit de toamnă, tânjià.

— Are să ne meargă bine, *domnişorule.*

— De ce?

— Ne iesă cu plin.

Vătăjelul oftează, rânjind şiret:

O nevastă aduce apă: femee frumoasă, plinuţă la trup, ademenitoare. Erà desfăcută la gât, un gât rotund şi alb, împreurat de-o risipă de boabe de hurmuz. Aveà ochii vioi, iscoditori de te făceau să-ţi rătăceşti cărările.

Incovoiată puţin de coromâsla ce-i curmà umărul, treceà uşurică, neluătoare în samă. Şoldurile i se arătau bine sub creţii mărunţi ai fustei. Prinsese poala de dinainte a rochiei în brâu. Abureala vântului, îi tremurà cámeşa albă, lipindu-i-o de pulpe. Gri-

meaua legată mai slobod, fâlfâià şi ea pe spinare.

Moşneagul meu a tuşit pe drept dânsa: Un copil stà călare pe-un gard, lovind c'o trestie în pari. Cocoşii se îngânau. Erà o armonie plăcută, redeşteptătoare.

Intâlnesc pe primar: un ţăran voinic, gros în ceafă şi bine legat. Câtu-i de ne-acasă la el, în haine nemţeşti! Umerii largi, se opun cu îndărătnicie la strângerea surtucului. Mânicile scurte lasă să se vadă nişte pumni boccii, cărnoşi, îmbuibaţi de sânge. Mişcări stângace; se munceşte mult să pară *delicat* în apucături.

— Cum vi se pare satul?

— Privilişţile-s tare frumoase, numai casele îmi par prea păcătoase, cocioabe, nu alta.

— Da eu nu le zic?—măi, faceţi-vă case *sistematice*. Avem doar' şi ordin la primărie, ne-au trimis planuri, d'apoi dacă nu vreau să înţeleagă!

Auzi tu, frate?! .

Iaca eu mi-am făcut . . .

Ei, dac'ar puteà fi toţi primari!

După ce mai schimbăm câte-va vorbe, pornesc înainte cu vătăjelul.

— De unde începem cu înscrierea, moşule?

— Las' că te duc eu unde-s mai mulţi, sa fie cu noroc, văd eu că-ţi plac băeţii.

Intrăm într'o casă.

Şedeau creştinii la masa: nouă la număr.

Bărbatul cu nevasta alături, copiii roată împrejur, amestecătură de băeţi şi fete unul după altul, voloneţi şi rumeni.

— Bună masă.

— Poftim la dânsa.

— Numa dacă ne-am adus de-acasă, ai?

— Ba ferit-a sfântul, unde merge miea nu se bagă de seamă suta. Unde-i mâncare pentru nouă, ospătează şi-al zecilea. — Mai îndesaţi-vă, măi şi faceţi loc şi *domnului*, c'aista-i popa vostru.

O mămăligă mare de-o palma-n gardină, aburià pe masă. Românul bărănià că numai decât s'apuc ceva.

Inceputul m'a-nbucurat. Un colţ unde vieaţa-şi arată în toată splendoarea puterea-i creatoare. Un popor cu atâta trăinicie nu moare . . .

O! să intri în inima mulţimei, să faci bine, s'arunci o vorbă de îndemn!

Mă simţiam bine în casa aceea curăţică, plină de-atâta bucurie. Visam la viitorul nostru: aluatul lumei noi e minunat, numai maiştri de s'ar folosì înţălăpţeşte de el.

Cânii ne petreceau dela casă la casă, ducându-ne în lătratu lor. Mersese vestea în sat că umblă *domnu* după băeţi de şcoală, — atât le-a trebuit copiilor, să umple tufele. Nu mai după ce treceam departe, dacă priviam înapoi, vedeam câte-un cap ivindu-se speriat dintre bozi, ori de după vre-o grămadă de hălăgiugă. Fugeau ca de cătănie. Auzise şi ei că la şcoală se bate, alta nimic — şi de bătae fug şi vitele.

Cu mare greu înduplecam câte pe unul mai îndrăzneţ, să se apropie: tremurà ca mlada, abea mişcà picioarele, par'că-l trăgeam cu cangea.

— *Mamă... aista are să ne bată?..*

Mă-întorc surprins. Un plodan ca de vre-o şase ani, se ascunsese între faldurii rochiei mâni-sa şi ivindu-se din când în când, întrebà întru'una: — «Mamă . . . aista are sa ne bată?» . .

Atunci gândesc:

Nu, n'am venit ca să vă bat, am venit să vă deschid mintea, să vedeţi pământul pe care călcaţi, drumul pe unde trebue să mergeţi, pentru ca s'ajungeţi la bine. Am venit între voi, pentru îndreptarea voastră. Am să vă învăţ a cunoaşte pe cei trei prieteni cu tragere de inimă pentru noi şi prin mijlocirea căror am putut străbate prin greul vremurilor, de-am ajuns unde suntem. Prietenii noştri dragi, sunt: *Limba*, *Pământul* şi *Legea*. Cu cât îi veţi cunoaşte mai de aproape, cu atât aveţi să-i iubiţi mai mult. Să ne încredem lor şi nu vom pierì în ciuda nenumăraţilor duşmani care ne sapă groapa.

Trec mai departe.

Casa e mică; o fereastra de numai bine s'ar strecurà o mâţă prin ea; acoperământul putred, luat o parte de vânt. Înlăuntru aerul e înăduşitor. Nevasta strânge în graba de prin casă, să nu fie aşa ca la neoameni. Copiii alergase după sobă, ivind numai câte unul capul prin firidă: chipuri slăbuţe ofilite, ruinate de boală şi de lipsă; ochii blajini, lipsiţi de focul acela scânteietor al

tinereţii, stinşi mai înainte de vreme. Sărăciea îşi rânjià dinţii, râzând parca de iluziile mele.

— Nu daţi vr'un copil la şcoală?

I-am da cu dragă inimă, vai de mine, cine se fereşte de carte, da cu ce să-i îmbrăcăm la o vreme de iarnă?—Acasă, ca acasă, îi mai doseşti după horn. Suntem săraci, domnişorule! Munca-i ieftină şi din dări nu ne mai slăbesc. Ei, de-am aveà pământ!

Şi pe buzele femeei trece un surâs trist.

Câtu-s de dureroase poveştile sărăciei. Şi doar pământul i-atât de-ncăpator! Să n'aibă un suflet loc pentru hrană şi-ncă în mijlocul oamenilor, în mijlocul acestor podoabe ale făpturei dumnezeeşti, e mai mult decât dureros. Lasa oricâte vite pe-un lan şi ele vor paşte toate, se vor hrănì cum or puteà. Pe când omul! Ei, dar să tăcem, că ne merge numele de răsvrătitori, de tulburători al *ordinei sociale*.

Când să ies, îmi rotesc ochii aşa prin casă: Laiţa acoperită de borfe sdrenţuite. În părete câteva icoane întunecate de fum. Subpatul e plin de bostani şi de popuşoi.

O mâţa lungindu-se în mers, păşeşte pe dunga brâului sobei.

Sub horn zăresc un copil ce tremurà cuprins de friguri. Mă apropii. El caută la mine sperios, nerăspunzind la nici-o întrebare. Tremurà într'una, lipindu-se de horn.

Am ieşit sdrobit. Soarele, craiul blând şi milostiv, aruncà lumină şi căldură din belşug.

Ne-abatem pe la o portiţă:

— Copii de şcoală aveţi?

— Nu ne-a dat D-zeu nici mai mărunţei— face nevasta din prag.

Bărbată-su lasă toporul la trunchiu şi s'apropie de noi, potrivindu-şi părul.

— Nu vrea să-mi facă nevasta copii domnişorule.

— Mă rog, unul din doi trebue să fie de vină...

Cânii ne ţineau de urât.

Din colţul unei prispe ne priveşte un copil. Trec pârleazul la el. Mititeluţul îmi trimite o căutătură bolnăvicioasă, ostenită. Era galben ca turta de ceară şi umflat în pântece. Buza de jos îi atârnà, arătând un şir de dinţi albi şi răruţi. Stà nemişcat, lăsându-se în voea tuturor desmerdărilor. Nici un semn de bu-

curie, acelaş chip întristat, înourat de timpuriu, cu căutătura bolnăvicioasă şi ostenită.

Înaintea noastră, dintr'o ograda, venià un bocet de te dureà la inimă. Am auzit cuvintele: «Niculiţă, dragul mamei, unde eşti să te dee mama la şcoală?» Plânsetul nu încetà, ajungeà din ce în ce mai desperat. De departe zăresc o femee sbătându-se în braţele bărbată-su; îşi smulgeà părul şi plângeà de-ţi rupeà inima. Când să trecem pe-acolo, ea se opreşte din plâns, s'ogoae din sbucium şi apropiindu-se de pârleaz, ne-nbie în casă. Bărbată-su ma roagă şi el.

Eram obosit. Văzusem multe! Ş'apoi aş fi vrut s'aflu povestea jelaniei femeei. Am intrat. Omul se ţineà bine. În toate părţile erà curat ca la o fată mare vrednică.

Geantău îmi şopteşte la ureche: — «O avut numai un copil şi-acela i-a murit; când i se pomeneşte de baet, n'o mai poţi oprì din bocet. De când o auzit c'are să vie şcoală aici în sat, o duce numai într'un plâns».

Omul ne-a adus o cofiţa de vin, iar femeea a scoborât din pod clădarei şi nuci.

— Crescuse mărişor acu, umblà cu viţeii. Din ce i s'o fi iscat, nu ştiu, da aşa pe la Sfânt' Ilie, băetul meu prinde a gogì. A bolit pân'acu în toamnă. Se cojise pielea pe trupu lui, de-ai fi gândit că are solzi. Picurà toata ziua şi mai nu mâncà. Răsărià din somn şi cereà hojma apa. Din babe spuneau că i-i făcut. L-am descântat, l-am oblojit,—degeaba! Unii m'au învăţat să fierb şarpe şi să-i dau să bee zamă, nu i-a trecut nici cu asta.

In ziua de Sfânta Cruce, băetul meu n'a vrut să iee nici nafură în gură. Pirotià în firìdă. Câte-o data ridicà puţin capul, holbà ochii mari, sticloşi, ş'apoi numa-i închideà încet, slăbind tot mai mult de şale, până venià cu fruntea de genunchi. Eu stam acolo unde eşti mata. Femeea nu-şi ce facea prin casă. Mă uit la copil şi-l văd cu privirile înlăcrimate: căutà cu înduioşare la mă-sa; trăgeà de moarte şi nu puteà închide ochii de mila ei. Eu dacă văd că se chinueşte cu dusul, zic nevestei: Simina, du-te la o cofă de apă. Dânsa sărută copilul şi-i zice oglindindu-i-se în lumini: Să nu mori Niculiţă, că moare şi mama după

tine. Copilul prinde-a plânge şi se apucă de gâtul mâni-sa înecându-se în suspine. Eu o dau în lături şi ieau băetul în braţe. Am făcut semn femeei să ieasă afară. S'a dus sub ochii mei, a trecut ca o umbră, s'a stins ca un bob de spumă...

Mă dureà capul şi-mi vuiau urechile de atâta durere ce-i între oameni. Mai pe urmă am dat peste case mai cu noroc. Am umblat până sara prin sat cu înscrierea. Pe noapte m'am întors la C...

III.

24 Noembrie 1895.

Prin toate satele comunei mele aceleaşi privelişti: pe unde mai bine, pe unde mai rău, dar eu nu prăpădesc nădejdea, are să fie bine, vom vedeà. Am deschis şcoala. Băeţii au alergat din toate părţile. Inghesuială mare. Eram vesel: In mijlocul unei pusderii de copii, străpuns de căldura atâtor priviri setoase de lumină! — Ce bine-i să munceşti la ridicarea neamului tău!...

Casa pentru şcoală e proastă: o cocioabă a obştiei. Băeţii nu încap toţi, mai stau şi

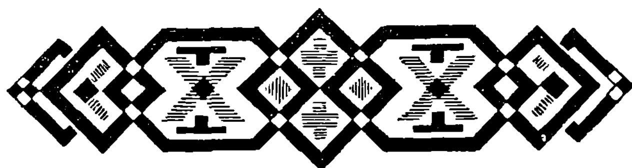
prin tindă. Fereştile-s mici, întunecate de streşina putredă ce dă să cadă.

În mulţimea de căutături nevinovate, mi-am cetit sentinţa: Legat pentru totdeauna de-o datorie sfântă, măreaţă dar de grea: *apostolatul*...

Să rămâi rece la toate momelile vieţei, să te înjugi la carul nevoei; să duci în spinare nepăsarea proastă a autorităţilor, să înfrunţi obrăzniciea umilitoare a celor mari; să-nduri lipsa, batjocura, în fine totul, — pentru popor, pentr'un ideal!...

Înnainte...

PLAJA MAMAIA

(Impresiuni de vară)

I.

Plecarea din Constanţa.

Lumea grăbită şi plină de înviorare vine pe toate drumurile şi se strânge grămadă subt umbrarele haltelor.

Flueratul trenului îndeamnă mai mult încă, pe întârziaţii care se văd iuţind paşii.

— La Mamaia...

In îmbulzeala de câteva minute, oamenii îşi strâng mâna, se chiamă pe nume şi vagoanele comode, cu obloanele largi lăsate, pare că duc un convoi de lume desrobită.

— La Mamaia orizontul se roteşte larg şi cufundat în albastru.

— Acolo cerul şi cu apa sunt tot una.

Trenul pare obosit şi el de căldura care

toropeşte oraşul şi-n sforţarea şi năduful lui, se sileşte să iee cât mai în grabă lumea de prin micile staţiuni din drum, ca s'ajungă odată afară, pe culmea de sus, unde se simte cum vine boarea răcoroasă din necuprinsul mărei.

Lumea nerăbdătoare, abea aşteaptă să scape din zăduful oraşului.

S'aud trompetele de la cazărmi, maşina şueră şi ea prelung şi trenul se opreşte în capul drumului de la Anadolchioi, pentru ca sa iee pe ultimii drumeţi.

La dreapta se văd câteva mori de vânt, care-şi rostogolesc domol aripele de pânză, scârţâind strident din toate încheeturile.

S'ar păreạ că sânt nişte monştri rămaşi din alte vremuri, care gem şi-şi frâng mădularele de strâmtoarea şi viaţa nouă, care-i înconjoară ca o ameninţare.

De pe movila Avrat-Tepe, ţipă şi bat din palme o ceată de ştrengari.

Trompetele asurzesc, maşina sfâşie cu şuerul zarva copiilor şi trenul lasă oraşul cu sgomotul şi căldura lui şi intră triumfător şi răcorit, printre lanuri coapte şi plantaţiuni prăfuite.

— La Mamaia...

Marea împacată şi imensă, opreşte în nesfârşitul apelor ei închise, privirile tuturor.

E numai o simplă clatinare de unde şi năluciri de raze oglindite.

Boarea proaspătă îţi umple răsuflarea şi-ţi răcoreşte obrajii; adierea aceasta de viaţă, îţi inunda grumajii şi-ţi încinge tot trupul de înviorare şi tresărire.

Imensitatea marei se desface în cingatoarea orizontului, tot mai covârşitoare.

Trenul hurue acum străbătător chiar pe malul apei, lăsând de o parte şi de alta hornuri roşcate de cărămidă şi dărămaturile sinistre ale unei tăbăcării părăsite.

Plaja Mamaia crestează oglinda apelor ca o trâmbá de borangic înşirată la soare.

Feeria îşi începe încântarea şi farmecul.

Duna de nisip înnaintează printre ape, aşternând drum moale trenului. Marea îşi plescăe şi-şi prelinge undele clătinate, iar lacul adormit pare trăsnit sub săgetarea sfărâmata a razelor de sus.

De amândouă părţile oglindiri de apa.

Un moment simţi groaza unei prăbuşiri neaşteptate şi tresari de clătinarea acestei

punţi înguste, care pare ca trosneşte de asupra abisului.

Trenul lunecă printre ape, duduind pe drumul moale de nisip.

Inainte se arată însăilarea uşoara şi surprinzătoare a băilor.

Liniile acelea sprintene, care se încrucişează şi amăgesc ochii ca o mreaja de păianjen, par împletite acolo ca prin vraja, pentru ca să facă sălaş zeiţelor marei.

Trenul se opreşte şi pe uşile vagoanelor deschise, se revarsă lumea ca o inundare de capete.

Coridoarele băilor duc mulţimea la cabine.

Cât ai gândì şi marea se umple de scaldatori.

E o continuă explozie de apă împrăştiata, de ţipete şi de înviorare.

De sus soarele bun şi darnic, râde de atâtea gângănii şi de bucuriea lui, străluceşte şi cuprinsul şi faţa apelor.

II.

INSULA OVIDIU.

Duna se întinde între mare şi lacul Siut-Ghiol.

Din dreptul băilor se vede în lac insula Ovidiu.

Se zice ca poetul surghiunit şi trist, gaseà adesea ori linişte şi împăcare sufletului, privind din insulă minunea dimprejur.

Apele lacului sunt clare şi cuminţi.

Ne-am suit într'o barcă şi am spus să ne ducă la insulă.

Unda erà caldă şi din mers clăbuceam apa cu mânele.

Prin limpedele apei se vedeà prundişul de la fund.

La răstimpuri săgetau pe delături peşti de toate mărimele. Mrenele iuţi şi jucăuşe, se asvârliau la suprafaţa apei şi străluceau în bătaia soarelui, ca nişte platoşe sucite în raze.

Luntrea noastră tăià apa uşor şi-n cuminţenia care amuţise cuprinsul, s'auzià numai lopăitul lopeţilor.

Plaja rămăsese departe şi cu cât intram

în umbra răchiţilor mari, crescute pe insulă, cu atît se răcorià şi cuprinsul.

Stufărişul fâşie mătăsos şi ascuţit de atingerea luntrii, care-şi face loc ca să se apropie bine de mal.

Vegetaţiunea din insulă este îmbelşugată şi înneacă mirosul cu prisosul de sevă şi abundenţă.

Am sărit cu toţii pe mal şi ne-am strecurat câte unul pe o potecuţă bătută de pescari.

În mijlocul insulei, am dat peste nişte grădinari care lucrau la răzoare.

Ici colea câte un buştean trântit la pămînt, păreà împletit aproape în buruienile agăţătoare, încâlcite şi grase.

Un bloc de granit rotunjit, abea se mai conturează din mucegaiul îngrămădit pe el de vreme.

Pe o lature a pietrei se mai cunosc chiar urmele unor slove latineşti.

Se zice că insula aceasta se va luà în curând sub îngrijirea publică şi se va transformà într'un parc şi loc de escursiune ca o întregire a frumuseţei de la Marnaia.

Nicăiri în lume nu e un colţ aşa de po-

trivit, unde natura să fi întrunit mai multa podoabă.

Ramâne acum ca omul să complecteze această operă rară.

Inceputul s'a făcut cu mult noroc, caci băile au toată graţia şi surprinderea împrejurimilor.

Va fi o lupta de întrecere.

Ocârmuitorii şi artiştii care vor duce lucrarile înnainte, vor fi puşi un moment la încercare, căci natura a întrecut aici orice închipuire, cu forţa ei de creaţiune.

In adevăr, locul acestà erà poate singura rasplata, pentru înstrainatul Ovidiu, care sa-l faca sa-şi uite plânsul.

Natura, a cărei metamorfoza misterioasa a cântat'o poetul cu atâta pompa, i-a rămas singura credincioasă, din toţi pe cari-i preamarise în versuri elegantul poet al Romei.

Natura s'a împodobit aici ca de sărbatoare, pentru ca să primiasca pe surghiunitul cel strălucit, pe cântareţul genial al ei.

Şi noi vedeam cu ochii minţii pe Ovidiu, cum parasià în dimineţele de toamna metropola Tomis şi strângându-şi toga la gât, se strecurà posomorât şi învins printre ne-

gustorii greci gălăgioşi şi de acolo se îndreptà spre insula lui favorită.

În drumul şerpuit şi în paraginà, întâlneà Schiţi bărboşi şi murdari, treceà pe lânga locuinţe vârâte în pământ şi din pragul acestor vizunii îl petreceau din ochi uimite trogloditele plodicioase şi nespalate.

Ajuns în insulă, Ovidiu îşi strângeà mai bine toga la gât şi aşezându-se obosit pe piatra lui, cercetà îndelung cu ochii orizontul marei, în aşteptarea unei corabii care sa-i aduca iertarea lui August.

Târziu, descurajat, îşi luà tableta lui şi scrià o «Trista» pentru cei ramaşi în Roma.

Ne-am întors cu luntrea grabiţi, ducând în suflet senzaţia omului parăsit şi înstrainat.

III.

PLAJA.

Duna te amăgeşte şi te îndeamna.

Când te uiţi în lungul ei, imensitatea apelor pare că dă să înece panglica aceasta galbenă şi s'o desprindă de la celalalt capat. Un moment ai amagirea ca şuviţa

fermecată pluteşte aruncată în placul undelor, de-ai crede că-i părul despletit al unei gigante bălaie, care s'a cufundat o clipă în mare.

Trenul nu merge de cât până la bai, şi pentru ca să tăem duna în lung mai departe, am luat o trăsură.

Drumul prin nisip îţi da senzaţia unei dulci şi continue inervări, un fel de gâdilire uşoară a subsuorilor şi a genunchilor.

Trăsura noastră merge la pas, iar noi câţiva alergăm greoi şi nesiguri prin valurile de pulbere de aur.

Duna aceasta e formata din nisipul adus de valuri şi îngrămădit pe vremuri la intrarea golfului, care azi a ramas loc închis, despărţit de mare.

Un capriţiu al naturei meştere şi uriaşe.

Lacul Siut-Ghiol are isvoare mari şi fiind mai sus decât marea, îşi varsă apele în ea printr'un prival îngust, încolo, departe, înspre rasarit de băi.

Săratura fostului golf de mare s'a spalat prin continua primenire a apelor din

isvoare şi azi avem un lac dulce, lacul de lapte, cum îl numesc turcii în limba lor.

Impárecherea e minunata.

Deoparte lacul dulce, ridicat sus, limpede şi liniştit, cu peşte cunoscut şi cu stufariş pe delaturi, — iar pe astălaltă parte, mai jos, marea covârşitoare şi întunecata, înegreşte orizontul cu adâncul apelor ei tainice.

Nisipul dunei spălat în unda valurilor şi adunat acolo decând nu poate ţine minte omul, s'arata curat şi molcuţ, ca un leagan imens, primenit din proaspăt.

Când vezi aşternutul acesta neaşteptat, nu poţi să te opui dorinţei de a te rostogoli leneş, macinând în mâni prafuirea aurului risipit.

Cum dam cu ochii de un deluţ de nisip, o luam fuga pe întrecute şi îl urcam mai mult în brânci.

Picioarele lunecau, degetele noastre se înfingeau în coama făinoasa şi înghesuindu-ne la deal, mulţi se rostogoliau în urma, strângând în pumni nisipul de care se agaţase ca de o mântuire.

De sus vezi tot lungul dunei.

In urmă, departe, rămâne înseilarea feerică a băilor, cu mişunarea furnicarului de scăldători.

Inainte vezi cum bentiţa tremurată a dunei se prinde de ţărm, ca într'o copcă.

Deoparte şi de alta apa cuminţită şi fără sfârşit.

Cuprinsul tot, abea încape strălucirea soarelui şi sănătatea care se revarsă din toate părţile.

O clipă de extaz numai şi coama movilei noastre se prăbuşeşte la vale, odată cu rostogolirea sgomotoasă a tuturor.

Nebuniile şi bucuria covârşesc împrejurimea.

Nisipul spălat şi uscat, curge de pe noi la cea mai uşoară atingere.

Ne scuturăm hainele şi părul, mai strănutăm şi adunându-ne pălăriile aruncate, pornim tot mai înainte, pe când trăsura în pasul cailor vine după noi.

In drum întâlnim mame cu copii anemici şi slabi, pe care-i primblă desculţi prin nisip şi le face de joc cu scoici colorate frumos şi cu melcuţi întortochiaţi.

Duna pare o seră nesfârşită, în care s'ar

*

puteà preface şi întărì sănătatea celor bicisnici.

Pe malul mărei, pe nisipul bătut şi umed, fug cu pas mărunt şi iute păsărele delicate şi sprintene.

Pe deasupra apei vâslesc în bătaea soarelui, pescarii cu aripele albe şi lungi.

IV.

La moară.

Timpul trece nebăgat în seamă şi prânzul s'apropie tulburător.

Părăsim hârjoana şi nisipul şi urcăm în trăsură.

Lăsăm duna să se ducă singură până la celălalt ţărm şi noi facem la stânga, pe la capul lacului, ca să luăm masa la cârciuma de la moara de apă.

Zăgazul care îndreaptă apa în spre scocul morei, e o înjghebare trecătoare, încât când îl vezi cum se burduşeşte la mijloc, de de-abea opreşte năvala ridicată a cursului, grăbeşti şi fără foame mersul, de frică să nu plesniască hamzalele lacului, ca cercurile slabe ale unei buţi prea pline.

Fiorul ţine câţiva paşi numai şi zagazul lărgit se întăreşte puternic, de-oparte şi de alta, cu înrădăcinarea a două perdele de răchiţi bătrâne, care adumbresc şi întuneca drumul.

Huruitul morei şi sbaterea apei în scoc, umplu toată împrejurimea.

Intrarea în bătătura morii, se face sub bolta nestrăbătută de răchiţi.

Trăsura îşi face loc cu greu printre carele îngrămădite.

Câţiva dulăi, deprinşi cu oaspeţii, se încearcă să latre mai mult de obiceiu.

Stăpânul morei e un armean cum se cade, care face treburi frumoase aici.

Am fost întâmpinaţi cu multă luare aminte.

Unul din escursionişti erà cunoscut de gazdă şi ştià mai dinnainte ce e bun în partea locului.

Lucrurile s'au pus la cale numai din ochi şi prin semne.

Noi, cei mai străini, n'am înţeles ce se urzeşte.

Am văzut doar atât că tovarăşul nostru

cheamă pe stăpân aşà mai la o parte şi-i spune râzând :

— Domnule Agopcian, ce zici, aruncăm... şi-i face un semn meşteşugit cu mâna, aşa... la dreapta şi la stânga... de 'pare c'ar fi potrivit o plasă gata de asvârlit în apă.

Armeanul râde şi dă din cap cu înţeles.

Un chemat pe nume numai şi din moara se arată un vlăjgan albit de făină.

Prânzul s'a alcătuit repede.

Dintr'o asvârlitură de plasă, s'a scos peşte pentru un oaspăţ destul de bogat.

Plătica grasă sfârâià pe grătar, pe când cârciumarul întindeà masa sub umbrarul unor salcâmi stufoşi.

Vin bun, salamură de peşte dulce şi cât ai gândì, s'a întins masa cu chef şi voe bună.

Lipsià numai... crâşmăriţa...

In cuprinsul de afară, domnià huruitul morei, cu sbaterea apelor năvalite în scoc şi strigătele răsleţe ale celor veniţi la macinat.

V.

De pe deal.

Cu apropierea sărei ne gătim de duca.

Din spre mare începuse a suflà o boare mai rece.

Ne hotărâsem să ne întoarcem la Constanţa pe şoseaua care mărgineşte lacul pe deladeal, caci ar fi fost greu să strabatem duna prin întuneric.

Trasura ridică dealul de la moara şi ne scoate pe tăpşanul de la Mamaia.

Soarele scăpatase după dealuri.

Cuprinsul se înegurà de înserare şi de fiori umezi.

Drumul duce înnainte printre samanaturi frumoase.

Din mersul trasurei ne aruncam ochii în urmă.

Priveliştea îţi copleşià vederea.

De pe deal se vedeà marea imensa şi înăsprită.

Şi prin valurile stârnite, se întinde între două capuri, duna îngustă, de pareà că-i o trâmbă de borangic uitată pe noapte afara.

De nicăiri nu se arată tabloul mai întreg, ca de aici.

Tot colţul acesta fermecat ţi-se desface sub ochi.

Duna se-nseamnă printre ape ca o făşie perduta, tremurată în lung de săltatul valurilor.

Când vezi marea încordată şi neagra, cum năzuie covârşitoare şi se-ntinde lacomă pe plajă, crezi că e pornită să spele jucaria aceasta a naturei, s'o sfăşie ca pe o panglică agăţată numai de maluri, să treaca tumultoasă înnainte şi să-şi mai revadă încă odată golful cel perdut şi cutropit de ape străine.

Departe, în celálalt capát al dunei, în spre oraş, se estompează şters în înserarea răcorită, mreaja fermecată a băilor.

Prin înnegurare se zăreşte fumul dela un tren, care duce pe ultimii vizitatori.

In insula Ovidiu, din lacul liniştit şi sombru, se vede vâlvătaia unui foc de uscături.

Marea se întărtà tot mai mult, clăbucindu-şi coama valurilor din tot largul, aşa că spuma aruncată, pare nişte solzi albi, a unui monstru de mare sborşit, gata de năvală.

Am trecut prin satul Cogealac, locuit acuma de o colonie de germani gospodari, de unde am eşit la şosea.

Seara căzuse deabinelea.

Calea pietruită coboara şi albeşte în bătaia ochiului.

Marea se mai iveşte pe la unele colţuri, s'arată tot mai întunecata, până se confundă cu orizontul înnegrit.

VI.

LEGENDA «MAMAEI».

Pe valea dela Canara trăsura mergeà în pasul oprit al cailor.

Prin întunericul ce împânzise cuprinsul, abea se vedeau drumeţii, ca să se ferească în de ei.

Unele căruţe treceau mânate nebuneşte, de mai să dee în roatele trăsurii noastre.

Drumeţii mai cu chef, cântau şi chiuiau, lovind în cai, ca să se întreacă din mers.

Dela cărciuma din Canara se aude un sdrăngănit de daira şi versul prelungit şi plâns al unui cântăreţ turc.

Aglà ciogiuc, aglà [1])
Aglà Mamaià . . .

Am rămas cu toţii nedumeriţi de frânţura aceasta de vers, care după cât înţelegeam noi turceşte, trebuià să aibă legătură cu duna noastră fermecată.

Am tras în bătătura hanului şi ne-am apropiat de cântăreţ.

Dairaua zornăià de bătătura degetului, întărind plânsul cuvintelor lungite şi tremurate.

Turcul slab, spânatec şi cu ochii imobili, căscà gura larg şi sbăteà cuvintele între fălci, de parcă se frigeà cu ele, până când la urmă le terminà cu un ison prelung, de ai fi crezut că le dă drumul din cimpoi.

Aglà ciogiuc, Aglà
Aglà Mamaià...

In jurul cântăreţului erau strânşi căruţaşi tătari, lucrători de la carieră şi ţărani veniţi de la muncă.

Ne-am dat pe lângă un turc care o rupeà româneşte şi care ne spionà din ochi, cu intenţia vădită de a se arătà de folos.

[1]) Plângi copilă, plângi
Plângi pe Mamaià . . .

— Ce zici de cântecul acesta bre ciorbagiu?

— Asta frumos este!

— Ce-i cu vorba Mamaia?

— Asta... Mamaia...

— Care Mamaie?

— Mamaia—numai una este—care altă Mamaie? Mamaia unde merge boierii la scaldat...

— Şi ce zice cântecul de Mamaia?

— Asta vechi cântec este de la bătrâni.

Şi cum vine pe româneşte?

Ei, Mamaia este frumos numai pe turceşte... eu nu ştiu să spun tot aşa de frumos, pe româneşte...

— Spune atâta cât ştii...

Mamaia este o creştină... ea a fost nevasta unui bei dela Moldova. Beiul acela s'a bătut cu Turcii şi erà voinic tare. El ţineà tunul în braţe şi da foc. Da turcii tot l-a batut pe el şi l-a prins şi l-a rupt în bucaţi cu camilele.

Nevasta lui s'a batut şi ea cu Turcii şi la urmă a fost roabă.

Paşa dela Silistra, când s'a întors înapoi

cu oastea, a luat şi pe nevasta aceea de beiu de Moldovan.

Ce-a vrut el, n'a vrut la ea.

Ea aveà o fetiţă de lapte.

Asta Moldovancă erà creştin tare şi scuipà la Turci.

Paşa a lăsat-o aici, unde este Constanţa, cu parale multe şi cu slugi tot Moldovani.

Fata ei a crescut mare şi trăià cu mă-sa şi nu se despărţià una de alta.

Ea la mă-sa a ei ziceà *Mamaia* — asta vorbă Moldovenească este, tu ştii la tine, că eşti Moldovan... şi pe fata, Dina — Constandina chemà.

Fata erà frumos şi mama erà creştin bun.

Alah iubià mult casa lor.

Fata erà balană şi cu păr ca aurul; mamaia ei erà tristă şi bună.

Toţi oameni şi Turcii şi creştinii, da respect mare la ele.

Când veniau dela biserică, turcii eşiau în drum şi desmerdà la fată: — Ghiuzel Kiustanda... Şi Grecii lacomi ziceau: — Psihimu Cuştanda...

Oraşul tot erà numai o vorbă; la toate părţile ai auzit:

— Kiustenda şi Cuştanda.

Noi când mergem la târg, zicem mergem la Kiustenge. Şi voi moldovenii ziceţi azi mai frumos Constanţa, tot dupa cum a chemat fata lui beiul dela Moldova.

Da paşa cela dela Silistra, tare a dorit la el pe roaba care a lăsat aici, pe femeia beiului.

El vineà câte odată şi erà bun şi aduceà dar la moldovanca... cât aur şi cercei este la Stambul, tot...

Dar moldovanca poartă haine negre şi este trist tare şi face cruce multa la Dumnezeu.

Paşa înciudat este peste tot.

El vrea acuma sa fure pe Mamaia, daca a văzut ca ea nu se lasă singură.

Casa la moldovanca erà pe mal lângă mare.

Fata nu este afara, Mamaea este şi spala lână acolo la apă.

Erà ziuá şi cald mult.

Nimeni nu este, numai moldovanca spălat la apa pe mal.

A venit atunci tâlhari cu luntre de la

paşa, a prins şi a suit la ei pe Mamaia şi a fugit.

Moldovanca atunci tare strigat, că este la tâlhari.

Fata cea bălan şi bun la Alah, a fugit din casă şi când s'a văzut la mă-sa, tare ţipat : — Mamaia... Mamaia...

Şi ea mititel şi frumos a sărit la apă, sa prindă la luntre.

Moldovanca tare speriat din luntre că îneaca fata şi ea atunci face cruce la Alah al ei....

Fata în loc de apa, gaseşte la mare o punte de nisip, care duce tot drumul pâna la alt mal.

Moldovanca atunci nu mai este.

Fata plânge şi fuge pe nisip, care a crescut sub picioarele a ei şi nu ştie ce să creadă la ea.

Oamenii din târg vin aici la mare şi văd minunea cea mare şi pe Kiustenge plângând.

Ei întreaba la dânsa cu mirare : — Kiustenge ce cauţi tu acolo la mare ? Da' Kiustenge, mititel şi frumos, plânge tare : — Mamaia... Mamaia... — Vezi... moldovanca a facut cruce la Alah al ei şi Alah ca s'o

scape şi pe ea de ruşine, a prefăcut'o în punte de nisip şi a aşternut'o ca drum între ape, ca sa nu se înece fata...

Mamaia... a facut Alah şi minune mare este...

· Turceşte, cântec frumos, amà româneşte nu este frumos.

Şi turcul nostru încalzit se întoarce la cântăreţ.

— Hai, Mustafa, mai zi odata, ca domnule are sa dea cafea la noi...

Dairaua tresaltă şi zornae, pe când cântareţii se bocesc în tremurări prelungite.... Am plătit cafelele la toţi şi am plecat goniţi de noapte.

Din urmă ne ajungeau frânturile cântecului plâns.

Aglà, ciogiuc, aglà
Aglà Mamaià...

Emoţiunea ne stinsese glasul şi îndemnam caii numai din bici, cu graba oamenilor care duc acasa o comoară.

TABLA DE MATERII